

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ZİHİN ENGELLİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ZİHİN YETERSİZLİĞİ OLAN
BİREYLERİN CİNSEL GELİŞİM ÖZELLİKLERİNİN EBEVEYN
GÖRÜŞLERİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR ÖLÇEK
GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

SÜLEYMAN GÜRBÜZ

BOLU-2018

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ZİHİN ENGELLİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ZİHİN YETERSİZLİĞİ OLAN
BİREYLERİN CİNSEL GELİŞİM ÖZELLİKLERİNİN EBEVEYN
GÖRÜŞLERİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR ÖLÇEK
GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Süleyman GÜRBÜZ

Danışman
Doç. Dr. Emine ERATAY

BOLU, AĞUSTOS 2018

YÜKSEK LİSANS ONAY FORMU

Süleyman GÜRBÜZ tarafından hazırlanan Ergenlik Dönemindeki Zihin Yetersizliği Olan Bireylerin Cinsel Gelişim Özelliklerinin Ebeveyn Görüşleri İle Değerlendirilmesi: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması başlıklı çalışma jüri tarafından Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans olarak kabul edilmiştir. ..../..../2018

Jüri Üyeleri

Akademik Unvan, Adı ve SOYADI

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr. Emine ERATAY

Üye : Dr. Öğr.Üyesi Müzeyyen ELDENİZ ÇETİN

Üye : Dr. Öğr.Üyesi Hakan ÖZAK

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı

Prof.Dr. Türkan ARGON

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ergenlik Dönemindeki Zihin Yetersizliği Olan Bireylerin Cinsel Gelişim Özelliklerinin Ebeveyn Görüşleri İle Değerlendirilmesi: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim. 03/08/2018

Süleyman GÜRBÜZ

Biricik kızım Eda Ceylin' ime

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın danışmanlığını yapan, önerilerini, desteğini, zamanını, enerjisini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Emine ERATAY'a saygılarımı ve şükranlarımı sunuyorum.

Araştırma süresince öneri, bilgi ve deneyimlerini aktaran desteğini her zaman arkamda hissettiğim çok kıymetli hocam Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ'a, bilgi ve tecrübeleri ile yol gösteren Dr. Öğretim Üyesi Hakan ÖZAK, Dr. Öğretim Üyesi Müzeyyen ELDENİZ ÇETİN ve AİBÜ Özel Eğitim Bölümü hocalarımın teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Eğitimim sürecinde değerli görüş ve düşüncelerinden faydalandığım bütün hocalarımın ve arkadaşım Dr. Öğretim Üyesi Ali KAYA'ya

Hoşgörü ve desteği ile yanımda olan çalışma arkadaşım Sinem SOYSAL TAN'a

Araştırmaya dâhil olarak, düşünce ve duygularımı dile getirerek farkındalık yaratan değerli velilerime,

Beni her koşulda destekleyen, saygı, sevgi ve hürmetle baktığım babama ve anneme, zamanlarından ve enerjisinden aldığım eşim Tuğba GÜRBÜZ 'e ve biricik kızım Eda Ceylin GÜRBÜZ' e sabırları ve destekleri için şükranlarımı sunarım.

Süleyman GÜRBÜZ

Bolu,2018

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	iii
İTHAF.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
ÖZET	xvi
ABSTRACT.....	xviii
I. BÖLÜM	
1. Giriş	1
1.1. Problem durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi	10
1.3. Araştırmanın Amacı.....	10
1.4. Araştırmanın Önemi.....	11
1.5. Sınırlılıklar.....	12
1.6. Sayıltılar.....	12
1.7. Tanımlar.....	13
II. BÖLÜM	
2. Kuramsal Temeller ve İlgili Literatür.....	15
2.1. Zihin Yetersizliği.....	15
2.2. Zihin Yetersizliğin Sınıflandırılması	17
2.3. Ergenlik Dönemi, Ergenlik Döneminde Bedensel, Duygusal, Sosyal Değişimler ve Gelişmeler.....	20
2.1.1. Bedensel Değişimler ve Gelişmeler.....	22
2.1.2. Duygusal Değişimler ve Gelişmeler.....	24
2.1.3. Sosyal Değişimler ve Gelişmeler.....	26
2.4. Cinsel Gelişim Kuramları.....	29
2.4.1. Psikanalitik Kuram.....	29
2.4.2. Psikososyal Kuram.....	32
2.4.3. Bilişsel Gelişim Kuramı.....	34

2.5. Cinsellik ve Cinsel Gelişim.....	36
2.6. Cinsellik Eğitimi ve Cinsellik Eğitiminin Önemi.....	40
2.7. Yurt Dışında Yapılan Cinsellik Eğitimi Uygulamaları ve Araştırmaları.....	45
2.8. Yurt İçinde Yapılan Cinsellik Eğitimi Uygulamaları ve Araştırmaları.....	58
III. BÖLÜM	
3. Yöntem.....	64
3.1. Araştırma Modeli.....	64
3.2. Araştırma Grubu.....	65
3.2.1. Açıklayıcı Faktör Analizi için Çalışılan Grup.....	65
3.2.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Araştırmanın Bulguları İçin Çalışılan Grup.....	67
3.3. Veri Toplama Aracı.....	69
3.3.1 Madde Oluşturma Aşaması.....	69
3.3.2. Uzman Görüşüne Başvurma Aşaması.....	70
3.3.3. Ön Deneme Aşaması.....	70
3.3.4. Yapı Geçerliliği.....	71
3.3.5. Güvenirlilik Hesaplama Aşaması.....	76
3.3.6. Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	77
3.4. Uygulama Süreci.....	80
3.5. Verilerin Analizi.....	81
IV. BÖLÜM	
4. Bulgular ve Yorumlar	85
4.1. Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocukların Cinsel Gelişim Özellikleri.....	85
4.2. Ebeveyn Cinsiyetine Göre Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri.....	87
4.3. Ebeveynin Eğitim Durumuna Göre, Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri.....	88
4.4. Ebeveynin Eşiyle Birlikte Yaşama Durumuna Göre Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri.....	97
4.5. Ebeveynin Çocuğunun Cinsiyetine Göre, Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri.....	98

4.6. Ebeveynin Çocuğunun Yaşına Göre, Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri.....	99
4.7. Ebeveynin Çocuğunun Yetersizlik Derecesine Göre, Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri.....	103
V. BÖLÜM	
5. 1. Tartışma.....	117
5. 2. Sonuç ve Öneriler.....	122
5.2.1. Sonuç.....	122
5.2.2. Öneriler.....	124
KAYNAKÇA.....	126
EKLER.....	140
Ek-1. İzinler.....	140
Ek-2. Demografik Değişkenler.....	143
Ek-3. Ölçek.....	144
ÖZGEÇMİŞ.....	146

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Türkiye’de zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin ergenlik dönemine ait nüfus verileri.....	21
Tablo 2.2. Erikson’a göre insan gelişiminin sekiz evresi.....	32
Tablo 2.3. Piaget’in bilişsel gelişim dönemleri ve kritik özellikleri.....	35
Tablo 2.4. Avrupa Birliği üye ülkelerde cinsellik eğitimi uygulamaları.....	45
Tablo 2.5. Asya ve Pasifik’te cinsellik eğitimi uygulamaları.....	51
Tablo 2.6. Kanada’da Sağlık ve Beden Eğitimi dersleri içeriğinde cinsellik eğitimin sınıflara göre konu dağılımı.....	53
Tablo 3.1. Ebeveynlerin demografik değişkenleri (Açıklayıcı Faktör Analizi).....	65
Tablo 3.2. Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin demografik değişkenleri (Açıklayıcı Faktör Analizi).....	66
Tablo 3.3. Ebeveynlerin demografik değişkenleri (Doğrulayıcı Faktör Analizi).....	67
Tablo 3.4. Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin demografik değişkenleri (Doğrulayıcı Faktör Analizi).....	68
Tablo 3.5. Varimax eksen döndürmesi sonucunda oluşan faktörler ve açıklanan varyans değerleri.....	73
Tablo 3.6. Faktörler ve faktörler altındaki maddelerin yük değerleri.....	76
Tablo 3.7. DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri.....	80
Tablo 3.8. Ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeği ve alt boyut puanlarına ait Kolmogorov–Smirnov (KS) normal dağılım testi sonuçları.....	82
Tablo 4.1. Ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özelliklerine ait betimsel istatistikler.....	85
Tablo 4.2. Ebeveyn cinsiyetine göre ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinin karşılaştırılması.....	87
Tablo 4.3. Ebeveynin eğitim durumuna göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinin karşılaştırılması.....	88
Tablo 4.4. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-ortaokul), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.....	90

Tablo 4.5. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.....	90
Tablo 4.6. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.....	90
Tablo 4.7. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.....	91
Tablo 4.8. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.....	91
Tablo 4.9. Ebeveynin eğitim durumuna (lise-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.....	91
Tablo 4.10. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-ortaokul), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.....	92
Tablo 4.11. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.....	92
Tablo 4.12. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.....	93
Tablo 4.13. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.....	93
Tablo 4.14. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.....	93

Tablo 4.15. Ebeveynin eğitim durumuna (lise-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.....	94
Tablo 4.16. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-ortaokul), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.....	94
Tablo 4.17. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.....	95
Tablo 4.18. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.....	95
Tablo 4.19. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.....	96
Tablo 4.20. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.....	96
Tablo 4.21. Ebeveynin eğitim durumuna (lise-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.....	96
Tablo 4.22. Ebeveynin eşiyle birlikte yaşama durumuna göre ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özellikleri karşılaştırılması.....	97
Tablo 4.23. Ebeveynin çocuğunun cinsiyetine göre ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özellikleri karşılaştırılması.....	98
Tablo 4.24. Ebeveynin çocuğunun yaşına göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinin karşılaştırılması.....	99
Tablo 4.25. Ebeveynin çocuğunun yaşına (10-13), (14-17) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.....	101

Tablo 4.26. Ebeveynin çocuğunun yaşına (10-13), (18-21) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.....	101
Tablo 4.27. Ebeveynin çocuğunun yaşına (10-13), (22 +) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.....	101
Tablo 4.28. Ebeveynin çocuğunun yaşına (14-17), (18-21) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.....	102
Tablo 4.29. Ebeveynin çocuğunun yaşına (14-17), (22 +) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.....	102
Tablo 4.30. Ebeveynin çocuğunun yaşına (18-21), (22 +) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.....	102
Tablo 4.31. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinin karşılaştırılması.....	103
Tablo 4.32. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel uyarılmanın karşılaştırılması.....	104
Tablo 4.33. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel uyarılmanın karşılaştırılması.....	105
Tablo 4.34. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel uyarılmanın karşılaştırılması.....	105
Tablo 4.35. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bilgi gereksiniminin karşılaştırılması.....	106

Tablo 4.36. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bilgi gereksiniminin karşılaştırılması.....	106
Tablo 4.37. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bilgi gereksiniminin karşılaştırılması.....	107
Tablo 4.38. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde mahremiyet ve sosyal güvenin karşılaştırılması.....	107
Tablo 4.39. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde mahremiyet ve sosyal güvenin karşılaştırılması.....	108
Tablo 4.40. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde mahremiyet ve sosyal güvenin karşılaştırılması.....	108
Tablo 4.41. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bedensel gelişiminin karşılaştırılması.....	109
Tablo 4.42. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bedensel gelişiminin karşılaştırılması.....	109
Tablo 4.43. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bedensel gelişimin karşılaştırılması.....	110
Tablo 4.44. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel tacizin karşılaştırılması.....	110
Tablo 4.45. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel tacizin karşılaştırılması.....	111

- Tablo 4.46.** Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel tacizin karşılaştırılması.....111
- Tablo 4.47.** Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.....112
- Tablo 4.48.** Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.....112
- Tablo 4.49.** Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.....112
- Tablo 4.50.** Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel konuların paylaşımının karşılaştırılması.....113
- Tablo 4.51.** Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel konuların paylaşımının karşılaştırılması.....113
- Tablo 4.52.** Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel konuların paylaşımının karşılaştırılması.....114
- Tablo 4.53.** Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımın karşılaştırılması.....114
- Tablo 4.54.** Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımın karşılaştırılması.....115
- Tablo 4.55.** Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımın karşılaştırılması.....115

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim ölçeği doğrulayıcı faktör analizi.....	78
--	----

ÖZET

ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ZİHİN YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN CİNSEL GELİŞİM ÖZELLİKLERİNİN EBEVEYN GÖRÜŞLERİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Gürbüz, Süleyman

Yüksek Lisans Tezi

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Emine ERATAY

Ağustos -2018, xix + 136 Sayfa

Bu araştırmada ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özelliklerinin ebeveyn görüşleri ile belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç için ‘Ergenlik Dönemi Zihin Yetersizliği Olan Çocukların Cinsel Gelişim Özellikleri’ ölçeği geliştirilmiştir. Araştırma, nicel araştırma desenlerinden betimsel türde tarama modeline göre yapılandırılmıştır. Ölçek, açıklayıcı faktör analizi için 310, doğrulayıcı faktör analizi ve araştırmanın bulgularını elde etmek için 550 olmak üzere toplamda 860 ebeveyne uygulanmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından alan yazın taranarak oluşturulan ölçek ve aile bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS ve LISREL paket programları kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonunda, Cronbach Alpha Güvenirlik kat sayısı tüm ölçeğe ilişkin 0,85 olarak tespit edilirken ölçeğin 9 boyutlu yapısının, doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum istatistiklerine göre doğrulandığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan çocukların cinsel gelişim özellikleri ile ebeveynin cinsiyeti, eğitim durumu, eşiyile birlikte yaşama durumuna göre ve çocuğunun cinsiyeti, yaşı ve yetersizlik derecesi değişkenlerine göre anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, ebeveynler çocuklarının cinsel gelişim özellikleri hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Çocukların cinsel gelişimlerine yönelik; bedensel, duygusal, sosyal, cinsel değişimleri

içeren aile eğitim programları ve bu programları oluştururken kültürel, dini ve yasal boyutların dikkate alınması gerektiği önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Zihin yetersizliği, cinsellik, cinsel gelişim, cinsellik eğitimi.

ABSTRACT**EVALUATION OF SEXUAL DEVELOPMENT CHARACTERISTICS OF CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITY IN THE ADOLESCENT PERIOD WITH OPINION OF PARENTS: A SCALE DEVELOPMENT STUDY**

Gürbüz, Süleyman

Master's Thesis

Department of Special Education

Department of Education of Mentally Handicapped

Graduate School of Educational Sciences, Abant İzzet Baysal University

Advisor: Assoc. Prof. Dr.Emine ERATAY

August-2018, xix + 136 Pages

In this study, it was aimed to determine the sexual developmental characteristics of individuals with intellectual disabilities by their parental views. For this purpose, 'Sexual Development Characteristics of Children with Adolescent Intellectual Disability' scale was developed. The scale was applied for explanatory factor analysis of 310, confirmatory factor analysis and 550 parents to obtain the findings of the research. In other words, this scale has been applied to a total of 860 parents. The data of the research were collected by using the scale and family information form prepared by scanning the literature by the researcher. The obtained data were analyzed using SPSS and LISREL packet programs. At the end of the analysis, it was determined that the Cronbach Alpha Coefficient was 0.85 for the whole scale, and the 9 dimensional structure of the scale was confirmed by the compliance statistics obtained from the confirmatory factor analysis.

According to the findings of the study, it was evaluated that the children with intellectual disability in adolescence had a significant difference according to their sexual development characteristics, parents' gender, educational status, living together with their husbands and gender, age and obstacle grade variables. As a result, parents do

not have enough knowledge about their child's sexual development characteristics. For the sexual development of children; family education programs that include physical, emotional, social, and sexual changes, and that cultural, religious and legal aspects should be taken into account when creating these programs.

Key Words: Intellectual disability, sexuality, sexual development, sexuality education

I. BÖLÜM

1.Giriş

Giriş bölümünde problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıklar, varsayımlar ve tanımlar açıklanmaktadır.

1.1.Problem Durumu

İnsanoğlu var olduğu ilk dönemlerden, günümüz modern dünyasına kadar geçen sürede birlikte yaşamaya ihtiyaç duymuştur ve bu birliktelik aile kurumunu biçimlendirmiştir. O nedenledir ki aile kurumunun tarihi insanlığın var olduğu tarih kadar eskidir. Aile sosyal bir sistemdir, insan da sosyal bir varlık olarak her zaman diğer bireylerle yaşamaya ihtiyaç duymuştur. Günümüz şartlarında aile oluşumu, erkek ve kadının kendi iradeleriyle, birlikte yaşama taahhüdünü hukuki zemin içerisinde birleştirmesi sonucu, genellikle aynı çatı altında yaşayan anne-baba ve onların çocuklarından oluşan toplumsal bir grup olarak tanımlanmaktadır. Toplumun temelini aileler oluşturur, insanların da aileler halinde yaşaması, tutumlarında, davranışlarında, alışkanlık ve değerlerin oluşumunda ailenin rolünü oldukça önemli kılmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2015, 30-32; Çetinkaya, 2010).

Aile, sadece onu oluşturan bireylerden meydana gelen bir yapı değildir. Yaşayan bir varlık olarak nitelediğimizde hem kendi kimliğini oluşturur hem de onu meydana getiren bireylerin var olmasını sağlar. Bu nedenle ailedeki bireyler, birbirlerini etkileyen bir birim olarak karşımıza çıkmaktadır (Çetinkaya, 2010). Aile üyelerini oluşturan ebeveynler, çocuklarının yaşamlarında büyük bir etkiye sahip olmalarının yanında onların birçok beceriyi kazanmalarında, yaşanan sorunlara ve gereksinimlere gerekli ipuçlarının sağlanmasında en sağlıklı bilgiyi sunan kişilerdir. Bu durum çocuğun toplumsallaşmasında çok büyük bir etkidir. Ancak, özel gereksinimi olan çocuğa sahip ebeveynlerde, çocuğunun yaşamı boyunca ihtiyaçları doğrultusunda

daha fazla sorumluluklar getirmesi muhtemeldir. Öğrenme güçlüklerinin doğurduğu sorunlarla sık sık yüz yüze gelirler. Ebeveynler, günlük yaşantılarında bu eğitsel ve davranışsal sorunların ne anlama geldiğini bilmeli ve bunları çözmelidirler (Özen, 2008; Whirter ve Voltan-Acar, 1998). Bu durumda özel gereksinimli çocuk kimdir? Sorusu, normal gelişim gösteren çocukların özelliklerinden önemli ölçüde farklılaşan (Kırcaali-İftar, 1998); fiziksel, duygusal ya da öğrenme açısından farklılık gösteren ve bu farklılığı nedeniyle farklı gereksinimleri bulunan bireylerdir şeklinde cevap bulmaktadır (MEB, 2011). Özel gereksinimli bireyler içerisinde önemli bir grubu zihin yetersizliği olan bireyler oluşturmaktadır (Cavkaytar, Melekoğlu ve Yıldız, 2014). İlk kurumsal oluşum olan ‘Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği’ zihin yetersizliği tanımlamasında, bireyin zihinsel işlevlerinde yani akıl yürütme, öğrenme ve problem çözme gibi günlük, sosyal ve pratik becerilerini de kapsayan, uyarlanabilir davranışlarında önemli sınırlamalara sahip olan bir tür yetersizlik olarak tanımlamakta ayrıca bu yetersizliğin de 18 yaşından önce ortaya çıktığını belirtmektedir (American Association Intellectual Developmental Disabilities,[AAIDD] ,2010). Bu tanıma benzer ifadeleri, Amerikan Psikiyatri Birliği’nin (2013), DSM-V tanı ölçütleri kitabında da görülmektedir. Ancak burada zihin yetersizliği terimi yerine anlksal yetersizlik ya da anlksal gelişimsel bozukluk olarak ifade edilmiştir. (Akt. Köroğlu, 2014).

Zihin yetersizliği olan çocuklar, kendi içlerinde de önemli bireysel farklılıklar gösterirler. Bu çocukların bazı psikolojik ve davranışsal özelliklerinden bahsedilmesine karşın tümünün bu özelliklere sahip olduğu anlamı çıkartılmamalıdır (Bozkurt, 2014). Ancak bu çocukların hem duygusal hem de davranışsal sorunlarının bireyin gelişimini olumsuz etkilediğini söyleyebiliriz. Zihin yetersizliği olan çocuklarda duygusal ve davranışsal problemleri belirlemenin yollarından biri, dışsal değerlendiricilerin görüşlerine başvurmaktır. Değerlendirmeyi, bireyin yaş ve gelişim düzeyine uygun kazanması gereken bilgi ve beceriler olarak, (Özbey, 2008) tanımladığımızda ebeveynlerin, öğretmenlerin ve bireyin kendisi gibi farklı bilgi kaynakları, çocukla ilgili durumu bir bütün olarak görmemizi ve gelişimine yönelik görüşleri oldukça önemlidir. Her bilgi kaynağının kendine özgü güçlü ve zayıf yönleri olmasıyla beraber özellikle ebeveynler, çocuklarıyla doğumdan itibaren farklı ortamlarda gerekse de aynı

ortamlarda yakın ilişki içinde oldukları için bilgilerine en sık başvuru alan kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaner, 2009).

Ebeveynlerin, çocuklarının gelişimi hakkında önemli birer bilgi kaynağı olduğunu belirtmiştik. Ancak, ebeveynler gelişim ve gelişimin ilkeleri hakkında yeterli bilgiye sahip değillerse, bu bilgisizliklerinin bedellerini yetiştirdikleri bireylere ödetmektedirler (Akbaba, 2004). O halde gelişim, bireylerde görülen hareket etme, hissetme, düşünme, iletişim kurma ve birçok alanda ortaya çıkan becerilerde, sürekli ve ileriye doğru bir değişim sürecidir. Doğumdan önce başlar ve yaşam boyu devam eder. Bedensel gelişim, zihinsel gelişim, duygusal gelişim ve sosyal gelişim olarak sınıflandırılmaktadır (MEB, 2015). Bu sınıflandırmaların daha kolay tanımlanması, incelenmesi ve anlaşılması için yaş aralıklarıyla ifade edilen gelişim dönemleri şeklinde ayrılmıştır. Genel olarak bireyin gelişimi, bebeklik (0–2 yaş), ilk çocukluk (okul öncesi, 3–6 yaş), orta çocukluk (okul dönemi, 7–12 yaş) ve 13–17 yaşları arasındaki dönemi de ergenlik dönemi olarak kabul edilir (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012).

Gelişim dönemlerinde bebeklik ve çocukluk dönemleri gibi ergenlik dönemi de farklı açılardan bakılması gereken önemli bir dönemdir. Çünkü gerek bedensel gerekse ruhsal, toplumsal ve cinsel olarak bir takım değişimleri beraberinde getirmesi bu dönemin önemini ortaya koymaktadır. Ergenlik dönemi, çocukluk döneminin bitişiyle beraber yetişkinliğin ilk basamağı olarak kabul edilen, insanlar için cinsel olgunluğa ulaşılan, fizyolojik olarak erişkinliğe ulaşıncaya kadar geçen bir gelişim dönemidir. Birey fizyolojik, psikolojik ve toplumsal olarak bir değişim sürecindedir. Kız çocuklarında; vücut hatlarında yuvarlaklaşma, göğüslerde büyüme, erkek çocuklarında ise vücutta tüylenme ve ses kalınlaşması bu dönemin birer göstergesi olarak kabul edilir. Ayrıca bu dönem, cinsiyet hormonun üretimi ve cinsel organlarda sıvı artışı, vücudun hemen hemen tüm organlarını etkiler, bireyi cinsel olgunluğa ulaştırma ve varlığını sürdürme güdüsüyle hareket ettirmeye yönlendirir (Çakmak ve Çakmak 2013;Düzkanar, 2011; Koç, 2004;). Günümüzde, ergenlik döneminin 10-19 yaşları arasında olduğu kabul edilmektedir (Atak ve Çok, 2010).

Ergenlik, hem bireyde hem de ebeveynlerde birçok değişikliğin meydana geldiği bir dönemi kapsar. Bu dönemde ergenler bilişsel olarak ayrımlı bir yapı oluşturmaktadır. Artık soyut düşünme becerileri daha belirgin, problem çözme gibi kişilerin farklı bakış açılarını anlamlandırma daha etkindir. Bağımsız olma ve cinsel kimliğini bulma konularında oldukça mücadele içerisine girerler (Gül ve Güneş, 2009). Fakat zihin yetersizliği olan çocukların, bilişsel gelişim hızlarının yavaş olması ve bilişsel gelişimin ergenlik dönemi ya da gençlik dönemlerinde tamamlanmaması sonucunda, çoğunda soyut düşünme evresi oluşmamaktadır.

Yetersizlikten etkilenmiş bireylerin ergenlik dönemine ulaşmaları ile birlikte, uygun olmayan cinsel davranışları edinmeleri muhtemeldir. Dolayısıyla farklı gelişen çocuklarda cinsel gelişim ve cinsel sorunlar özellikle izlenilmesi gereken alanlardır (Madi, 2016). Zihin yetersizliği bulunan bir bireyin cinsellik ve cinsel ilişkilerini keşfetmek için desteğe ihtiyacı olabilir. Özellikle yoğun özel eğitime gereksinim duyan bireyler için bu durum daha da belirgindir (Avustralya Victoria Eyaleti Sağlık Hizmetleri ve Ticaret Merkezi, 2017). Bu durumdaki bireyler cinsel ilişki isteyebilir ancak bu durum ebeveynleri tarafından reddedilmektedir. Çünkü cinsellik için gerekli mahremiyete sahip olmayabilirler ve yapılan kısıtlamalar bazı çocukları kamuya açık yerlerde cinsellik gibi güvensiz veya yasadışı faaliyetlere yönlendirebilir (Avustralya Victoria Eyaleti Sağlık Hizmetleri ve Ticaret Merkezi, 2017). Bu durumdaki çocukların cinsel gelişim sorunları belirgin ise, aileler bu sorunu kontrol altına alma eğilimine girerler. Burada ebeveyn, eğitimci, hekim iş birliği önemlidir. Hem çocuklarının daha mutlu olabilmeleri hem de sosyal uyumu sağlayabilmeleri için ailelerin çocuklarının cinsel gelişimi ile ilgili bilgilendirilmeleri gereklidir (Madi, 2016).

Zihin yetersizliği olan bireylerin hormonları normal düzeyde olmakla birlikte cinsel aktiviteleri de normal akranları gibi olmaktadır (Cangöl, Karaca ve Aslan, 2013). Yapılan araştırmalarda zihin yetersizliği bulunan erkek ergenlerin, kız çocuklarına oranla cinselliğe ilgilerinin daha fazla olduğu ayrıca zekâ düzeylerinin artmasıyla birlikte her iki cinsin, cinselliğe ilişkin ilgilerinin arttığı gözlenmiştir (Gönener, 2010). Ancak bu durumun cinsel istismarı da beraberinde getirmesi kuşkusuzdur. Bilge ve Baykal (2010)'a göre zihin yetersizliği bulunan çocukların cinsel

istismara uğramaları durumunda bu durumdan cinsel haz alma durumları olabileceğini ve bu hazzı tekrar yaşama isteği riskini oluşturduğunu belirtmiştir (akt. Gönener, 2010). Yine bu çocukların dil, konuşma veya kelime dağarcıklarında yaşamış oldukları zorluklar ve sınırlı bilişsel yetenekler, onların sosyal ve duygusal izolasyon yaşamalarına neden olabileceği gibi bu çocukların istismar riskini arttırdığını bu durumda istismarın açıklanmasını ve tespitini güçleştirdiğini belirtmiştir (Browne ve Mcmanus, 2010).

Murphy ve Elias (2006)'da yaptıkları çalışmada yetersizliği bulunan bireylerin cinsel istismara karşı savunmasız olabileceğini, yardım talep etme ve kendilerini savunacak stratejilerinin olmaması gibi durumların, ebeveynlerde korkulara sebebiyet verdiğini ve bu durumdan dolayı da çocuklarını denetimsiz sosyal iletişimden ve hatta cinsellik ile ilgili konulardan korunması gerektiğini, cinsellikten bahsedilmesinin cinsel davranışı teşvik edebileceğini belirtmiştir. Ancak, eğitim eksikliğinin daha fazla risk oluşturduğunu, çocuklarının cinsel sorunlarının ve davranışlarının aile içerisinde serbestçe tartışıldığında hem çocuğun cinsel gelişiminin teşvik edileceğini hem de cinsel istismar olasılığının azaltılabileceğini hatta ortadan kaldırılabileceğini ifade etmişlerdir. Moss ve Blaha (2001), bazen yetersizlikten etkilenmiş bireylerin cinsel sorunlarıyla ilgilenmemenin cazip gelebileceğini, çünkü bunun gerçekleşmediği varsayıldığını, belki de bu sorunların kendiliğinden ortadan kalkılacağına inanıldığını ve cinsel davranışların göz ardı edilmesinin ve çocuğun uygunsuz bir şekilde dokunmasına izin vermenin çocuğa davranışın uygun olduğunu ve bunun için sosyal sonuçların olmadığını öğretildiğini bu durumda çocuğa cinsellik hakkında bilgi verilmezse eğer ya da eksik bilgi verilirse çocuğu pedofililere veya cinsel istismara karşı savunmasız bırakılacağını rastgele bir cinsellik eğitiminden ziyade örgütlü bir eğitim şeklinin sağlanması gerektiğini söylemiştir.

Cinsellik ve yetersizliğe ilişkin tutumlar az gelişmiş toplumlarda daha belirgindir. Bu iki kavram, bu tür toplumlarda gerek kültürel ve dinsel olsun, gerekse de yasalarda gerekli haklarını yeterince almadığını söyleyebiliriz. Yetersizliği bulunan bireylerin cinsel hakları onları toplumun bütününden ayırtırmak için kısmen inkâr edilmektedir ya da bireyler bu haklardan mahrum bırakılmaktadır. Bazı durumlarda ise

yetersizliği bulunan bireylerin cinsel haklarının inkârı adına çocukların cinsel hakları olmadığı için yetersizlikten etkilenmiş bireylere de çocuklar gibi davranılmaktadır (Silverberg, 2017). Ancak son yıllarda gelişmiş ülkelerde yetersizliği bulunan bireylerin de cinselliğe ve toplumdaki diğer bireylerin ihtiyaçlarına benzer ihtiyaçları olduğu, hem ebeveynler olsun hem de eğitmenler olsun anlamalarını sağlamıştır. Yine de cinselliğe ilişkin sorunlar devam etmektedir. En çok inanılanın da yetersizliği bulunan bireylerin aseksüel olduğudur. Ve gerçekten rahatsız edici boyuttur. Bunun sebebi de genellikle cehaletten, yetersizliği bulunan bireylerle deneyim azlığından ya da cinselliğe sahip bir birey olmanın dar bir çerçevede tanımlanmasındandır (Couwenhoven, 2013; 2).

Ülkemizde, Yetersizlikten Etkilenmiş Bireylerin Haklarına İlişkin Sözleşme Kapsamında; Eğitim Hakkı, Sağlık Hakkı, Çalışma ve İstihdam Hakkı, Siyasal Kamusal Yaşama Katılım Hakkı, Kültürel Yaşama, Dinlenme, Boş Zaman Aktiviteleri ve Spor Faaliyetlerine Katılım Hakkı ile Sömürü Şiddet ve İstismardan Masun Olma Hakkı gibi haklar, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve anayasanın ilgili maddeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Lakin cinsel haklara ilişkin olarak; “yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik şiddet” kapsamında değerlendirilmiş ve bu durumda cinsel ayrımcılık, cinsel istismar ile ilgili önleyici hizmetlerden bahsedilmiştir. Yine aynı sözleşmede cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri, yetersizlikten etkilenmiş bireylerin sağlık hakkı kapsamında değerlendirilmiş ve ilgili kurum ve kuruluşlara yükümlülüklerini yerine getirmeleri konusunda uyarıda bulunulmuştur (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, [ASPB]. Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme Kapsamında; Engelli Hakları Ulusal Göstergeleri. [EHİS]. 2016). 2016-2019 yılları arasını kapsayan ve aynı zamanda resmi gazetede yayımlanan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planında bu yetersizliği bulunan gruba sunulan hizmetler kapsamında, cinsel gelişim ya da cinsellik eğitime ilişkin bir yönerge bulunmamaktadır (ASPB, 2016).

İspanya'nın Madrid şehrinde düzenlenen, Uluslararası Cinsellik Eğitimindeki Uzman Grubun bildirgesi'nde (Science-Based Sexuality Education Madrid Consensus Paper Recommendations Of An International Expert Group 2011), cinsellik eğitiminin, erken çocukluktan itibaren birey için eğitimin zorunlu bir parçası olması gerektiğini ve

insan hakları çerçevesinde bakılmasını önerilmiştir. Cinsellik eğitimini kaliteli, bilim temelli, her insanın evrensel ve vazgeçilemez insan hakkı olduğunu ve bu nedenle onun birey için cinsel haklarından biri olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu evrensel hakların yerine getirme garantisi veren devletlerin, cinsellik eğitiminin eğitim sistemi içinde sunulmasını sağlamak için gerekli ve yeterli önlemleri almakla yükümlü olduğunu, buna göre, ne devletler, ne anne-babalar, ne de yasal vasiler, reşit olmayanların cinsellik eğitimini almalarını önleme seçeneğine sahip olmadığını; kendilerini teşvik ve ilan etme sorumluluğundan muaf tutulamayacağını bildirmişlerdir.

Genel olarak cinsellik toplumlar tarafından işin içerisine üreme organları da dâhil edilerek, cinsel birliktelikle ilişkilendirilmektedir. Oysaki cinsellik bu durumdan daha karmaşık ve daha geniş bir konudur. Cinselliğin içeriğini biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla değerlendirmeliyiz (Couwenhoven, 2013). Freud (1907)'un 'Sevgi ve Cinsellik Üzerine' eserinde; Çocukların cinsellik eğitimi hakkında, cinsel hayatın gerçeklerinin sır haline getirilmek istendiğini fakat cinsel konuların bilinmeye değer başka konular gibi ele alınması gerektiğini bu durumda da okulun vazifesinin cinselliği dile getirmekten kaçınmamasını, derslerde üreme ile ilgili konuları hayvanlar vasıtasıyla aktarmanın doğru olacağını yani insan organizasyonun önemli kısımlarını gelişmiş hayvanlardaki emsallerine benzediğini ve bununla birlikte çocukların leylekler tarafından getirildiği algısını kırmak istemiştir. Zira çocuğun merakı, öğrenmenin her aşamasında gereken tatmini bulduğu sürece, hiçbir zaman aşırıya kaçmayacağını, bu durumda cinsel hayatla ilgili özgül beşeri ilişkileri ve bu ilişkilerin sosyal önemine yönelik bilgilerin ilkökul müfredatının son kısmında yani ortaokul dönemi başlamadan önce, on yaşından sonra olmamak kaydıyla aktarmak gerektiğini söylemiştir (Akt. Kanat, 2006).

Cinselliğin, ayıp ve tabu sayıldığı toplumlarda cinsellik eğitimine gereken önem verilmeli; öncelikle anlamı ve önemi konusunda çalışmalar yapılmalı daha sonra ise, her toplumun kendi özelliklerine uygun programlar hazırlanmalıdır (Tuğrul ve Artan, 2001). Ülkemizdeki çocuklar ve ergenler için ise bir cinsellik eğitimi tanımı yapılmalı ve daha sonrasında da cinsellik eğitimi için hedefler belirlenmelidir (Çalışandemir, Bencik ve Artan, 2010). Cinsellik eğitimi programlarının içeriği sadece

fiziksel ihtiyaçları karşılamak için oluşturulmamalı, aynı zamanda duygusal ihtiyaçları ve sosyal ihtiyaçları da karşılayacak biçimde içerik oluşturulmalıdır ki, cinsiyet rollerini sergileyen özel eğitime ihtiyacı olan bir birey hem daha kolay topluma uyum sağlayabilir, hem de kendini daha rahat ifade eder. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bu kazanımları ise bu bireylerin ebeveynlerini, bakıcılarını ve öğretmenlerini rahatlatılabilir (Konuk-Er, Büyükbayraktar ve Kesici, 2016).

Türkiye’de cinselliğe ve cinsellik eğitimine ilişkin sorunlar olmasına rağmen, cinsellik eğitimi pek fazla üzerinde durulan bir konu değildir. Okulöncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim programları incelendiğinde cinsellik, cinsellik eğitimi ve cinsel gelişim programları yoktur. Bu durum yetersizlikten etkilenmiş bireylerin eğitim gördüğü örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ve yetersizlikten etkilenmiş bireylerin eğitimlerinin işbirliği ile yürütüldüğü, Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezlerinde kullanılan zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin eğitim modülleri arasında da yoktur. Buna gerekçe olarak, zihin yetersizliği bulunan çocukların cinselliklerinin bulunmadığı ve eğitilmelerine gerek olmadığı biçimindeki bir yanılmanın etkisiyle birlikte çoğu ebeveynin cinsellik eğitimine karşı olması ve bu gibi eğitim uygulamalarına karşı kaygı ve güvensizlik duyması gösterilmektedir (Topcu, 2009;147). Oysaki cinsel yaşam açısından zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireyler ile toplumun diğer bireyleri arasında hiçbir fark yoktur ve çocukların cinsel gelişim ve eğitimleri onların yaşamları için çok büyük değer taşımaktadır. Cinsellik eğitiminin; ebeveynlerin eğitimi ile birlikte duygu, düşünce ve tutumlarla çok yakından ilişkili olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle öncelikle toplumsal farkındalığı artıracak eğitim programları oluşturulmalı daha sonra ise okul programları içine yerleştirilecek cinsellik eğitimi programlarının hızla hak ettiği yere kavuşturulmalıdır (Tuğrul ve Artan 2001). Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özellikleri belirlenirken ya da eğitim içeriği oluşturulurken takvim yaşlarından ziyade zekâ düzeyi ve gelişim düzeyleri dikkatte alınarak değerlendirilmelidir. Çünkü cinsel içerikli davranışlar özellikle zekâ düzeyine bağlı olarak farklı durumlarda farklı boyutlara ulaşabilmektedir. Çocuğun cinsel organıyla oynaması, sürtünme, dudaktan öpme isteği, karşıdakinin göğüslerini, cinsel organını ya da bölgesini elleme isteği, yönelimi, sıkarak sarılma eğilimi, olur olmaz yerde soyunma eğilimi ve mastürbasyon isteğinde bulunması gibi cinsel içerikli davranışları sonucunda

ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireyin hem nerede, ne zaman ve hangi durumda neler yapıp yapmaması, nelere dikkat etmesi gerektiğini bilmediğini hem de cinsel istismar riskinin oluştuğunu, bundan dolayı da cinsellik eğitimine gereksinim duyulduğu bilinmektedir (Kök, 2010).

Bu araştırmanın sonucunda; ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin, bedensel-fiziksel, duygusal-ruhsal, sosyal-toplumsal ve cinsel-tensel değişim ve gelişimleriyle ilgili, zihin yetersizliği olan bireyin cinsel gelişim özelliklerini belirlemenin, onların yaşam kalitelerini yükseltici ve aynı zamanda ruhsal sağlıklarıyla ilgili önemli oranda rahatsızlıkların oluşmaması için ebeveynlere gerekli bilgilerin verilmesini, sosyal normlar içerisinde hak ettiği değeri bulmasını belirleyebiliriz. Yapılan bu çalışma ile ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özelliklerini belirlemenin, eğitim kurumlarında, cinsellik eğitimlerinde konu içeriklerinin oluşturulması ile birlikte ailelerin cinsellik eğitimleriyle ilgili bilgi düzeylerinin yükseltilmesi ve bu eğitimlerin kimler tarafından oluşturulmasına yönelik mevzuların tartışılmasına gereksinim duyulmuştur.

1.2.Problem Cümlesi

Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özelliklerinin ebeveyn görüşleriyle değerlendirilmesi ölçeğinin geçerliliği ve güvenilirliği nasıldır? Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özellikleri ölçeğinden alınan veriler demografik değişkenler bakımından (cinsiyet, eğitim düzeyi vb.) farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özelliklerinin ebeveyn görüşleriyle değerlendirilmesi ölçeğinin geçerliliği ve güvenilirliğini ve ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim

özellikleri ölçeğinden alınan verilerin demografik değişkenler (cinsiyet, eğitim düzeyi vb.) açısından değişip değişmediğini belirlemektir.

Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Alt problemler:

1. Ergenlik dönemi zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeği geçerliliği nasıldır?
2. Ergenlik dönemi zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeği güvenilirliği nasıldır?
3. Ebeveynin
  - a. Cinsiyetine göre,
  - b. Eğitim düzeyine göre,
  - c. Eşiyle birlikte yaşama durumuna göre, ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde anlamlı farklılık var mıdır?
4. Ebeveynin çocuğunun
  - a. Cinsiyetine göre,
  - b. Yaşına göre,
  - c. Yetersizlik derecesine göre, ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde anlamlı farklılık var mıdır?

1.4. Önem

Bu araştırma da ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özellikleri, ebeveynlerin görüşleriyle değerlendirilmektedir. Türkiye’de zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin cinsellik eğitimlerine yönelik yaşamış oldukları sorunlara ilişkin alan yazın taramasında sınırlı sayıda araştırma ve çalışmaya rastlanılmıştır. Oysa ister yetersizlikten etkilenmiş birey olsun ya da olmasın cinsel bilgileri edinme gereksinimlerine uygun yanıtların verilmesi gerekmektedir. Bu çalışma ile birlikte ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özelliklerini belirlemenin ve uygun olmayan cinsel davranışların çözümüne yönelik bir

durum saptamada yol gösterecektir. Bu nedenle araştırmanın alan yazın açısından önemli olduğu, aynı zamanda hazırlanacak cinsellik eğitimi programlarının içeriğini oluşturma açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Uygulama açısından; araştırmaya katılan ebeveynlerin, ergenlik döneminde zihin yetersizliği çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişim özelliklerini belirlenmesinden sonra yaşanan problemlere daha bilinçli bakış getireceği, aynı zamanda yaşam kalitelerinde daha iyi vakit geçirebilecekleri, cinselliğe bakış açılarını, kendilerinin cinsel bilgi yeterliliklerinin yeterli olup olmadığı hakkında ipuçları vermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın ülkemizde ve yurtdışında cinsellik eğitimi ve aile eğitimi alan yazınına katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma, Ankara ili Keçiören ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda;

- a) Orta ve Ağır zihin yetersizliği olan öğrencilerin eğitim gördüğü Özel Eğitim ve İş Eğitim Uygulama okulunda (II. ve III. Kademe),
- b) Ortaokul (5.6.7.8) ve lise (9.10.11.12) sınıflarının kaynaştırma/bütünleştirme ve özel eğitim sınıflarında eğitim alan öğrencilerin ebeveynleriyle sınırlıdır.

2. Araştırma, veri toplama da kullanılan ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel gelişim özellikleri ölçeği ve Aile bilgi formu ile sınırlıdır.

3. Araştırma, genişliği sebebiyle Ankara ilinin Keçiören ilçesiyle sınırlı tutulmuştur.

1.6. Sayıtlar

1. Ebeveynlerin yöneltilen sorulara içten ve samimi yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır.

1.7. Tanımlar

Ergenlik Dönemi: Fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan ve bireyin bağımsızlığını, kimlik duygusunu ve sosyal üretkenliğini kazandığı zaman sona eren bir dönemdir (Erkin, 2016).

Cinsiyet: Bireyin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklere denir (Akin, 2007).

Cinsellik: Cinsel doyum ve iki insanın uyum içerisinde beraberliklerini içeren sosyal kurallar, değer yargıları ve tabularla belirlenmiş, biyolojik, psikolojik, sosyal yönleri olan özel bir yaşantı olarak tanımlanabilir (Gülsün, Ak ve Bozkurt, 2009) .

Cinsel Gelişim: Bireyin cinsel büyümesi, cinsel büyümesine karşı sağlıklı tutum takınması, cinsel sorunlarını yenebilmesi ve olumsuz cinsel dürtülerini denetim altına alabilmesinde bilgili ve becerikli olmasıdır (MEB,2013).

Cinsellik Eğitimi: Bilgi edinme, tutum ve inanç şekli, samimiyet, ilişki ve kimlik değerlerinin etkisi ile yaşam boyu süren bir eğitimidir. Bu eğitim; cinsel gelişim, üreme sağlığı, kişilerarası ilişkiler, sevgi, samimiyet, beden imgesi ve cinsiyet rolleri de kapsar (Bozdemir ve Özcan, 2011).

Zihin yetersizliği: Belli başlı günlük yaşam becerilerini öğrenme ve yerine getirmede ciddi güçlükler olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca güvenilirliği ve geçerliği yüksek zekâ testlerinde alınan puanın (-2) standart sapmanın altında olmasıdır. Aynı zamanda uyumsuz becerilerde de sınırlılıkların olması gerekir (Eripek, 1998).

Aseksüellik: Başkalarına karşı cinsel cazibe eksikliği ya da cinsiyete olan ilgiden yoksun olma (Public Health Agency of Canada, 2013).

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Temeller ve İlgili Literatür

Bu bölümde, zihin yetersizliği olan bireyler ve sınıflandırılmaları, ergenlik dönemi, ergenlik döneminde bedensel, duygusal, sosyal değişimler ve gelişmeler, cinsel gelişim kuramları, cinsellik ve cinsel gelişim, cinsellik eğitimi ve cinsellik eğitiminin önemini yanı sıra, yurt içi ve yurt dışında yapılan cinsellik eğitimi uygulamaları ve araştırmaların da ergenlik dönemindeki zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin cinsel gelişim özellikleri ve cinsel eğitim alanında yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Zihin Yetersizliği

Özel gereksinimli olan bireylerin çoğu zedelenmeden dolayı çeşitli yetersizlikler gösterebilirler. Bireyin fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik yapısında geçici ya da kalıcı hasarlar oluşabilir. Bu hasarlar sonucunda organlar, işlevlerini yerine getirmekte zorlanmaktadır. Yetersizlik, bireyin zihinsel, işitsel, bedensel v.b işlevlerini yerine getirememesi ve bir şeyi yapmada ya da yeterli davranmada sınırlı kapasiteyi, normal durumlarda yapılması gereken bir etkinliğin yerine getirilememesi şeklinde tanımlanabilir ayrıca zihin yetersizliğinden dolayı bireyin algılamada yetersizlik göstermesi örnek verilebilir (Eripek, 1998; MEB, 2014).

Özyürek'e (2006), göre yetersizliğin; zihinde, görmede, işitmede ve bedende zedelenmenin oluşması ve bu zedelenme ile birlikte bu organların işleyişinde yetersizlikler meydana getirmekte ve aynı zamanda bireylerin öğrenmesini ve gelişimini etkilediğini vurgulamıştır. Ayrıca beyinde oluşan zedelenmelerin bireyde zihinsel işlevlerde yetersizliğe neden olabileceğini belirtmiştir. Bu tanımlamalarla birlikte,

Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği (AAIDD, 2010), zihin yetersizliğini tanımlarken aşağıdaki varsayımları öne sürmüştür.

Bunlar;

1. Zihinsel işlevlerde; akıl yürütme, problem çözme ve benzeri gibi genel zihinsel kapasiteye atıfta bulunur.
2. Uyumsal davranışlarda ise; kavramsal beceriler, sosyal beceriler-kişiler arası ilişkiler, sosyal sorumluluk, benlik saygısı, sosyal problem çözme ve kuralları takip etme, yasalara itaat etme ve mağdur edilmeme aynı zamanda pratik beceriler-günlük yaşam aktiviteleri (kişisel bakım), mesleki beceriler, sağlık hizmetleri v.b sınırlamaları ifade eder.
3. Ayrıca, bireyin içinde bulunduğu kültür ve akranları gibi ek faktörlerin de dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Zihin yetersizlikleriyle ilgi yapılan son tanımlamalara bakıldığında uyumsal davranışlar önem kazanmıştır. Zihinsel becerilerinde yetersizlik gösteren bireyler, buna karşın uyumsal davranışlarda yeterli düzeyde olabilmektedir. Bu düzeyde olan çocuklar için hafif düzeyde zihin yetersizliği olan birey olarak adlandırılmıştır. Birey, yalnızca akademik çalışmalarla ilgili uygun davranışlarda bulunmamaktadır. Yaşından ve yaşamış olduğu kültür grubundan beklenen davranışları da gösterebilmektedir (MEB, 2015).

Günümüzde birçok tanım yapılmıştır, gelecek yıllarda da farklı tanımlar yapılabilir. Burada ki fark zihin yetersizliği tanımlanırken farklı görüşlerin ve farklı tartışmaların oluşmasındandır (Eripek,2009). Çifci-Tekinarslan'a (2008), göre, daha önce ki zihin yetersizliği tanımları yapılırken bireyde zekâ puanlarının, uyumsal davranışlarda yetersizliklerin gibi bireyin eksik olduğu yönlerin vurgulandığını ancak son yapılan tanımlarda bireyin yetersiz olduğu yönlerden çok çevreden ne tür destek alması gerektiği konusu ön plana çıkartıldığını vurgulamıştır.

2.2. Zihin Yetersizliğin Sınıflandırılması

Özel gereksinimi olan bireyler için genellemelere gitmek mümkün olamamakla birlikte bu bireylerin sahip oldukları yetersizliklerin türü, derecesi ve özellikleri birbirinden farklılıklar gösterebilmektedir. (Cavkaytar, 2008). Zihin yetersizliği olan bireylerin heterojen bir grup olması, kendi içlerinde ve özelliklerinden ötürü birbirlerinden farklılaşmaları nedeniyle sınıflandırılmaları gerekmektedir. Uygun hizmet olanaklarının sağlanması ve gereksinimlerini en iyi şekilde karşılanabilmesi, destek hizmetlerinin sunulması, uygun kurumlara yerleştirmeler gibi nedenler sınıflandırmayı önemli kılmaktadır (MEB, 2015; Sucuoğlu, 2010).

Tanımlamalara bakıldığında özellikle tanımın işlevsel olmasının yanı sıra yeni yaklaşımlarla birlikte gereksinim duyulan alan, disiplinli bir ekip tarafından yapılandırıldığı ve sınıflandırıldığı görülmektedir. Sınıflandırmalar; zihinsel beceriler başta olmak üzere bireyin duygusal özelliklerine yani davranış problemlerine, psikolojik ve bedensel özelliklerinin yanı sıra çevresel özelliklerinin de sınıflandırmalar da etkin olduğunu ve dikkate alındığını belirtilmiştir (Eripek, 1998). Ancak, zihin yetersizliği olan bireyler farklı tarihlerde farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülebilmektedir. Günümüzde de farklı sınıflandırmalar görülmektedir. Bunun nedeni, sınıflandırmalar yapılırken farklı ölçütlerin ve farklı tanı sistemlerinin baz alınarak oluşturulmasıdır. En kabul gören sınıflamalar, yetersizliğin nedenine göre, zihin yeterliliğine göre, gereksinimlere göre ve eğitimsel gereksinimlerine göre yapılan sınıflandırmalardır (Eripek, 2009; MEB, 2015; Sucuoğlu, 2010;).

Eğitsel gereksinimlerine göre sınıflandırmada birey, zihinsel yeterlilikte ki sınıflandırmalarda olduğu gibi zekâ puanı dikkate alınarak eğitsel ihtiyaçlarda dikkate alınarak sınıflandırmanın içerisinde kullanılır. Yakın tarihe kadar ağır ve çok ağır zihin yetersizliği olan bireyler eğitim sisteminin içeriğine dahil edilmiyordu. Bununla beraber günümüz eğitim sisteminde bu tür çocuklar eğitim sisteminde yer almalarına rağmen, yeterlilik düzeyleri ve yetersizlik tipi dikkate alınmadığını söyleyebiliriz (Eripek, 2009). Milli Eğitim Bakanlığının, daha önceki yönetmelikleri incelendiğinde ve son çıkarmış olduğu yönetmelikle diğer yönetmelikleri karşılaştırdığımızda, yeni yaklaşımları da dikkate alarak, bireyi sadece zekâ puanıyla değil, tüm gereksinim duyulan alanlar

çerçevesinde sınıflandırılmaktadır. Davranış özellikleri ön planda yer almıştır. Bu durum Milli Eğitim Bakanlığının yürürlükte olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde de sınıflandırmayı bu yönde hazırlamış olduğunu göstermektedir. MEB (2018)'e göre zihinsel yetersizliği bulunan bireylerin sınıflandırılmaları:

Hafif düzeyde zihin yetersizliği olan birey: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine sınırlı düzeyde ihtiyaç duyan bireyi,

Orta düzeyde zihin yetersizliği olan birey: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine yoğun şekilde ihtiyaç duyan bireyi,

Ağır düzeyde zihin yetersizliği olan birey: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal, pratik uyum ve öz bakım becerilerindeki eksiklikleri nedeniyle yaşam boyu süren, yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

Çok ağır düzeyde zihin yetersizliği olan birey: Zihinsel yetersizliği yanında öz bakım, günlük yaşam ve temel akademik becerileri kazanamayan, yaşam boyu bakım ve gözetime ihtiyacı olan bireyi ifade etmektedir (RG. Sayı: 30471, Tarih: 07/07/2018).

Yönetmelik, bireyleri sınıflandırırken eğitsel sınıflandırmayı nitelendiren özelliklerin içeriğinden hareketle, yetersizliğin ağırlık düzeylerine göre kategorileştirmiştir. Bu kategoriler, bireyden beklenen davranışları ve eğitim gereksinimlerini tanımlamıştır (Eripek, 2009).

Zihin yetersizliği bulunan bireylerin tanınması ve sınıflandırılmasıyla birlikte gelişimsel dönemleri de dikkate alınmalıdır. Durmuş'a (2010), göre gelişim, 'birbirini izleyen aşamalarla bireyin, büyümesi, gelişmesi ve olgunlaşmasıdır' şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca, gelişim dönemlerini, doğum öncesi dönem, doğum sonrası dönem, bebeklik dönemi, ilk çocukluk (oyun) dönemi, ikinci çocukluk (okul) dönemi, erinlik dönemi, ergenlik dönemi, genç yetişkinlik dönemi, orta yaş dönemi ve yaşlılık dönemi olarak ayırmaktadır. Ancak bu dönemler kesin sınırlarla ayrılamaz yalnız birbirlerini etkilediğini söyleyebiliriz.

İnsan gelişiminde bazı kritik dönemler bulunmaktadır. Bu kritik dönemlerde bireylerin belli davranışları ve yetenekleri kazanmış olması gerekir. O döneme ait davranış ve yetenekler kazanılamaz ise daha sonraki gelişim döneminde muhtemelen sorunlar oluşacaktır. Örneğin, dil gelişimi 30-72 ay arasında kritik dönem olarak kendini gösterdiği gibi gelişim de cinsel gelişim, cinsel kimlik 5-11 yaş da kritik dönem olarak yer almaktadır (Arı, 2005). Gelişim psikologlarının en çok üzerinde durdukları dönem ergenlik dönemidir. Çünkü bu dönemdeki bireylerin çeşitli sorunlar yaşadıkları ve yardıma gereksinim duydukları çeşitli araştırmalarla ortaya çıkmıştır. Bireyin yaşamış olduğu değişimler gerek fiziksel ve ruhsal olsun gerekse de cinsel değişimlerde çeşitli sıkıntıları beraberinde getirmektedir (Durmuş, 2010).

Ergenlik döneminde, zihin yetersizliği olan bireylerin de normal akranları gibi dönemin özelliklerini içeren sorunlar yaşadıkları ve bu sorunların çoğu zaman, cinsel olarak uygun olmayan davranışlarla kendisini gösterdiğini söyleyebiliriz. Birey, bulunduğu gelişim döneminin gerektirdiği davranışları göstermiyorsa, gerekli olgunlaşma potansiyelini sergilemekte ve işlevlerini yerine getirmekte zorlanıyorsa bu söz konusu durumu davranış problemi olarak da tanımlayabiliriz. Ergenlik döneminde zihin yetersizliği gösteren bireylerde baş gösteren ve problemliler olarak nitelenebilecek cinsel figürler; öpme, kucaklama ve sarılma, cinsel organlara dokunma, el tutma, karşısındakinin vücut ve cinsel organına dokunma, mastürbasyon gibi davranışlar bireyde problemliler birer davranış olarak ortaya çıkabilmektedir (Ateş ve Ateş, 2006). Bu uygun olmayan cinsel davranışlar konusunda bireye gerekli bilgilendirmeler yapılmalı veya davranış sağaltım planı uygulanabilmelidir.

2.3. Ergenlik Dönemi, Ergenlik Döneminde Bedensel, Duygusal, Sosyal Değişimler ve Gelişmeler

Ergenlik dönemi, bireylerin bedensel, psikososyal, kişilik özelliklerinde ve psikolojik yapılarında bir takım değişimleri ve gelişmeleri oluşturmaktadır. Bu değişiklikler ve gelişmeler bu dönemi önemli kıldığı kadar bireyin, kişilik yapısı ile birlikte cinsel organlarda fiziksel ve işlevsel değişiklikleri ön plana çıkarmaktadır. Yani

biyolojik belirleyicileri evrensel olmasına karşın; zaman, sosyo-ekonomik durum ve kültürel değişkenler ergeni doğrudan etkilemektedir, o nedenle ergenlik dönemi; toplumlara, dönemlere ve kişiye göre farklı özellikler göstermektedir. Ergenliğin, tüm yönlerini kapsayan ve herkes tarafından yeterli görülen bir tanımını yapmak zordur ve uzmanlar arasında görüş birliğine varılamamıştır. (Arı, 2005; Set, Dağdeviren, Aktürk, 2006; WHO, 2017). Derman'a (2008), göre ergen gelişimindeki süreçlere bakıldığında ergenliğin farklı zamanlarda ve farklı sürelerde başladığını, gelişim basamakları açısından farklar oluştuğunu bu durumda aynı ergenin bir yıl içindeki gelişim süreci de farklı olabileceğini söylemiştir. Gelişimdeki değişkenlik ergenliğin bitişinde de aynı olmaktadır. Bununla birlikte, erişkin kimliğinin kazanılması, iş sorumluluğunun alınması ve bağımsızlığının kazanılması ergenliğin bitişine örnek verilebilir.

Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization, 2017), ergen gelişimini, çocukluk döneminden sonra ve yetişkinlik döneminden önce, 10 ile 19 yaşları arasında ortaya çıkan, büyüme ve gelişme dönemi olarak tanımlamaktadır. Bireyin gelişiminin de kritik geçişlerden birini oluşturduğunu, büyümede ve değişimde önemli bir hızla bebeklik döneminin ardından ikinci sırada yer aldığını belirtmiştir. Türkiye'de özel gereksinimli bireylerin içerisinde önemli bir yer tutan zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin ergenlik dönemine ilişkin nüfus verileri cinsiyete göre tablo 2.1' de sunulduğu gibidir.

Tablo 2. 1. Türkiye'de zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin ergenlik dönemine ait nüfus verileri (Devlet İstatistik Enstitüsü, [DİE], Türkiye Özürlüler Araştırması, 2002).

Yaş Grubu	Zihin Yetersizliğinden Etkilenmiş Bireylerin Toplam Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
10-19 yaş (Ergenlik Dönemi)	72 700	42 415	30 285

Tablo 2.1’de yer alan veriler 2002 yılına ait ergenlik dönemindeki zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin toplam nüfusunu göstermektedir. 2016 yılına ilişkin olarak Türkiye’de genel nüfus artışı hızı yıllık binde 13,5 olarak gerçekleşmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2017). Bu artış hızına ilişkin olarak, yetersizlikten etkilenmiş bireylerinde nüfusunda artış olduğu söylenebilir.

Ergenlik döneminin en belirleyici, en gözle görülen özelliği bedensel gelişim ve değişimlerdir. Kız çocuklarının ilk menstrüel dönemleri ve göğüslerin gelişimi, erkeklerin ise ses kalınlıkları ve omuz genişlemeleri çarpıcı bedensel belirteçleridir. Bununla birlikte, bu fiziksel değişiklikler ergenlerin yaşadığı gelişim süreçlerinin sadece bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu dönemde beyin gelişmekte, soyut düşüncenin gelişimi ve akıl yürütme stratejileri yeni bilişsel becerileri kazandırmaktadır. Birey, duygusal olarak da gelişimini sürdürür ve kim oldukları hakkında yeni bir fikir sahibi olurlar. Sosyal gelişimlerinde ise hem akranlarıyla hem de yetişkinlerle ilişki kurarlar (Amerikan Psikoloji Derneği, [APA], 2002). Ergenlik döneminde meydana gelen değişim ve gelişimler sadece ergenlik döneminin içeriğini oluşturmamalı, bireyin tüm yaşamını ve sağlığını etkilediği için önem taşımaktadır. (WHO, 2017).

2.3.1. Bedensel değişimler ve gelişmeler

Ergenlik sürecinin her çocukta başlangıç zamanı için kesin bir değer vermenin güç olduğunu belirtmiştik. Bedensel değişimlerin genellikle, kız çocuklarda 10-12 yaşları arasında, erkeklerde ise 12-14 yaşları arasında ortaya çıktığı belirlenmektedir. Kızlar erkek çocuklara göre genellikle bu döneme 1-2 yıl daha erken girerler. Çocukluk döneminde erkeklere oranla daha kısa ve daha az bedensel kiloya sahip kız çocukları bu dönemde kendi akran grubundaki erkekleri geçerler. Her çocuk bu döneme diğerlerinden farklı olarak daha erken ya da geç girebilir. Bu dönemin en önemli belirtisi daha öncede belirtildiği gibi fiziksel değişim yani büyümenin meydana gelmesidir. Büyüme denilince boy büyümesi olarak, kızlar 10-12 yaşlarında erkeklerden daha uzun olurlar. Boy büyümesi giderek yavaşlar ve kızlarda 16 ile 18, erkeklerde ise 18 ile 20 yaşları arasında durur. Boy uzamasının yanında kızlarda ve erkeklerde kilo

artışı ve yağlanma da gözlenir. Erkek çocuklarda kaslı ve kemikli bir vücut görünümü ortaya çıkmakta bu durum da kilo artışını meydana getirmekte, kız çocuklarında ise göğüs ve kalçalarda yağlanmalar oluşmaktadır. Ancak, genetik etkenler, beslenme ve iklim şartları ergenlerde, boy uzunluğu ve kilo artışının son durumunu belirlemede etkili olmaktadır. Bu dönemde baş kemiklerinde de büyüme görülür. Yüz kemikleri büyür, çene uzar ve kalınlaşır, burun büyür. Tüm kemik sisteminde büyüme hızlanır. El ve ayaklar, ardından kol ve bacaklar uzamaya başlar, kalçalar, göğüs kemikleri ve omuzlar genişler (Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği, [CETAD], 2006; Arı, 2005). Bu büyüme ile bireyde geçici sakarlıklar oluşabilmektedir. Birey değişen vücuduna uyum sağladığında bu durum ortadan kalkar.

Ergenlik döneminde bedensel değişimlerin bir diğer önemli göstergesi ise, cinsiyete dair ki özelliklerin kazanılmaya başlanmasıdır. Bu dönem de erkek çocuklarda penis ve testisler, kız çocuklarda vajina, rahim ve yumurtalıklar cinsiyet özelliklerini oluştururken, aynı zamanda erkek çocukların yüzünde, göğsünde ve cinsel organlarında ve koltuk altında kıllanmalar ve ses değişiklikleri oluşmakta, kız çocuklarında ise göğüslerinde büyüme, karşıt cinsteki gibi genital bölge ve koltuk altlarında tüylenmeler meydana gelmektedir (Arı, 2005).

Bireyin fizyolojik yapısında görülen değişimler, psiko-cinsel kuramın öne sürmüştüğü örtülü dönemde gizli kalan dürtülerin, yeniden ortaya çıkmasına ve canlanmasına neden olabilmektedir. Bu yüzden özellikle cinsel dürtülerden kaynaklanan çatışmalar biçim değiştirmiş olarak tekrardan ortaya çıkar. Cinsel dürtüler, ister bilinçli olsun ister bilinçsiz olsun davranışlar üzerinde etkili olmaktadır. Karşı cinse ilişkin cinsel hayaller kurma, güvensizlik duyguları ve bazı toplumsal sorunlardan kaynaklanan kendi kendine cinsel doyum sağlama eğilimleri görülebilmektedir. Üreme organlarındaki olgunlaşma erkek çocuklarda gece boşalmalarına, kız çocuklarında ise ilk ayhali (adet) görmelerine neden olur. Eğer ki kız çocukların ve erkek çocukların bu gelişime ilişkin yeterli bilgileri yoksa ya da bilgilendirilmeleri farklı kaynaklardan yanlış olarak yapılmışsa ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. O nedenlerdir ki kız ve erkek çocukların ergenlik dönemleri hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir (Alisinanoğlu, 2002; Arı, 2005).

Bedensel yapıda görülen değişimler, zihin yetersizliği bulunan bireylerde de aynı şekillerde gözlenebilmektedir. Burada bu fizyolojik değişiklere bireyin ne kadar hızlı bir şekilde uyum sağlayabildiği ve ne kadar bilgilendirildiği önemlidir. Hafif zihin yetersizliği bulunan birey ile orta ve ağır zihin yetersizliği bulunan bireylerin, bedenlerini başkalarıyla kıyaslama, bedenini gizleme ve değişen bedeninden ötürü çekinme gibi davranışlar farklılaşabilmektedir. Tıpkı diğer yetersizlik göstermeyen akranları gibi değişmeler konusunda oldukça duyarlıdırlar.

2.3.2. Duygusal değişimler ve gelişmeler

Ergenlik döneminde beden gelişiminin ve duygusal gelişimin, kişiliğin şekillenmesi ve kimlik oluşumu üzerinde önemli etkileri vardır. Özellikle bu dönemde hormonal faaliyetler gencin davranışlarının yönünü etkilemiyor olsa da davranışlarla birlikte hareket eden duyguları ve duygu yoğunluğunu kesinlikle etkilemektedir. Çabuk ve hızlı gelişen bedensel değişimler çalkantılı bir duygusal değişimi kendisiyle getirmektedir. Kendisi dâhil her şeyi sorun yapan, kurallara tepkili, mutsuz, anlamsız ağlamalar ve ani öfke-sevinç, neşe-hüzün gibi ikircikli duygular bu dönemin duygusal hareketliliğinin sonucudur. Bu duygu değişiklikleri bireyi hazırlıksız yakalamakta ve bunaltmaktadır. Eğer birey bu ani duygusal değişikliklere karşı gerekli güce sahip olmaz ise hem kendisi ile hem de çevresi ile sorun yaşayabilir. Buna rağmen ergen fizyolojik değişimlerden dolayı kendisine yönelik bir iç dünyası, bir tutum içerisine girer. Kendisini tanımak ister, bir merak ve endişe başlar. Bu arayışlar başarıyla sonuçlanırsa birey, mutlu ve sağlıklı bir ergenlik dönemi geçirir (Oksal, 2006; Bilen ve Topçuoğlu 2008).

Duygusal değişimlerin bir diğer önemli belirtisi ergenin kendisinin ilgi odağı olduğuna inanması ve gerçekte var olmayan bu ilgiye göre davranmasıdır. Hayali bir seyirci kitlesi oluşturmakta ve bu duruma göre tepkiler geliştirmektedir. Yani düşünce yapısı ben merkezietçi bir yapıyı oluşturmaktadır. Çevresindeki bireylerin kendisiyle ilgilendiklerini düşünmekte ve buna karşılık kendisini dış dünyadan çekme, kalabalık

içinde huzursuzlaşma, konuşurken yüzün kızarması ve terleme, insan gruplarının önünden geçerken yaşanan tedirginlik ve utanma duygusu bu dönemin yoğun duygusal değişimlerini oluşturmaktadır (Oksal, 2006).

Ergenlik döneminin insan gelişiminin en çalkantılı dönemlerinden biri olduğu ve bu dönemde duyguların çok inişli ve çıkışlı olduğu göz önüne alındığında, daha fazla zamana ve yaşantısal deneyimlere gereksinim duyduğu aynı zaman da ergenlerin bu duygularını işlevsel bir biçimde düzenlemelerinin hem mevcut gelişim dönemindeki sağlığına hem de yetişkinlikteki psikolojik sağlıklarına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Oksal, 2006; Yıldız ve Duy, 2014).

Ergenin duygu ve davranışlarındaki iniş çıkışların yanında pek çok olumlu gelişmeler de gözlenir; edindiği deneyimler kendisine güvenmeyi öğretir buna ek olarak da düşünme yeteneğinde önemli bir gelişme olur. Soyut kavramları daha iyi anlar ve bu kavramlar üzerinden akıl yürütecek düzeye erişir. Aşk, özgürlük, değerler gibi kavramları algılar ve onu kullanacağı niteliği oluşturur. Karşıt cinse karşı saygı geliştirir ve kendi cinsel kimliğini benimser. Aynı zamanda ilgi alanları da genişler, ilerde seçeceği meslekle ilgili konulara eğilir, meslek seçimi konusunda net düşünmeye başlar. Yeteneklerinden bir kısmı ön plana çıkar, kendini ve başkalarını gözleme yeteneğinin yanında bir şeyler yapma, başarılı olma ve kendini kanıtlama eğilimi de güçlenir (Avcı, 2006; Bilen ve Topçuoğlu 2008).

Zihin yetersizliği bulunan ergen bireylerde duygusal değişimler daha sık kendini gösterebilmektedir. Bu bireyler cinsel dürtülerin oluşmasıyla içten gelen dürtüleri kontrol altına almakta zorlanabilirler. Kontrol edilmeyen dürtüler uygunsuz cinsel davranışlara dönüşebilir, kendine zarar verme ve saldırgan davranışlar sergileyebilir. Bu gelişmeler ve değişimler sonucunda bireyden neler bekleyeceğimizin bilincinde olmalıyız, geçirdiği safhaları fark edersek ergenlik dönemi ve sonrasında bireyin performansına yönelik gelişimini azami seviyeye çıkarabiliriz.

2.3.3. Sosyal değişimler ve gelişmeler

Ergenlik döneminin bir diğer önemli gelişim boyutu ise sosyal değişim yani toplumsal gelişim dönemidir. Birey, sosyal statü kazanma çabası içerisinde ve aynı zamanda sosyal olarak uyumu, yetenekleri, beklentileri ve ilgilerini toplumsal normlarla karşılaştırarak ihtiyaçlarını belirler. Bilindiği üzere bireyin sosyalleşmesi ilk olarak ailede başlar. Aile, bireyin kişilik ve davranışlarının gelişiminde ekonomik, kültürel ve sosyal boyutlarıyla katkı sağlayan bir kurum olmasının yanı sıra ergenlik gibi kritik bir gelişim sürecinin başarıyla tamamlanmasında da ergen bireylere önemli bir destek sağlamaktadır (Kocayörük, 2016). Aile bu süreç içerisinde, bireyin hem ergenlik hem de cinsellik eğitiminde önemli görevler üstlenmektedir. Ancak, ailenin bireyi toplumun beklentilerine göre eğitmesi hatta cinsel değerleri ilk veren kurum olmasına karşın birey, cinsel konuları konuşma açısından bu kurumda kendisini çokta rahat hissetmez. Bu durumda ergenin sosyalleşme süreci aslında çocukluk döneminde başlamış ve ergenlik döneminde ise bu süreç ailesinin dışına taşarak okul çevresi ve dolayısıyla akran grupları ekseninde hızlı bir şekilde devam etmektedir (Bilen ve Topçuoğlu 2008; Koç, 2004).

Ergenlik döneminde sosyal-toplumsal boyut değişkenleri, kız ve erkek çocukların, kadın ve erkek olarak nasıl davranmaları gerektiğini, burada rollerini nasıl belirleyeceklerine ilişkin deneyimlerini kapsar. Toplumun kuralları ve kültürel beklentileri bireyde rolleri belirler. Daha yaşamın ilk dönemleri olan iki ya da üç yaşlarında herkesin kendisi hakkında ben kadınıym ya da ben erkeğim demesi toplumun cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu dönemde davranışların psikolojik yönünün olmasıyla birlikte, bireyin yaşamında önemli yer tutan insanların etkisi bu rollerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Cinsiyet rollerinin öğrenilmesi bireyde cinsel kimlik olgusunu oluşturabilir. Bununla birlikte cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyetin bir parçasıdır ve 'kişinin kendisini bir oğlan çocuk/erkek veya kız çocuk/kadın konumunda göstermek için yaptığı ve söylediği şeylerin tümü' olarak tanımlanmaktadır (Akalin, 2006).

Bireyin kız ya da erkek olarak doğması, cinsel kimliğinin oluşmasının ilk basamağıdır. Bu biyolojik alt yapı çevreden desteklendiğinde uygun cinsel kimlik, birey

tarafından benimsenecektir. Günümüz teknolojisinde cinsiyet daha anne karnındayken belirlenebilmekte ve aileler çocuklarının cinsiyetlerine göre davranmaya özen göstermektedir. Çocuğun cinsel kimliğini oluştururken kız çocuklarının anneyi erkek çocuklarının babayı taklit etmesi ve onlara benzemek istemesi özdeşim kurmakla açıklanabilir. Bu durumda birey ebeveynin beğenisini almak ister. Ayrıca cinsel kimliği oluşturan bir diğer etken ise cinsel yönelimdir. Birçok toplumda ve ülkemizde kabul gören cinsel yönelim, karşı cinse yönelimdir. Ancak, kendi cinsine veya her iki cinse ilgi duyan bireylerde vardır. Cinsel yönelimleri farklı olan bu bireylere ayrımcılık yapmak, baskı uygulamak ya da suç sayarak cezalandırmak kesinlikle yanlıştır (Akalin, 2006). Cinsel kimliği tanımlayacak olursak, bireyin biyolojik açıdan cinsel özelliklerini yansıtmaması, bedenini ve benliğini belli bir cinsellik içinde algılamaması, ona uygun bir şekilde davranması, bir cinsten olduğuna ilişkin bilgisini ve aynı kategoride olmak üzere diğer insanların cinsiyetlerini tanıma yeteneğine işaret etmektedir. Cinsel kimliğin kazanımı, yaşamın oldukça erken bir döneminde başlamakta ve kendi cinsini tanıma ve ona uygun davranışları benimseme genellikler iki yaş civarında oluşmaktadır (Akalin, 2006;MEB, 2007; Vatandaş, 2007).

Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği [CETAD], (2006). Cinsel kimliği, insan yaşamının doğumdan itibaren başlayarak cinsiyet ve cinsellik çerçevesinde örgütlendiği söylenebilir. Kimliği bir bütün olarak ele alınması gerektiğini ve birbirinden kavramsal olarak ayrılsalar bile bireysel ve sosyal olarak iç içe iki parçadan oluşmaktadır. Kişisel kimlik, kendi iç ruhsal süreçlerini barındırır. Sosyal kimlik ise, bireyin toplumdaki yeri ve onun için tanımlanmış rollerinden oluşur. Kimliği oluşturan ve onun parçalarından biri olan cinsel kimlik ise kişinin ait olduğu cinsi bilme hissidir "ben kadını" / "ben erkeğim " şeklinde tanımlamıştır.

Ergenlik döneminde sosyal gelişimde arkadaşlık kurma ya da akranlarıyla iletişim oldukça önemlidir. Sosyal değişimlerde ve ilişkilerde, arkadaşlık ilişkisi kuruldukları, birey kimliğini daha iyi oluşturacaktır. Kimliği geliştikçe de daha iyi ilişkiler kurması muhtemeldir. Kendi akran grubu ile ilişkide bulunmak ergenin ilk tercih sebebidir. Çünkü yetişkinlerle iletişim kurmakta zorlanmakta ve bu durumdan dolayı çatışma yaşayabilmektedirler. Ergen akran grubunda kendisini özgür

hissetmekte, her türlü baskı, eleştiri ve denetimden uzak olması onu mutlu kılmaktadır. Yaşadığı ortamda onu azarlayan, tersleyen, küçük düşüren ve her fırsatta onu aşağılayan birileri yoktur. Ona göre bulunduğu akran grubu ebeveyninden, eğitmeninden ve diğer yaşamındaki yetişkinlerden daha önemlidir. Araştırmacılar bebeklik döneminde güvenli bağlanma ilişkisine dikkat çeker, eğer o dönemde bebek, güvenli bağlanma ilişkisi kurmuşsa ergenlik döneminde de olumlu sosyal ilişkiler kurabileceğini belirtmişlerdir. Arkadaşlık ilişkilerinin ergenler üzerinde olumlu ve olumsuz olmak üzere etkileri vardır. Sağlıklı ilişkilerin kurulması, karışıklık durumunda duygusal kaynak olarak desteklenmesi ve kendi davranışlarını değerlendirebileceği bir ortamın sağlanması arkadaşlık ilişkilerinin olumlu yönünü yansıtırken, suça yönelim, sigara içme gibi olumsuz davranışlarında akran seçimindeki rolünü oluşturmaktadır. Arkadaşsızlık ergenlerde yalnızlık ve eksiklik duygusu yaratabilir. Arkadaşlarla yardımlaşarak, paylaşarak duygusal alışverişe girilmesiyle bireyde toplumsal ilişkilerin temeli atılır, arkadaşlar gencin kendi kişiliğini yansıtan ayna yerine geçer. Böylece kendi kişiliğini tanıır, insanlarla geçinmeyi ve işbirliğini öğrenir. Çocukluktan ergenliğe doğru olumlu adım atmaya başlar. Toplumsal becerilerini geliştirmesinde önemli bir basamak oluşturur (Bayhan ve Işıtan, 2010; Bilen ve Topçuoğlu 2008).

Zihin yetersizliği bulunan bireylerin ergenlik dönemindeki cinsel yaşantıların sosyal hayata yansımaları oldukça belirgindir. Bilgiç, (2015)'in yapmış olduğu araştırma sonucunda, bu çocukların karşı cinse ilgi duyduğu ve sarılmak istediğini, sürekli âşık olduğu kişiler hakkında sohbet ettiklerini ya da evlenmek istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmada bazı çocukların bu davranışları sergilemediği sonucuna da ulaşılmıştır. Genellikle zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bireylerin yetersizliklerinden dolayı yakın çevresinden az da olsa ayrılıp bağımsızlaşma yaşantısını gerçekleştirememektedir. Bu durum, bir önceki çocukluk dönemi ile ergenlik dönemi arasındaki farkı oluşturmamaktadır. Eğer okullu dönemdeyse, akranları, sınıf öğretmenleri ve okul yaşantısındaki diğer bireylerle etkileşim içerisinde. Onun en büyük rol modeli genellikle öğretmendir.

2.4. Cinsel Gelişim Kuramları

Kuramlar, bilimsel olarak insan gelişiminde önemli bir role sahip olmakla beraber insan gelişiminin her yönünü tam anlamıyla açıklayamaz. Ancak bütünsel bir bakış açısı getirebilir. Cinsel gelişimi açıklamayı amaçlayan kuramlar; Psikanalitik Kuram, Psikososyal Kuram ve Bilişsel Gelişim Kuramlarıdır.

2.4.1. Psikanalitik kuram

Sigmund Freud'un geliştirdiği bu kurama göre, insanın davranışlarını ve davranış farklılıklarını insanın iç dünyasındaki oluşumlara dayandırarak açıklamaya çalışır. İnsanın kişiliğinin ve davranışlarının biçimlenmesini psiko-cinsel gelişime dayandırmıştır. Bilinçaltı tepkiler kişiliğin oluşumunda önemli olarak görülmüştür. Kişiliğin oluşumuna şekil veren id, ego ve süper egodur (Özyürek, 2000).

İd, kişiliğin temel sistemidir, içsel dürtüler biyolojik kökenli cinsellik ve saldırganlık dürtülerinden oluşur. Ego, kişiliğin oluşumu, kişinin kendi dışındaki dünyayla etkileşimiyle başlar. Enerji kaynağı olan cinsellik ve saldırganlık iç tepilerinin yer aldığı alt benlik ile üst benlik arasında denge sağlayan bölümdür (Özyürek, 2000). Süper ego, insanı cinsellik ile saldırganlık eğilimleri arasındaki çelişki güdümlenmekte ve üçüncü taraf olarak toplumsal kurallar ve otoriteyi temsil eden süper-ego bu çatışmaya dâhil olmaktadır. Kişilik, cinsellik ve saldırganlık güdülerinin çeşitli biçimlerde yüceltilmeleri ya da bunlara karşı tepki düzenlerinden oluşmaktadır (Akyıldız, 1998: 167; Debray, 1991: 77; Akt. Akyıldız, 2006).

Freud'a göre kişiliğin gelişimi, belli dönemlerdeki yaşantılarla gerçekleşir. Bu dönemleri beş evreye ayırmıştır. Bu evreler; oral, anal, fallik, gizil ve genital dönemlerdir. Kişinin fiziksel hazzı ve tahrik olmanın sebepleri bu evreleri oluşturmuştur. Ancak bireyin yaşamındaki ilk beş ve altıncı yıllarında geçirmiş olduğu ve bedeninin belli bölgelerine karşı oluşan tepkileri önemli saymıştır, bu tepkilerin bir sonraki dönemleri de etkilediğini ve özellikle yetişkinlik dönemlerindeki davranışları etkilemeye devam ettiğini belirtmiştir (Çetinkaya, 2010;Özyürek, 2000).

Oral Dönem (0-1 yaş) : Bu dönemde bebek, ağız yoluyla (yemek yeme, çiğneme ve ısırma) ile haz almaktadır. Bebek anneye ya da onun bakımını üstlenen kişiye bağımlıdır. Bebek bu dönemde ısırmaktan doyum sağladığında, ileriki yaşamında saldırgan, tartışan ya da alaycılıktan haz alan bir kişiliğe bürünür. Çocuğun emme davranışı, memeden çok erken kesilmesi ya da çok erken sürmesi bağımlı davranışların oluşmasına, çocukta benlik oluşmasına rağmen özgüveninin yitirmesine, yaşama küsmesine yol açabileceğini ve düşmanlık duygularını geliştirebileceğini belirtilmektedir (Çetinkaya, 2010; Özyürek, 2000). Bu durumda temel gereksinimlerin giderilmesi sırasında annenin tavrı ya da bakıcının tarzı oldukça önemlidir (Düzkantar, 2011).

Anal Dönem (1-3 yaş): Bu dönem, tuvalet yapma alışkanlığı yani boşaltım organlarının doyum sağlama üzerindeki hazzın çevresinde toplanmıştır. Çocukta tuvalet yapma alışkanlığı bir iletişim aracına dönmüştür. Ebeveynlerin tuvalet eğitiminde takınmış olduğu roller ya da davranışlar çocuğun yaşantısını etkilemektedir. Örneğin tuvalet eğitiminde baskıcı bir tutum sergilenirse bireyin ileriki yaşamında yıkıcılık, dağınkılık, sinirlilik gibi kişilik özelliklerini sergileyebileceği varsayılmıştır (Çetinkaya, 2010; Özyürek, 2000).

Fallik Dönem (3-6 yaş): bu dönemde çocuk cinsel organlarından haz aldığını fark eder. Frued ilk altı yılda çocukta kişisel ve duygusal özelliklerin gelişiminin olduğunu savunur. Çocuk cinsiyetini öğrenir ve karşı cinsiyetteki ebeveynine ilgi ve sevgi duyar. Bu dönemde cinsel organların temizliği çok önemlidir. Çünkü çocuk iyi temizlenmemiş cinsel organıyla oynayabilir. Çocuğun cinsel organıyla oynamasını olağan karşılamak gerekir. Belki bu durum ebeveynlerde endişeye neden olabilir hatta çocuklarının mastürbasyon yaptığını düşünebilirler. Aslında bu durum yalancı mastürbasyon durumudur. Ebeveynler endişelenmemeli ve bu durumu görmezden gelmelidir. Ayrıca çocuğun sorduğu sorulara kaçamak cevap vermek yerine uygun yanıtların verilmesi tercih edilmelidir (Çetinkaya, 2010; Özyürek, 2000). Bu dönemdeki çatışmaların, karmaşanın halledilmemesi suçluluk, cinsel yönelimlerinin bastırılması ile sonuçlanabileceği belirtilmelidir (Düzkantar, 2011).

Gizil Dönem (6-12 yaş) : bu dönemde çocuk okul çağındadır. Önceki dönemlere göre hız gelişimi yavaşlamıştır. İlgileri cinsiyet konusundan çıkmıştır. Oyun odaklı gelişim göstermektedir. Ergenlik öncesi dönemi kapsadığından hem cinsleriyle oyunlar oynar. Yapılan etkinlikler desteklenirse kendisini değerli hisseder. Ancak önem verilmez ve değersizleştirilirse çocuk kendisini yetenezsiz, küçük gören ve beceriksiz bulur (Çetinkaya, 2010; Özyürek, 2000).

Genital Dönem (12-18 yaş): Bu dönem ergenlik dönemini kapsadığı gibi gençlik dönemi olarak da adlandırılır. Karşı cinsle ilgilenilmeye başlandığı dönemdir. Fiziksel gelişme ile birlikte içsel dürtüler artar. Meslek seçimi ve toplumsallaşma gibi sosyal rolleri benimser. Bu dönemde ergen çabuk sinirlenebilir, kırıncı olabilir. Ona anlayışlı ve saygılı davranmak problemlerin çözümünde yardımcı olur (Çetinkaya, 2010; Özyürek, 2000).

2.4.2. Psikososyal kuram

Erik Erikson'nun geliştirdiği bu kurama göre, gelişimde kişinin çocukluktan yetişkinliğe kadar geçirdiği sekiz evre önerilmiştir. Her evre kişinin kimliğini tümüyle koruyarak, çevrenin gereklerine uyum sağlayarak aşmak zorunda olduğu çatışmalar ve gerilimlerle belirlenmiştir (Cloutier, ve Onur, 1982).

Erikson'a (1968), göre bu çatışmalar ve gerilimler uygun bir şekilde çözüldüğünde, kişilik gelişimine ve psikososyal olgunluğa katkıda bulunurlar. Her çatışma ya da aşama, bireyin gelişimini biçimlendiren ve kişiliğini değiştiren daha önceki çatışmanın ya da aşamaların üzerine kurulmaktadır (Akt. Arslan, 2008).

Tablo 2.2. Erikson'a göre insan gelişiminin sekiz evresi (Cloutier ve Onur, 1982).

Evre	Karşıt Eğilimler	Psikososyal Katkı
1.Küçük çocukluk	Güven- güvensizlik	Karşılıklı tanıma
2.Okulöncesi çağ	Özerklik-kuşku ve utanç	Kendisi olma isteği
3.Okula başlama	Girişimcilik-suçluluk	Girişim ve gelecekteki rollere katılma

4.Örtülü dönem	Beceriklilik-aşağılık	Görevleri tanıma ve tekniği kullanma
5.Ergenlik	Kimlik- rol karışıklığı	Kişisel kimlik
6.Genç yetişkin	Yakınlık-yalıtılmışlık	Yakın ilişki
7.Yetişkin	Süreklilik-durgunluk	Soy üretme
8.Olgunluk çağı	Bütünlük-umutsuzluk	Aşkınlık

Güven- güvensizlik (0-1 yaş): Dış dünyayla temasın ve doyumun özel aracı ağızdır. Bebeğin öğreneceği şey yakın çevresine ve bunun dışında kalan dünyaya güven ya da güvensizliğe ilişkin temel duygulardır. Şayet bebeğin ihtiyaçları karşılanırsa ebeveynini ve onun dışındaki dünyayı güvenli bir yer olarak algılar. Eğer bebeğe karşı tutarsız ve olumsuz tutumlar sergilenirse bebek dünyayı ve insanları güvenilmez olarak algılar (Çetinkaya, 2010).

Özerklik-kuşku ve utanç (2-3 yaş): Bu dönemde çocuklar psikomotor hareketlerindeki kontrol ve öz yeterliliği denemek ve bundan haz almak isterler. Yürüyebilen ve iletişim kurabilecek kadar konuşabilen çocuklar bağımsızlık kazanma çabası gösterirler. Kendini kontrol kendine güvenin oluşabilmesi için ebeveynleri veya bakıcıları tarafından desteklenmesi gerekir. Bu dönemde desteklenmeyen çocuklar kırar, döker, yapamaz, zorlanır düşüncesiyle engellenen çocuklar utanma ve kendi değerlerine ilişkin kuşku yaşarlar(Çetinkaya, 2010).

Girişimcilik-suçluluk (3-6 yaş) : Erikson (1968), bu dönemde çocuğun bir kişi olarak kendisine güçlü bir şekilde inanma duygusunun başladığını ve bir kişi olarak yapabileceklerinin neler olduğunu keşfetmeye çalıştığını ifade etmektedir (Akt. Arslan ve Ari, 2008). Bireylerin bu dönemde başlayan girişimcilik çabaları, hayata yönelik arayış merakı uygun bir şekilde desteklenirse bu bireyler daha sonraki dönemlerde hür iradesine sahip, istekleri ve hedefleri olan bir birey olacaktır (Çetinkaya, 2010).

Beceriklilik-aşağılık (6-12 yaş): Bu evre okul dönemine denk gelir. Bu dönemde ebeveyn etkisi azalmıştır bunun yerine öğretmenlerin ve akranlarının çocuk üzerinde önemli bir etkisi vardır. Çocuğun başarılı olabileceğine ilişkin inancı bu dönemde gelişir (Çetinkaya, 2010). Çocuğun doyurulmaz merak ve enerjisi okuldaki akranları ve sosyal çevresini tanıma ve bu ilişkilerde başarılı olma amacıyla kullanılır. Bedensel

gelişimi bir önceki döneme göre yavaşlar, sosyal ve cinsel roller daha belirgin bir şekilde algılanmaya başlar (Arslan ve Ari, 2008).

Kimlik-rol karışıklığı (12-20 yaş): Bu evre ergenlik dönemine denk gelmektedir burada birey kimlik bunalımı yaşayabilmektedir. Erikson'a göre bu evre kimliğin ortaya çıkmasını sağlayacak bir araştırma, içebakış ve keşfetme evresidir (Cloutier ve Onur, 1982). Ergenler, cinsel olgunlaşma ile ilgili fizyolojik değişimler ve önündeki yetişkin rollerindeki belirsizlik ile uğraşmak durumunda kalırlar (Arslan ve Ari, 2008). Bu dönemde en çok sorulan sorular kimliğe yönelik sorulardır. Yaşanılan kriz uygun çözümlendiğinde, ergen yetişkinliğe; sosyal, cinsel ve mesleki varlığıyla geçiş yapan, kendine güvenen bir birey olur. Ancak bu dönemdeki başarısızlık ergeni, yetişkinlerin rollerini gerçekleştirmedeki güçlüklerle, kendine güvenmemeye ve yapmak istedikleri konusunda kararsızlıklarla karşı karşıya bırakabilir (Çetinkaya, 2010).

Yakınlık-yalıtılmışlık (20-40 yaş): Erikson'a göre yetişkin insanlar etkileşimlerinde gerçek duygularından, birbirleri hakkındaki görüşlerinden, planlarından ve beklentilerinden bahsederek kim olduklarını bulmaya çalışırlar. Ondan dolayı ergen genç yetişkinlik rolünü yüklenmek, yakınlık duygusuna ulaşabilmek ve kim olduğu ile meşguldürler. Kimlik duygusu belli ölçülerde, gerçek yakınlık duygusu oluşturulduktan sonra kazanılmaktadır (Çetinkaya, 2010). Kimliğinden emin olmayan genç yakın ilişkilere girmekten kaçınacak ya da kendini gerçeklere vermekten uzak eylemlere atacaktır (Cloutier ve Onur, 1982).

Süreklilik-durgunluk (40-65 yaş): Bu evrede yetişkin birey çocuk sahibi olma ve onların gelişimleri için kaygılanmaktadır (Cloutier ve Onur, 1982). Birey iş ve aile hayatındaki başarılarını değerlendirir. Bu dönemde aile ve çocuklarının yanı sıra topluma yararlı işlere önem verir. Üretkenlik arttırılmaya çalışılır. Eğer üretkenlik çabaları yeterli olmazsa hayatlarının geri kalan kısmında kendilerini yeterli göremeyebilirler. Bu durumda işe yaramama, kayıtsızlık ve mutsuzluk gibi duygular görülebilir (Çetinkaya, 2010).

Bütünlük-umutsuzluk (65 yaş ve sonrası) : Erikson'a göre yaşamın son evresidir. Bu olgunluk çağı geçmiş yaşam karşısında benimsenen tutumla ilgilidir (Cloutier ve Onur, 1982). Birey geçmiş yaşantısıyla yaptıkları ve ürettikleriyle övünür. Bu durum bireyi psikolojik ve fizyolojik sağlık açısından olumlu yönde etkiler. Geçmiş yaşantısında olumsuz ve üretim yapmamış bireyler yaşamı boşa geçirdikleri duygusu içerisinde huzursuzluk ve umutsuzluk duyguları geliştirirler (Çetinkaya, 2010).

2.4.3. Bilişsel gelişim kuramı

Bilişsel gelişim alanında birçok bilim adamının ismi ön plana çıkmasına rağmen bireylerin ergenlik ve cinsellik gelişimleri bağlamında Piaget'in bilişsel gelişim alanında ki görüşlerine değineceğiz. Piaget, bilişsel gelişimi biyolojik ilkelere göre açıklamış, duyuşsal motor eylemlerden içselleştirilmiş düşünceye doğru giden bir süreç olarak tasarlamıştır (Trawick-Swith, 2013; Akt. Özyürek, 2015, 90). Piaget'in bilişsel gelişim dönemleri ve kritik özellikleri aşağıda özetlenmiştir.

Tablo 2.3. Piaget'in bilişsel gelişim dönemleri ve kritik özellikleri (Aydoğan, Özyürek, Akduman, 2014; Özyürek, 2015, 95).

Duyusal Motor Dönem (0-2 yaş)	İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş)	Somut İşlemler Dönemi (7-11 yaş)	Soyut İşlemler Dönemi (11+ yaş)
Kendini dış dünyadan ayırt etme	Çevredeki olay ve nesneleri çeşitli sembollerle ifade etme	Mantıksal düşünme yeteneğinde gelişme	Soyut düşünme
Refleksif davranışlardan amaçlı davranışlara geçme	Tek yönlü sınıflandırmalar yapma	Korunumu kazanma	Bilimsel yöntemlerle problem çözme
Nesnenin sürekliliğini kazanma	Ben merkezilikte giderek azalma	Üst düzey sınıflama yapma	Değer ve inanç sistemini yapılandırma

Ben merkezietçilikten uzaklaşma	Fikir dünyasıyla aktif olarak ilgilenme ve düşüncesini etkinliklere yansıtma
Somut yollarla problem çözüme	

Tablo 2.3'deki veriler incelendiğinde Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramına göre ergenlik dönemi somut işlemler döneminin sonu ile soyut işlemler döneminin başlangıcına denk gelmektedir. Ergenlik dönemi ile birlikte çocuk artık somut işlemler dönemindeki kazanımlarının üstüne yeni kazanımlar elde etmeye başlamaktadır. Ergenlik dönemindeki bir birey din, politika, etik, hayat, meslek ve karşılıklı ilişkilerde karşılaştığı problemleri, bilişsel yapıları kullanarak sorgulamaktadır. Ancak düşüncenin en önemli sınırlılığı ergenlikle birlikte ortaya çıkan ben merkezliktir (Ahioglu-Lindberg, 2011).

2.5. Cinsellik ve Cinsel Gelişim

Cinsellik, en temel insani içgüdülerden biri olmanın yanında insan olarak ne olduğumuzun bir ifadesidir. Sevilmek ve kabul görmek, sevgiyi değerli ve çekici kılmak gibi temel insan ihtiyaçlarıyla yakından ilişkili olan çok boyutlu bir süreçtir (Murphy ve Elias, 2006). Sadece anatomik ve fizyolojik işlevleri içermez; değerlerimiz, tutumlarımız, davranışlarımız, fiziksel görünümümüz, inanışlarımız, duygularımız, kişiliğimiz, sevdiğimiz ve sevmediğimiz şeyler, kişiliğimiz ve sosyalleşme alanlarımızla şekillenir. Cinsellik doğum öncesi başlayıp ömür boyu devam eder ve etik, kültürel ve ahlaki faktörlerden etkilenir. Üremeyi, cinsel zevk almayı ve vermeyi içerir. Cinsellik tamamen duyuya dayalı bir deneyimdir ve yalnızca cinsel organları değil tüm bedeni ve aklı içerir' şeklinde ifade edilmiştir (Sağlık Bakanlığı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, 2009).

Sosyal normlar içerisinde bulunan ve yazılı olmayan kurallar hayatımızın birçok yönünü etkilemektedir. Ergenlik dönemindeki zihinsel yetersizliği bulunan bireylerin sosyal norm ipuçlarını algılama yeteneğinin sınırlı olması ya da öğrenme de güçlük çekmesi, cinsel gelişimlerinde uygunsuz olarak görülen davranışların

sergilenmesini gerçekleştirmektedir. Cinsel dürtülerini ertelemeleri gerektiğini bilmeyebilirler ya da herkesin içinde mastürbasyon yapabilirler, bu nedenlerle yaşlılarından daha fazla cinsel ilgileri olduğu, daha fazla cinsel içerikli davranışları olduğu düşünülür (Bayrak, Başgül ve Gündüz, 2011;157). Cinsellik insanlar için önemli bir ihtiyaç olmasına rağmen zihin yetersizliği bulunan bireylere sosyal çevre tarafından gerekli destek verilmemektedir. Yetersizliği bulunan bireylerin cinsel talepleri karşında görmezden gelinmekte ya da ön yargılardan kaynaklanan nedenlerden dolayı yetersizlikler oluşabilmektedir. Bu olumsuz tutumlar sadece toplum tarafından takınılan tutumlar değil aile içerisinde ve eğitim gördüğü çevre tarafından da devam ettirilmektedir.

Dünya Cinsel Sağlık Örgütü (World Association for Sexual Health, [WAS] 2014). Cinsel haklar bildirgesinde cinselliği, düşüncelerde, fantezilerde, arzularında, inançlarda, tutumlarda, sosyal değerlerde, davranışlarda, cinsel deneyimlerde, cinsel rollerde ve ilişkilerde tecrübe olarak ifade etmiştir. Ayrıca cinselliğin biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik, politik, kültürel, yasal, tarihsel, dinsel ve ruhsal faktörlerin birbirleriyle etkileşiminden etkilendiğini belirtmiştir. Ergenlik döneminde bireyin fiziksel, duygusal ve sosyal olarak değişimler için hazır olması önemli bir göstergedir. Cinsellik hakkında bilgi sahibi olmak ve vücudun cinsel gelişimiyle (örneğin, menstruasyon, ıslak rüyalar, uyandırılma vb.) ilgili değişiklikler bireyi bu gelişimlere karşı hazırlar. Eğer ergenlik dönemindeki zihinsel yetersizliği bulunan bireylere gerekli bilgilendirmeler verilmezse vücudunda oluşan gelişmeler ya da vücut temizliği gibi (örneğin; menstrüel dönemde ped kullanımı ya da boşalmadan sonra temizlik yapma) becerilerinde güçlük çekebilir. Bu bilgilendirme durumu duygusal ve sosyal değişimler içinde geçerlidir. Birey, duygularını anlatabilmeli, uygun sosyal beceriler geliştirebilmeli ve sürdürebilmesi için desteklenmelidir.

CETAD(2006), cinselliği üç kategoride sıralamıştır. Cinselliğe biyolojik, psikolojik ve sosyokültürel bakış açılarını oluşturmuştur. Biyolojik bakış açısına göre, merkezi sinir sistemi, beş duyu ve genital organlar olmak üzere bedenin hormonal ve kimyasal durumu ve bedeni etkileyen menopoz, ergenlik gibi her dönemsel durumun cinselliği etkileyebileceğini belirtmiştir. Psikolojik bakış açısına göre, İnsan

psikolojisini oluşturan temel tutumlar, kişilik özellikleri, duygular, bilişsel işlevler, geçmiş yaşantılar, travmalar, öğrenilmiş davranış modelleri vb. cinselliğe yaklaşımımızı ve seçimlerimizi etkilediğini belirtmiştir. Son olarak da sosyokültürel bakış açısına göre ise kişilerin yetiştiği ve içinde yaşadığı aile, yakın çevre, alt kültür ve toplumsal yapı, gelenekler ile dini inanç ve ahlaki tutumlar da cinsel tutum ve davranışlarımızı belirleyenler arasında olduğunu belirtilmiştir.

Cinsel yaşama ilişkin sorunların çözümünde yalnızca tıbbi bir yaklaşım getirmek yeterli olmadığı gibi yalnızca psikolojik ya da sosyokültürel bir yaklaşım da yeterli olmayacaktır. Modern cinsel tedaviler, bu üç yaklaşım da bireye, çifte, topluma ya da kültüre özgü uygun biçimde kapsamaktadır. O nedenle ki eğitim boyutunda destek verilirken bu üç temel unsurun göz önünde tutulması gerekir.

Ergenlik döneminde oluşan büyük ve önemli değişimlerden biri de cinsel gelişimdir. Bu dönemi daha net olarak sınıflandırılabilmesi ve normalliğin daha doğru saptanabilmesi amacıyla bir cinsel olgunlaşma skalasına ihtiyaç duyulmuştur. O nedenle ki Tanner'in geliştirdiği skalaya göre, cinsel olgunlaşma evreleri kızlarda pubik kıllanma ve meme gelişimi; erkeklerde pubik kıllanma ve genital organların gelişimi olmak üzere 5 evrede toplanmıştır (Parlaz, Tekgül, Karademirci ve Öngel, 2012).

Cinsel gelişim erkeklerde ve kızlarda çeşitli evrelere ayrılarak izlenmektedir. Beş evre olarak kabul edilen cinsel gelişimde;

Evre 1'de henüz cinsel gelişim başlamamış,

Evre 2'de adolesan cinsel gelişimi başlamış,

Evre 3 ve 4'te cinsel gelişim sürmekte,

Evre 5'te erişkin dönem başlamış, olarak kabul edilmektedir. (Özcebe, 2002). Anne-babalar, çocuk ve ergenlerin cinsel gelişiminin normal evrelerine dair bilgilerle, kendi çocuklarının davranışlarını daha iyi anlayabilirler. Örneğin ebeveynler mastürbasyon davranışını 3 yaşına giren bir çocuğun yeni yürümeye başlaması gibi gelişimsel bir davranış olarak kabul ettiklerinde ergenlerin kendilerini uyarıcı bu davranışını daha iyi anlayabilir ve şekillendirebilirler. Buradaki sorun, bireyin kendini uyarıcı davranışlar

sergilemesi değil bu davranışı özel alanlarda değil de toplumsal alanlarda gerçekleştirmesidir (Murphy ve Elias, 2006).

Ergenlik dönemindeki bireyler hem küçük çocuklardan hem de yetişkinlik dönemindeki bireylerden gelişim yönünden farklıdırlar. Özellikle, ergenler, karmaşık kavramları ya da davranış ile sonuç arasındaki ilişkiyi ya da cinsel davranışla ilgili olanlar da dâhil olmak üzere sağlıklı kararlar alabilme yeteneklerine ya da kontrol yeteneğine tam olarak sahip değildir. Bu yetersizlik onları cinsel istismar ve yüksek riskli davranışlara açık hale getirebilir. Yasalar, gelenekler ve uygulamalar, ergenleri de yetişkinlerden farklı şekilde etkileyebilir. Örneğin yasalar ve politikalar, ergenlerin üreme sağlığına ilişkin bilgi ve hizmetleri, özellikle de evli olmadığı zamanlarda erişimini kısıtlayabilmektedir (WHO. 2017).

Belirli bir yaşam döneminde beklenen cinsel duygular, inançlar ve davranışlar o yaşa uygun cinsel gelişimi belirlemektedir. Cinsel gelişim ergenin önemli bir özelliğidir, dolayısıyla okul döneminde ortaya çıkması muhtemeldir. ‘Cinselliğin farkına varılmasıyla birçok problemi (duygusal bağ ve kırılmalar, akran çatışması ve kıskançlığı, cinsel taciz, korunmasız cinsel ilişki, cinsel yönelimle ilgili mücadeleler ve ergen hamileliği-anneliği) beraberinde gelmesi, okulların cinsellikle ilgili konularda bilgi sahibi olmadan ve kendilerini bu konuda rahat hissetmeden başarılı olmaları düşünülemez’ (Austin ve Sciarra, 2013). Ayrıca cinsel gelişim, kişinin kendi cinsi ile ilgili üreme organlarının büyüüp gelişmesini ve bunlardan doğan sorunlarla ilgili davranış değişikliklerini kapsar. Cinsel gelişim kişiliğin diğer yönlerini de etkiler. Cinsel kimliğin oluşması ve kişinin cinsel kimliğine uygun davranmasında cinsel gelişim de önemli bir etmendir. Cinsel gelişimle ilgili kavramların daha kolay anlaşılmasında bir çocuğun kız ya da erkek olarak takınacağı tutum, rol ve davranış biçimlerine ait yapılacak yönlendirmelerin önemli olduğu bir gerçektir (MEB, 2007). Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireyleri cinsiyete dayalı olarak eğitmede temel ilk adımlar arasında, ebeveynin çocuğun bildiklerini (örneğin, beden kısımlarının adları, erkeklerin ve kızların farklılıkları ve bebeklerin doğuşu gibi) basit bir dille soru sorması şeklindedir. Ayrıca eğitimi somutlaştırmak gerekirse resimler veya oyuncak bebeklerin kullanılması, bazı çocuklar için en iyi sonucu verebilir, çünkü

kullanılan dil bazen karmaşık olabilir ve bu durum bireyin daha az anlamasına sebep verebilmektedir (Committee on Children with Disabilities, 1996).

Toplum, sürekli bir değişme ve gelişme içerisindedir. Ancak bazı değer yargıları var ki değişime karşı direnç gösterebilmektedir. Cinsellik veya cinsel davranışlar buna örnek verilebilir. Yetişkinlerin çocuklara karşı gizliliğe sevk eden durumun, cinsellik konusunda yaşadıkları suçluluk duyguları ya da utangaçlık olabilir. Yine de cinselliğe ilişkin gerçeğin anlaşılmasında ailelerin ve eğitimcilerin anlamasına yardımcı olacak gelişmelerin olduğu görülmektedir. Ancak yeterli değildir.

Tüm ergenlerde olduğu gibi ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerinde cinsel yaşamları için arzularını ve umutlarını ifade etme durumları olabilir (Murphy ve Elias, 2006). Zihin yetersizliği bulunan bireyler cinselliği resmi ve gayri resmi yollardan öğrenseler bile, konuyla ilgili öğrenmelerde bazı farklar olduğu belirtilmektedir. Bu farklar; daha az bilgi, olumsuz davranışlar, bilgi vermenin ertelenmesi ve geciktirilmesi ve daha az sosyalleşme imkânı şeklindedir. Bu durumda etkili bir eğitimin verilmesi gerekmektedir, bu eğitimin etkin olabilmesi için en önemli ve gerekli unsurlar devamlı tekrar ve pekiştirme olmalıdır. Normal gelişim gösteren bireylerde cinsellik ve cinsel gelişim çok fazlasıyla endişe ve panik gibi hisleri barındırmaktadır. Yetersizliği bulunan bireylerin ebeveynleri ve eğitimcileri arasında bu rahatsız edici durum genellikle daha da büyütülür (Couwenhoven. 2013). Bu oluşan durumlara karşın sağlıklı cinsellik kavramını destekleyen cinsellik eğitimi, ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel deneyimlerini ve ilişkilerini destekleyen önemli bir adım olarak görülebilir ayrıca cinsellik eğitiminin öneminin de arttığı da düşünülebilir.

2.6. Cinsellik Eğitimi ve Cinsellik Eğitiminin Önemi

Amerikan Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi (Sexual Information and Education Council of United States, [SIECUS] 2004), cinsellik eğitiminin, kimlik, ilişki ve yakınlık gibi önemli konular hakkında bilgi edinme ve aynı zamanda tutum, inanç ve

değerleri oluşturma konusunda hayat boyu süreceğini, tüm insanlara bilgi sunularak, cinselliğin sosyo-kültürel, biyolojik, psikolojik ve manevi boyutlarına hitap eden kapsamlı cinsellik eğitime hakkı olduğuna ve bu haklar doğrultusunda duyguları, değerleri ve tutumları keşfedilmesi gerektiğini, iletişim, karar verme ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Cinsellik eğitiminin amacı, belirli tutumları teşvik etmek ve gerekli bilgileri sağlamaktır (Committee on Children with Disabilities, 1996). Cinsellik eğitimi, toplumun genel cinsel sağlığının korunmasının yanında çocukların ve ergenlerin erişkin yaşama sağlıklı bir geçiş yapabilmelerini kolaylaştırması nedeniyle, her geçen gün daha da önem kazanmaktadır (Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği, [CİSED] 2017). Bu nedenle cinsel sağlık;

- Sadece bir hastalık olarak değerlendirilmemeli, genel bir iyilik halidir.
- Güven ve saygıyı gerekli kılar, şiddet ve ayrımcılıktan arındırılmıştır.
- İnsan hakları çerçevesinde yaklaşır.
- Bireylerin ergenlik dönemleriyle birlikte gençlik ve yaşlılık dönemlerini de kapsar.
- Bireylerin cinsellikle ilgili farklı cinsel gereksinimlerini ifade etme biçimini oluşturur.
- Son olarak da toplumun cinsiyet üzerinde ki beklentileri, rolleri ve değerlerinden etkilenir (Bozdemir ve Özcan, 2011).

Cinsel sağlık eğitiminin etkisini belirlemeye yönelik yapılan araştırmaların sonucunda, bu eğitimi alan gençlerin istenmeyen gebelik veya cinsel yolla bulaşan enfeksiyonu kapma ilişkisi arasında daha düşük risk olduğunu göstermektedir. Ayrıca, cinsellik hakkında kararlar almak için gereken bilgi ve becerilerin artmasına katkı sağladığı yalnız yetersizliklilere cinsel sağlık eğitimi sağlanılmamasının, bu gençleri cinsel yolla bulaşan hastalıklara HIV, cinsel istismar, düşük benlik saygısı, sosyal izolasyon ve genel yaşam kalitesi düşüklüğü gibi riskleri arttırabileceğini belirtmiştir (Public Health Agency of Canada, 2013). Bu durumda zihin yetersizliği bulunan bireyler uygun olmayan cinsel ilişkinin ya mağduru ya da faili olabilirler (Austin ve Sciarra, 2013;320).

Aderemi, Pillay ve Esterhuizen'nin (2013), Nijerya'da yapmış oldukları çalışmalarının bulgularında zihin yetersizliği olan ergenlerin, yetersizliği olmayan akranlarına göre HIV enfeksiyonu riski taşıdıklarını ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte, zihin yetersizliği bulunan ergen bireylerin, enfeksiyon riski taşımalarına rağmen HIV ile ilgili bilgilere erişimde yetersizliği olmayan akranlarına oranla daha düşük olduğunu ortaya koymuşlardır.

Zihin yetersizliği bulunan bireyler, potansiyel olarak cinsel istismar mağduru grubunu oluşturmakla birlikte bu gruplar içerisinde hafif zihin yetersizliği bulunan kadınlarda risk daha fazladır (Conod ve Servais, 2008). Cinsel tacizcilerin potansiyel hedeflerini oluşturan bu grup, cinsel yolla bulaşan hastalıklar (CYBH) konusunda risk faktörleri tespit edilmiştir. CYBH'ı olan kişiler, bulaşıcı enfeksiyonunu, bakire bir bayanla cinsel ilişkiye girerek bu durumdan kurtulabileceğine inanmakta ve bu duruma ilişkin olarak da bakire zihin yetersizliği bulunan kadınlar hedef olarak seçilmektedir (Conod ve Servais, 2008). Bu tür suçlar ve cinsel istismarlar, yeterli koruma hizmetleriyle birlikte uygun eğitim olanakları sağlanılarak ve toplumla bütünleştirilerek yetersizliklenmiştir (Eastgate, 2008).

Eastgate, Scheermeyer, Driel ve Lennox'ın (2012), zihin yetersizliği bulunan bireylerin aileleriyle yapmış oldukları bir çalışmanın bulguları arasında; zihin yetersizliği bulunan çocuklarının teknoloji konusunda da cinsel sömürüye açık olduklarını, internet ve cep telefonlarında insanların birbirleriyle cinsel organlarının resimlerini paylaştıklarını ve buna benzer internet sitelerinin olduğunu ve bu nedenlerle kendilerine seks için baskı yapmaya çalışan erkeklerle karşılaşma ihtimaline ilişkin endişeleri olduğunu belirtmişlerdir. Zihin yetersizliği bulunan bireylere verilecek eğitimlerde özellikle cinsel istismardan korunma eğitimine ailenin de katılması oldukça önemlidir. Aile tüm bireylerde olduğu gibi, zihin yetersizliğine sahip bireylerin yaşamlarında da önemli bir yere sahiptir.

Birçok kişi cinsel şiddete ya da cinsel saldırıya maruz kalır. Özellikle her iki cinsteki zihin yetersizliği bulunan bireyler bu saldırılara normal akranlarına oranla daha

fazla maruz kalmaktadır. Cinsel saldırı, bir kişinin rahatsız, sindirilmiş veya korkmuş hissetmesine neden olan herhangi bir cinsel veya cinselleştirilmiş davranıştır (1800RESPECT-National Sexual Assault, Domestic and Family Violence Counselling Service for people living in Australia, 2017). Eğer cinsel saldırının ne olduğunu anlarsak saldırıya uğrayan kişi durumunu açıkladığında daha olumlu tepkiler verebiliriz. Cinsel saldırının birçok sebepleri olmasına karşın aşağıda birkaç örnek verilmiştir.

- Cinsel taciz.
- İsteğin dışında dokunmalar veya öpmeler.
- Gizlice takip edilmek.
- Bir kişinin cinsellik veya cinsel eylemler konusunda seçim yapma kapasitesini azaltmak veya zayıflatmak amacıyla gizlice içkisine uyuşturucu ya da alkol katmak.
- Şiddeti veya acıyı içeren cinsel eylemlerde veya cinsellikle ilgili eylemlerde bulunmaya zorlanmak.
- Cinsel organları sergilemek, örn; "teşhir".
- Çıplak olduğunuzda veya cinsel eylemde bulunurken izniniz olmadan bir başkası tarafından izlenmek.
- Onayınız olmadan internette cinsel resimlerinizin yayınlanması.
- Birisi tarafından pornografi izlemeye veya buna katılmaya zorlanmak.
- Uyumakta olan, alkolden ve/veya diğer uyuşturuculardan yoğun bir şekilde etkilenmiş olan birisiyle cinsel ilişkiye girmek.
- Zorlayıcı, göz korkutucu veya istismarcı davranışın bir bölümü olarak müstehcen veya açık saçık şakalar ya da öyküler anlatmak veya cinsellikle ilgili resimler göstermek.
- Tecavüz (herhangi bir nesnenin herhangi bir deliğe girmesi).
- Bir çocuğun veya korunmasız bir kişinin herhangi bir cinsel eylemde bulunmak üzere "hazırlanması".
- Bir çocukla herhangi bir cinsel eylem (1800RESPECT-National Sexual Assault, Domestic and Family Violence Counselling Service for people living in Australia, 2017).

Fakat sorumluluk bilinci oluşmuş toplumların savunmasız kişilere karşı özellikle dikkat etmesi gerekir (Eze, 2013). Cinsel saldırının psikolojik, duygusal ve fiziksel etkileri oldukça güçlüdür. Zihin yetersizliği bulunan bireylerde böyle bir olayla karşılaştıklarında bu durumdan oldukça etkilenmektedir. 1985 yılında Hollanda da yerel mahkemenin (Karar no: 8978/80, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru numarası) verdiği karar içeriği şöyledir: “Zihin yetersizliği olan bir kız (ikinci başvuran), on altıncı doğum gününün ertesi günü (Hollanda’da cinsel ilişkiye rıza gösterme yaşı) yetkili kişinin bir yakını tarafından, yaşadığı zihinsel yetersizlikli çocuklara yönelik bakımevinde tecavüze uğramıştır. İkinci başvuran bu deneyim sonucunda travmaya uğramış ancak zihinsel yaşının düşük olması nedeniyle resmi bir şikâyet dilekçesini imzalamaya uygun görülmemiştir. İkinci başvuranın babası (birinci başvuran) kızı yerine imza atmış; ancak kızının bizzat kendisinin şikâyette bulunması zorunluluğu olduğundan, fail aleyhine yargılamalar başlatılmamıştır. Yerel mahkemeler kanunda boşluk olduğunu kabul etmişlerdir” nihayetinde bu karar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından bozulmuştur, bu karar özetle ‘Hollanda Ceza Kanunlarının ikinci başvurana (zihin yetersizliği olan bireye) pratik ve etkin koruma sağlayamadığını gözlemleyen Mahkeme, söz konusu kabahatin niteliğini göz önünde bulundurarak, ikinci başvuranın Sözleşme’nin 8. maddesi ihlalinin mağduru olduğuna karar vermiştir’ şeklinde çıkmıştır (Adalet Bakanlığı, 2015).

Cinsel bilgi, zihin yetersizliği olan bireylere sağlanan diğer tüm bilgiler gibi, somut, kesin ve tekrar tekrar belirtilmelidir.

Zihin yetersizliği olan bireyler için cinsellik eğitiminin başlıca hedefleri şunları içermelidir:

- Çocuklara dokunarak sevmeyi (fiziksel sevgiyi) yaşlarına uygun bir şekilde nasıl öğretebileceklerini öğretmek,
- Toplum içerisinde yabancı insanlara sarılmak gibi uygunsuz dokunma davranışları hakkında bilgilendirmek,
- Toplum içerisinde ve aile içerisinde davranışların gizliliği konusunda uygun olanları açık ifadelerle beklentileri söylemek,
- Çocuklara özel ortamda kabul edilebilir davranışlar ile toplum tarafından kabul gören davranışlar arasındaki farkı öğretmek,

- Çocuklara herhangi bir zamanda dokunulma ya da reddetme hakkını öğretmek ve ebeveynlerine uygunsuz bir şekilde dokunulduğuna dair sır sakınmamaları gerektiğini öğretmek,
- Son olarak da çocuklara cinsiyetlerine göre eğitim verilirken haz alma ve sevgi üzerine konuşma (Committee on Children with Disabilities, 1996).

Gerek uluslararası gerekse ulusal kuruluşların tüm çabalarına karşın ergenler cinsellik eğitimiyle ilgili bilgiye ulaşamamakta, hizmet sunumundan yaygın olarak yararlanamamaktadır. Bu durum, büyük ölçüde ergenlerin cinsel davranışları konusunda toplumlarda ki olumsuz inançlar, tutumlar ve ergenlerin hizmet alabilmelerini engelleyen yasal düzenlemelerin bir sonucudur.

Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve bazı ulusal ve uluslar arası sivil toplum kuruluşları bir takım programlar ve eğitimler başlatmışlardır. Bu programlar ülke açısından Cinsel Sağlık Eğitiminde atılmış önemli adımlardır. Ancak bu eğitimlerin içeriği incelendiğinde daha çok cinsel yolla bulaşan hastalıklar, Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması gibi konuları kapsadığı görülmüştür. Ayrıca bu çalışmalar, sürekliliği olmayan ve proje kapsamındaki çalışmalar olduğu için devamlılığı olamamıştır (Gürsoy ve Gençalp,2010). Konu zihin yetersizliği bulunan bireyler olduğunda bu duruma ilişkin cinsellik eğitimi ya da cinsel sağlık eğitimi adı altında, örgün ya da yaygın eğitimde hak ettiği yeri bulamadığını söyleyebiliriz.

2.7. Yurt Dışında Yapılan Cinsellik Eğitimi Uygulamaları ve Araştırmaları

Avrupa Birliği Ülkeleri: Avrupa Birliğinde cinsellik eğitimi, 2007 yılında yayımlanan güvenli proje ile cinsellik eğitimin konu başlıkları belirlenmiştir. Bu projede ki cinsellik eğitiminin tanımı; çocuklara, gençlere ve genç yetişkinlere cinsellikle ilgili genel ve teknik bilginin yaygınlaştırılması, genç insanlara farkındalık ve bilinç kazandıran, iletişim ve karar verme becerileri konularında gerekli bilgi ve eğitimin verilmesiyle birlikte bireysel ilişkilerde hem fiziksel hem de duygusal olarak

tadını çıkartılması şeklindedir (Safe Project, IPPF European, 2007). Üye ülkelerin cinsellik eğitimi uygulamaları aşağıdaki gibidir.

Tablo 2.4. Avrupa Birliği üye ülkelerde cinsellik eğitimi uygulamaları (Policies for Sexuality Education in the European Union, 2013).

<i>Ülke</i>	<i>Başlama Yılı</i>	<i>Eğitim Politikası</i>
<i>Avusturya</i>	1970	Cinsellik eğitimi bu ülkede 1970 yılından bu zamana kadar okullarda zorunludur. Bakanlık, müfredatı düzenlerken öğretmenlerden görüş alarak düzenlemiştir. İlkokuldan itibaren başlatılmıştır. Dersin içeriği Biyoloji, Almanca ve Din dersleriyle bütünleştirilmiştir. Bu ülkedeki cinsellik eğitiminin hedefleri, karşılıklı saygıya dayalı değerler bilgisi sunmak, ebeveynlerle işbirliği içinde olmak ve cinsellik eğitiminin öğretildiği disiplinler arası yapıyı kurmak şeklindedir. Ebeveynler çocuklarını cinsellik eğitiminden muaf tutamamaktadırlar ancak dersin içeriğine ilişkin verilen eğitimlere ve kullanılan malzemelere erişim hakları vardır.
<i>Belçika</i>	1970	Bu ülkede cinsellik eğitiminin adı 'İlişki ve Cinsel Eğitim' olarak adlandırılmaktadır. Ülkede 1970 yılı ve 1980 yılında kürtaj ve HIV/AIDS gibi sorunlar cinsellik eğitimini zorunlu kıldı. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile oluşan bu durum bireyin ilişkilerindeki duygusal boyutlarıyla birleşerek daha bütünsel ve bilimsel olarak cinsellik eğitimi adı altında 2000 yılından bu yana okullarda müfredata dâhil edildi. Belçika eğitim sisteminde cinsel eğitimin hedefleri; cinsiyet kimliğinin ve rollerinin gelişimi, bireye özel cinsel yönelim, başkaları ile yakın ilişki kurma, cinsel ilişki ahlakı ve cinsellikte risk faktörleri (CYBE, HIV / AIDS, gebelik, cinsel istismar) şeklindedir.
<i>Bulgaristan</i>	1996	'Avrupa'da Cinsellik Eğitimi' raporundan yola çıkarak okullarda cinsellik eğitimini, ilgili bakanlığın sorumluluğunda yürürlüğe koydu. 2001 yılında Cinsellik ve Yaşam Becerileri Eğitim Seti adı altında bir materyal geliştirildi ve 2005 yılından itibaren müfredata dâhil edilerek, 11 yaşındaki okullu öğrencilere sunulmaktadır. 2008 yılından itibaren 'Cinsellik ve Sağlık Eğitimi' dersi zorunludur.
<i>Güney Kıbrıs</i>	1992	Ülkedeki ilgili bakanlık, cinsellik eğitimini Sağlık Eğitimi müfredatına dâhil ederek zorunlu hale getirdi. 'Cinsellik Eğitimi ve Kişilerarası İlişki Eğitimi' adı altında okullarda pilot bir uygulamaya yer verdi ancak 2006 yılında program durduruldu. Eğitim, biyoloji öğretmenleri tarafından 14-15 yaş arası bireylere uygulanmaktadır. Ülkede cinsellik ve cinsellik eğitimine ilişkin olumsuz tepkiler gelişmekte ve modern görüşleri kabul etmekte isteksizlik görülmektedir.
<i>Çek Cumhuriyeti</i>	1972	Bu ülkede geçmiş yıllarda cinsellik eğitimine 'Evlilik ve Ebeveynlik için Eğitim' denilmektedir. Kominizim etkisini yitirmesiyle hâkim olan Katolik din, cinsel eğitime onay

		vermedi.2007 yılında bireylerin cinselliğe ilişkin bilgileri farklı yollarda edinmeleri bakanlığı harekete geçirerek, cinsel anatomi, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, cinsel suçlarla mücadele gibi konuları müfredata dâhil etti. 2010 yılından itibaren zorunlu hale getirildi.
<i>Danimarka</i>	1970	Cinsellik eğitimi ülkede insan sağlığına ait derslerde 1991 yılında ilköğretim ve lise döneminin ilk yılları için zorunlu hale getirildi. Cinsellik eğitiminin içeriği, okullarda okutulan tüm derslerle bütünleştirilmiştir. Öğrenciler öğretmenlere cinsellik konusunda her zaman tartışma konusu açabilirler ve son olarak da okula deneyimlerini paylaşmaları için eşleri, eşcinselleri v.b kişileri konuk konuşmacı olarak davet edebilmektedirler.
<i>Estonya</i>	1963	Okul temelli cinsellik eğitimi Estonya'da 'kişisel hijyen' dersleriyle başlamıştır. Sonra, 1980'de, 15-16 yaşlarındaki öğrencilere "aile çalışmaları" adı verilen dersler verildi. 2002 yılında yeni bir müfredat onaylandı ancak 2010 yılında müfredatın güncellenmiş yeni bir versiyonu yapıldı, 2011 yılında ise uygulamaya konuldu.
<i>Finlandiya</i>	1970	Cinsellik eğitimi 1970 yılı ile 1980 yılları arasında cinsel sağlık ve üreme sağlığı başlığı altında sürekli geliştirilmiştir. Fakat ülkede genç yaşta gebelikte düşüş olmuştur ve bu durumdan dolayı müfredatta zorunlu bir değişikliğe gidildi. 13-15 yaş aralığındaki bireylere 2000 yılında genişletilmiş cinsellik eğitimi programları uygulanmaya başlanmıştır.7.ve 8. sınıftaki bireylere biyolojik ve duygusal sorunlar (menstruasyon, gebelik, cinsel ilişki, , ilk cinsel tecrübe, cinsel yolla bulaşan hastalıklar). Şeklinde dersler verilmekte 9. Sınıflarda ise biraz daha genişletilerek mastürbasyon, kürtaj, cinsel ahlak, cinsel duygular ve cinsel azınlıklar gibi konular verilmektedir. Dersler Biyoloji ve sağlık öğretmenleri tarafından verilmektedir.
<i>Fransa</i>	1920	1920-1967 yılları arasında doğum kontrolü yasağı getirilerek okullarda cinsellik eğitimi verilmeye başlandı. 1973 yılında hükümet tarafından 'Cinsel Bilgiler Yüksek Kurulu' adı altında dernek kuruldu. Bu derneğin amacı gençlere cinsellik eğitimiyle ilgili kaliteli bilgi sunmak ve teşvik etmek şeklindedir.1996 yılında cinsellik dersleri verilmeye başlanmış 2001 yılında ise okullarda zorunlu ders haline getirilmiştir. Cinsellik eğitiminin içeriği, cinselliğin biyolojik, sosyal ve etik yönlerini kapsamaktadır.
<i>Almanya</i>	1968	1968 yılında cinsellik eğitimi yasal olarak yürürlüğe konulmasına rağmen 1977 yılında anayasa mahkemesi Batı Almanya da yürürlüğü durdurdu. Doğu Almanya da ise yasal olmadan uygulama sürdürüldü. Tekrar birleşmeden sonra 1990 yılından sonra zorunlu cinsellik eğitimi uygulanmaya başlandı. Gebelik ve Aile Yardım Yasası Almanya da bütünleştirici bir cinsellik eğitimi vermektedir. Okullarda cinsellik eğitimi 9 yaşından itibaren başlar ve konular vatandaşlık, din, etik ve biyoloji konularıyla bütünleştirilir.
<i>Yunanistan</i>	1980	Ülkede cinsellik eğitimi 1995 yılında 6 yaşındaki bireylere zorunlu hale getirildi. Bu ülkede cinsellik eğitimini Yunanistan Aile Planlaması Derneği, öğretmenler, okul hemşireleri ve kilise tarafından verilmektedir. Konuların içeriği cinselliğin biyolojik yönleri ve ilişkisel yönleri şeklindedir.

<i>Macaristan</i>	1978	Cinsellik eğitimi ‘Cinsellik ve Aile Yaşamı’ dersleriyle, 14-18 yaş grubundaki bireylerle başlamıştır. Konuların içeriği, ahlaki temel cinsel ilişkiler, cinsel nitelikler, ailenin toplumdaki yeri, çocuğun ailedeki yeri şeklindedir. Ayrıca müfredatta tüm okullarda hijyenin öğretilmesi sağlanmıştır.
<i>İrlanda</i>	1980	1984 yılında 15 yaşındaki genç bir kızın hamile kalarak ölmesi ülkede cinsellik eğitimini okul programlarına dâhil edilmesi gerekliliğini oluşturdu. 1998 yılında okul temelli cinsellik eğitimi kanunlardaki bazı durumlardan dolayı tüm okullarda uygulanamadı. 2003 yılında ilkokul ve sonrasında zorunlu hale gelmiştir. Her ne kadar biyoloji ve din dersleri cinsellik eğitimini uygun görse de ebeveynlerin çocuğunu cinsellik dersinden alma hakkı bulunmaktadır.
<i>İtalya</i>	1984	1991 yılında cinsellik eğitimi zorunlu hale getirilmeye çalışıldı ancak Katolik kilisesinden onay alamaması sonucunda başarısız oldu. Buna rağmen birkaç okul 14-19 yaş grubu bireylere eğitim vermektedir. Programlardan okul müdürü sorumludur. Öğretim içeriği biyoloji ile sınırlıdır. Dersleri sadece biyoloji öğretmenleri verebilir.
<i>Letonya</i>	1998	Cinsellik eğitimi 1998-2005 yılları arasında 11-14 yaşları arasındaki bireylere zorunlu olarak verilmekteydi. 2006-2007 eğitim öğretim yılından bu yana 9,12 ve 15 yaşındaki bireylere cinsellik eğitimi verilmektedir. Bu dönemdeki çocukları ebeveynleri eğitimden muaf edemezler.
<i>Litvanya</i>	1996	1996 yılında bir yasa tasarısı hazırlanarak Aile planlaması, doğum kontrolü, kürtaj, cinsellik eğitimi, suni dölleme ve kısırlaştırma şeklinde planlama yapılmasına rağmen yasa kabul görmedi.2005 yılında cinsellik eğitimi genel eğitimin içeriğine girmeye başlamıştır.
<i>Lüksemburg</i>	1970	1970 yılından beri cinsellik eğitimi 13-19 yaş arasındaki bireylere zorunludur. Ülkede 2006 yılından sonra bir proje geliştirilerek doğru, tutarlı, cinsel sağlık ve ilişki sağlığını teşvik eden farklı kişilere de cinsellik eğitimini sağlayan(sosyal olarak dışlanmış, marjinalize olmuş kişilere de) geniş bir eğitim sağlanmıştır. Günümüzde ilkokul 6 yaşındaki bireylere cinsellik dersi verilmeye başlanmıştır.
<i>Hollanda</i>	1960	1990 yılında cinsellik eğitimi 4-12 yaş öğrencilere verilmeye ve okul programlarına dâhil edilmeye başlandı. Her sınıf için cinsellik dersi verilmektedir. Hollanda da cinsellik eğitimi bütüncüllük taşır, cinsel, sosyal, fiziksel ve duygusal evreleri kapsar. İlköğretimde sınıf öğretmenleri, diğer kademelerde ise biyoloji öğretmenleri ve bazen de doktorlar eğitim vermektedirler.

<i>Polonya</i>	1966	1956 yılında kürtaşı yasallaştıran ilk devletlerdendir ancak 1993 yılında kilisenin etkisiyle yasaklanmıştır. Ülkede sosyal ve politik yaşantılar 1970 yıllarda cinsellik eğitimine yönelik tutumlarda da değişikliğe sebep olmuştur. Katolik örgütlerin etkisiyle doğal bir aile planlaması şeklini aldı. Sonuç olarak cinsellik eğitimi müfredattan çıkarıldı. 2006 yılında müfredata eklenen cinsellik eğitimi sınırlı alan konularıyla ilk ve ortaöğretim dersleri verilmeye başlandı. Dinin etkisiyle cinsellik eğitiminin etkisiz olduğu düşünülmektedir.
<i>Portekiz</i>	1984	1986 yılında cinsellik eğitimin konusu kişisel ve sosyal eğitim, 1991 yılında ise kişisel ve sosyal gelişim olarak müfredatta yerini aldı. 2000 yılında kanunlar çıkartıldı, 2003 yılında ise cinsellik eğitimin konuları belirlendi. 2004 yılında medyanın desteklediği dini gruplar cinsellik eğitimi politikalarını işlemez hale getirdi. Ancak Avrupa Birliği uyum çerçevesinde cinsellik eğitimi tekrar müfredata dâhil edildi. Dersler Biyoloji, Din Eğitimi, Coğrafya ve Felsefe öğretmenleri tarafından okutulmaktadır.
<i>Slovakya</i>	1979	Ülkede 1996 yılından beri cinsellik eğitimi zorunludur. Eğitim 13-14 yaşlarında başlar. Eğitimi rahip ya da rahibeler ile birlikte hemşireler ve jinekologlar da verebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde 1. Sınıftan 4. sınıfa kadar aile yaşamı, sağlıklı yaşam ve ergenlik konuları, 5. ve 9. Sınıflar arasında ise cinsellik, aile planlaması, cinsel yolla bulaşan hastalıklar konuları verilmektedir.
<i>İspanya</i>	1970	Cinsellik eğitimi ilk etapta zorunlu değildi. 1981 yılında bütüncül bir cinsellik eğitimi programına gereksinim duyuldu. 2005 yılında eğitim yasası çıkartılarak cinsellik eğitimi yasallaştı. Okul temelli cinsellik eğitimi 14-15 yaşlarında başlamaktadır. Konuların içeriği biyolojik, duygusal ve sağlık yönündedir.
<i>İsveç</i>	1942	İsveç 1954 yılında okul temelli cinsellik eğitimini ilk başlatan devlet olmuştur. Bu ülkede cinsellik eğitimi sağlıklı bir nüfusa sahip olması koşuluyla çok fazla yatırım yapılmıştır. Dürüstlük açıklık ve hoşgörüyeye dayalı eğitim modeli benimsenmiştir. Ülkede HIV virüsü çok düşüktür. Eğitim zorunludur ve okul öncesinden başlar. Çocuklar cinsellik hakkında merak ettikleri konuları rahatça sorabilirler. İsveç'te cinsellik eğitiminin amacı bilinçlendirmeyi ve açıklığı teşvik etmek ve gençler arasında cehalet ve riskli davranışlardan kaçınma şeklindedir

Yukarıdaki Avrupa Birliği Üye ülkelerin cinsellik eğitimine ilişkin çalışmaları incelenmiştir. Üye ülkeler farklı tarihlerde cinsellik eğitimine başlamış ve daha sonrasında ise eğitim politikaları çerçevesinde kanunlarla yasallaştırmışlardır. Cinsellik eğitiminin önemi üye ülkelerde bazen zorunluluktan çıkmış olmasına rağmen

ülkelerdeki egemen din, cinsellik eğitimini zaman zaman kesintiye uğrattığını söyleyebiliriz. Bazı üye ülkeler cinsellik eğitimini temel haklardan, özgürlüklerden ve sağlıklı nüfus politika gereksinimlerinden dolayı bir ihtiyaç doğrultusunda çıkarmışlardır. İngiltere Avrupa Birliğinden ayrıldığı için ayrı bir başlıkta değerlendirilmiştir.

İngiltere: Cinsiyet ve İlişki eğitimi adı altında eğitim verilmekte ve bu eğitim 11 yaşından itibaren genel eğitim politikası içerisinde zorunlu kılınmıştır. Eğitimin içeriğinde üreme, cinsellik ve cinsel sağlık konuları yer almaktadır. Yalnız bu eğitim çocuklara erken cinsel aktivite ya da cinsel yönelim gibi durumları teşvik etmemektedir. Cinsellik ve ilişki eğitiminin bazı bölümleri zorunludur. Bu bölümler insan gelişiminin ve çoğalmasının biyolojik yönü olan konulardır. Eğer ebeveyn isterse çocuklarını cinsiyet ve ilişki eğitiminin diğer bölümlerinden geri çekebilir. Son olarak da tüm okulların cinsel eğitim üzerine yazılı bir politikası olması gerektiği ve bu eğitimden ebeveynlerin ücretsiz olarak faydalanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu ülke 2017 yılında eğitim politikasını güncelleyerek ‘Cinsiyet ve İlişki Eğitimi’ dersinin adını ‘İlişkiler ve Cinsel Eğitim’ olarak değiştirmiştir. Dört yaşından itibaren her çocuğa güvenli ve sağlıklı ilişkiler hakkında bilgi verilmesi gerektiği ülkede tartışılmıştır. İngiltere’de ilkokulda hem erkek çocukların hem de kız çocukların ergenlik dönemi hakkında bilgi sahibi olabilmeleri için onların fiziksel ve duygusal olgunluklarına göre uyarlanmış bir cinsiyet ve ilişki eğitimi programına sahip olmaları gerektiği, bu eğitim programlarının içeriğinde bebek nasıl doğar gibi anahtar aşamalardan başlayarak arkadaşlık ilişkilerine odaklanma, zorbalık ve benlik saygısı oluşturma gibi konular, müfredata dâhil edilmek istenilmektedir (Long, 2017).

Asya ve Pasifik Ülkeler: Bu kıtada bulunan ülkeler 2012 yılında Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Eylem Programı çerçevesinde ergenlerin yaş ve medeni durumları ne olursa olsun cinselliği ‘özgürce ve sorumlu bir şekilde kontrol ve karar verme’ haklarını kabul etmişlerdir. Ergenlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularının ele alındığı bu program, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, istenmeyen gebelikler ve güvensiz kürtaj ile sağlıklı üreme davranışlarını teşvik etmektedir (The Asian-Pacific Resource &

Research Centre for Women [ARROW], 2012). Asya ve Pasifik'te ki bazı ülkelerin cinsellik eğitimi müfredatı şu şekildedir.

Tablo 2.5. Asya ve Pasifik'te cinsellik eğitimi uygulamaları (UNESCO, 2012).

Ülke	Birincil Müfredat	İkincil Müfredat	Üçüncül Müfredat	CSÜS ve HIV Konusunda Okul Eğitimi	Öğretmen Eğitimi
Afganistan	Hayır	Evet		Evet	Hayır
Bangladeş	Evet	Evet		Evet	Evet
Çin	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet
Hindistan	Hayır	Evet		Evet	Evet
Maldivler	Hayır	Evet			Evet
Nepal	Hayır	Evet		Hayır	Evet
Pakistan	Hayır	Hayır		Hayır	Hayır
Tayland	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Vietnam	Evet	Evet	Sınırlı	Evet	Evet

Tablo 2.5. incelendiğinde Asya ve Pasifik'te ki ülkelerde cinsellik eğitimi okul programları içerisinde yeterince yer almadığını söyleyebiliriz. Bu ülkelerdeki nüfus yoğunlukları da dikkate alındığında cinsellik eğitiminin önemi daha da artmaktadır. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler hem ekonomik programları hem de sosyo-kültürel etmenler ve din, eğitim politikasını da etkilediğini söyleyebiliriz. Bu coğrafya da bulunan birkaç ülkenin cinsellik eğitimi programları aşağıdaki gibidir.

Endonezya: Dünya üzerindeki Müslüman nüfusun en çok bulunduğu ülkedir. Bu ülkenin cinsel sağlık ve üreme sağlığı haklarına, yazılı olarak hayata geçirilmesi konusunda güçlü bir kararlılığı vardır. Hem ulusal gençlik politikalarında hem de ulusal eğitim politikalarında cinsellik eğitime atıfta bulunmalarına rağmen bunu gerçekleştirebilmeleri ya da gerçek yaşamda uygulanabilirliğini arttırmaları konusunda tabuları hala mevcut. Örneğin Endonezyalı gençlerin çoğu mastürbasyon yapmanın gelecekte çocuk sahibi olabilme yeteneğini etkileyebileceğine veya bir kadının cinsel isteklerini sınırlandırmak için kadın sünnetinin gerekli olduğuna inanmaktadır. Zaman zaman Endonezya da cinsel sağlık eğitiminin önemine ilişkin çeşitli organizasyonlar düzenlenmekte eğitimin içeriğine öğrenci ve öğretmenler dâhil edilmektedir. Kişisel

hijyen başta olmak üzere erkek ve kadınlarda genital sağlık ve temizliği konusunda yatılı pilot okullarda eğitimler verilmektedir (ARROW, 2012).

Malezya: Malezya da egemen olan din İslam olmasının yanında çok ırklı bir ülkedir. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde cinselliğe ve cinsellik eğitimine ilişkin konularda tutucu davranılmaktadır. Fakat son yıllarda özel gereksinimleri olan bireylere verilmekte olan derslerin içeriğinde cinsellik eğitiminin de olması yönünde araştırmalar mevcuttur. Araştırmalarda eğer cinsellik eğitimine ilişkin bir müfredat belirlenecekse bunda özel eğitim öğretmenlerinin katılımı ve müfredatın içeriğini kabul etmesiyle mümkün olunacağı belirtilmektedir. Buna ek olarak Malezya kültürü hâlâ ağırlıklı olarak ataerkil olduğundan cinsiyetin, cinsellik eğitimi içeriğindeki yeri konusunda tartışmalar devam etmekle birlikte, cinsellik ve cinsellik eğitiminin birçok doğu kültüründe olduğu gibi hak ettiği yeri almadığını söyleyebiliriz (Ang ve Lee, 2016).

Amerikan Kıtasındaki Ülkeler: Bu coğrafya da bulunan ülkeler, gelişmişlik düzeyleri de dikkate alındığında ileri düzeyde okul temelli cinsellik eğitimi programlarına yer verdiğini söyleyebiliriz. Aşağıda bu kıtada bulunan bazı ülkelerin eğitim politikası içerisinde ki cinsellik eğitimi programları şu şekildedir.

Amerika Birleşik Devletleri: American Medical Association, American Academy of Pediatrics ve National Academy of Sciences gibi Amerikan ulusal organizasyonları, okullarda kapsamlı cinsellik eğitimi stratejilerinin uygulamasını önermişlerdir, bu stratejilerin içeriğinde öğrencilere cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda ve istenmeyen gebelikler konularında bilgilendirme yapılması şeklindedir (Landry, Darroch, Singh, ve Higgin, 2003). Bu duruma ilişkin olarak Amerika da 1970'lerden sonra okullarda cinsellik eğitimine ilişkin algı değişmeye başlamıştır ve önemli bir oranda destek görmektedir. Fakat yasal boyutlara bakıldığında eyaletler içerisinde okullarda cinsellik eğitime ilişkin özel içerik şartların getirildiğini görebiliriz (Guttmacher Institute, 2016). Amerika'nın 22 eyaletinde hem cinsiyet eğitimi hem de HIV eğitimi zorunludur. Yalnız iki eyalet cinsellik eğitimini zorunlu kılmakta diğer eyaletler ise sadece HIV eğitimini zorunlu tutmaktadır. Son on yılda genel eğitim içeriğinde bulunan cinsellik eğitimi programlarının niteliğinde ve niceliğinde

artmaların görüldüğü raporlarla ortaya konulmuştur (Guttmacher Institute, 2016). Amerika da birçok eyalette cinsellik eğitime ilişkin haklar şöyle sıralanmıştır;

- 38 eyalet ve Columbia Bölgesi de dâhil olmak üzere okullar da çocukların cinsellik eğitimi programlarına katılımında ve aynı zamanda ebeveynlerinde bu programlara katılımını zorunlu kılmaktadır.
- 4 eyalet öğrencilerden cinsellik eğitimi alınıp alınmaması konusunda talimatını almadan önce ebeveynlerin onayını istemektedir.
- 35 eyalet ve Columbia Bölgesi de dâhil olmak üzere ebeveynlerin çocuklarının bireysel olarak cinsellik eğitimi programını tercih etmesini yasaklamaktadır (National Conference of State Legislatures . 2016).

Kanada: Bu ülkenin birçok eyaletinde cinsellik eğitimi zorunludur. Ülkede en son müfredatın güncellenmesi 1998 yılında olmuştur. Ancak, 2015 yılında müfredat günümüz şartlarının oluşturmuş olduğu problemlere karşı tekrardan güncellenmiştir. İnternet, sosyal medya ve cep telefonlarının yaygınlaşması sonucunda, çocukların ergenlik dönemlerine girdiklerinde dijital dünya da rahatça gezinmelerine yardımcı olacak doğru, güncel ve stratejilere ihtiyaç duyulmuştur (Government of Ontario, 2016). Bu ülkedeki cinsellik eğitimi, insani gelişme ve cinsel sağlık adı altında ‘Sağlık ve Beden Eğitimi’ müfredatının içerisine yerleştirilerek verilmektedir.

Tablo 2.6. Kanada’da Sağlık ve Beden Eğitimi dersleri içeriğinde cinsellik eğitiminin sınıflara göre konu dağılımı (Government of Ontario, 2016).

Sınıflar	Konuların içeriği	Sınıflar	Konuların içeriği
1.Sınıf	Vücut kısımları, Duyuların işlevleri Hijyenik prosedürler	2.Sınıf	Gelişim evreleri Ağız sağlığı
3.Sınıf	Sağlıklı ilişkiler Fiziksel ve duygusal gelişme Görünür / görünmez farklar, saygı	4.Sınıf	Ergenlikte değişiklikler; Duygusal, sosyal etki Ergenlik - kişisel hijyen ve bakım

5.Sınıf	Üreme sistemi Menstrüasyon, sperm üretimi Ergenlikte duygusal ve kişilerarası stres	6. Sınıf	Kendini anlamının gelişimi Ergenlik değişimi anlama ve sağlıklı ilişkileri anlama İlişkilerde karar verme Klişeler ve varsayımlar - yanıtlar için etki ve stratejiler
7. Sınıf	Cinsel aktiviteyi ertelemek Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar ve gebeliği önleme Cinsel sağlık ve karar verme Ergenlikte ilişki değişiklikleri	8.Sınıf	Cinsel aktivite ile ilgili kararlar; destekler Cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, benlik anlayışı Karar verme, doğum kontrolü İlişkiler ve samimiyet
9. Sınıf	Gebeliği önleme ve CYBE'lar Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimi etkileyen faktörler; destekler İlişkiler - beceri ve stratejiler Cinsel sağlık, rıza, kişisel sınırları düşünmek	10.Sınıf	Karar verme, iletişim, sağlıklı cinsellik Cinsellik ile ilgili yanlış kavramalar İlişkiler - ben ve başkaları üzerindeki etkiler
11. Sınıf	Akıl hastalığı, bağımlılıklar - nedenler, belirtiler, kişisel sağlığa olan etkileri Üreme ve cinsel sağlık; Proaktif sağlık önlemleri Stresli durumlarla başa çıkma becerileri	12. Sınıf	Gelişen ilişkiler için beceri ve stratejiler Kişisel yetenek ve çıkarlarını belirlenmesi; Yaşam planları geliştirme Bağımsız olduğunda sağlığı ve refahı korumak Medyada ilişkilerin tasviri

Tablo 2.6 'da ki verilere bakıldığında Kanada okullarında cinsellik eğitiminin ilköğretimden başlayarak ortaöğretimin sonuna kadar devam ettiğini göstermektedir. Bu eğitim Kanada'da bulunan eyaletlerde çok az değişiklikler göstererek farklılaşmaktadır. Örneğin; vücut kısımları Ontario eyaletinde 1. Sınıftan itibaren verilirken, Alberta eyaletinde anaokulunda, Nova Scotia eyaletinde ise 3. Sınıftan itibaren verilmektedir (Young, 2015).

Doğu ve batı medeniyetleri arasında cinsellik ve cinsellik eğitimine ilişkin davranışlar da veya uygulanan müfredatlar da farklılaşmaların sebebi olarak her

medeniyyetin kabul ettiği din, benimsemiş olduğu kültür ve gelişmişlik ya da az gelişmişlik düzeylerine oranla kanunlarla yapmış oldukları yasalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu üç bileşen cinsellik ve cinsellik eğitimine yönelik tutumların belirleyicisi olmuştur. Bu tutumlar, özel gereksinimli bireylere sunulan eğitim programları içeriğinde, cinsellik eğitimine ilişkin algıyı daha da arttırmaktadır.

Ang ve Lee, (2016), zihin yetersizliği bulanan bireylere cinsellik eğitimi müfredatı içeriğini belirlemeye yönelik olarak 314 gönüllü katılımcı özel eğitim öğretmeninden anket yoluyla görüşleri istenilmiştir. Okullarında yaşları 12 ile 20 yaş aralığında değişen zihin yetersizliği bulunan bireyler için hazırlanmış 42 maddelik anketin sonuçlarında cinsellik eğitiminin uygunluğu konusunda iki farklı boyut ortaya konulmuştur. Bu boyutlar; insan gelişimi ve kişiler arası beceriler ile cinsel davranışlar; sosyal-cinsel sağlık, toplum ve kültür şeklindeyir. İnsan gelişimi ve kişilerarası beceriler ile cinsel sağlık, toplum ve kültür boyutlarındaki konular cinsel davranış boyutundaki konulara göre daha yüksek derecelendirilmiştir. Bu bulgular muhafazakr toplumlarda ki tipik inançları yansıtıyordu. Bulgulardan birisi de cinsiyete göre farklılıkların göstermemesidir. Bu çalışmada öğretmenlere, muhafazakr bir toplumda daha hassas sayılan konuları öğretmek için daha fazla teşvik ve destek olması yönündedir.

Parchomiuk ‘nun (2012) ‘ de yapmış olduğu çalışma, zihin yetersizliği modeli ve zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin, yetersizliklerine ve cinselliklerine yönelik tutumları çalışılmıştır. Bu tutumlara ait ilişki hemşirelik, halk sağlığı, acil sağlık hizmetleri ve fizyoterapi gibi çeşitli tıp fakülteleri öğrencileri üzerinde yapılmıştır ve araştırmacının kendisi tarafından oluşturulmuş olan likert tipi bir ölçek aracı kullanılmıştır. Ölçeklerden biri sosyal açıdan zihin yetersizliği modelini belirlemeye yönelik olarak uygulanmıştır. Diğer lme aracı ise cinselliğe yönelik tutumların bilişsel yönü ve duygusal, fiziksel ve psikososyal yönleri ile ilgili kavramlarla fark olup olmadığını bulmaya yönelik hazırlanmıştır. Çalışma daha önceden de tahmin edildiği gibi hem model hem de tutumlar arasında bilişsel ve duyuşsal-değerlendirme açısından önemli farklar oluşturmuştur.

Conod ve Servais (2008), zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel yaşam becerilerine ilişkin olarak yapılmış çalışmaları incelemişlerdir Zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel yaşama ilişkin beklentileri, özellikle ebeveynlerde, bakıcılarda ve klinik tedavi uzmanlarınca farkındalıkların oluşması ve zihin yetersizliği bulunan bireylere hangi tıbbi ve eğitici desteğe ihtiyaç duyulduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır. Yapılan çalışmanın sonucunda zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinselliğe yönelik beklentilerini desteklemek için doğum kontrolü, hijyen yönetimi, cinsellik eğitimi, cinsel yolla bulaşan hastalıkları veya tecavz nleme gibi alanlarda değerlendirilmesi gerektiği ve bu özel alanlar hakkında jinekolog veya pratisyen hekimler tarafından farkındalıkların oluşması ayrıca cinsel sağlık kaygılarıyla ilgili küresel bir yaklaşım sağlamak için eğitici personel ve ebeveynlerle işbirliği içinde olunması gerektiği vurgulanmıştır.

Leutar ve Mihokovic (2007), zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsellik hakkındaki bilgi düzeyleri araştırılmıştır. Araştırmada ayrıca cinsiyet ve zekâ düzeyinden kaynaklanan farklılıklarda ortaya çıkmıştır. Denekler hakkında araştırmacıların fikir sahibi olduğu ve toplam da 24 zihin yetersizliği bulunan bireylerden veriler elde edilmiştir. Veriler doğrudan görüşmelerle toplanmıştır. Çalışma da iki tür anket uygulanmıştır. Bu anketlerin sonuçlarına göre zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsellik hakkındaki bilgi seviyelerinin yeterli olmadığı özellikle cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve korunma yöntemleri gibi cinsel sağlık korunması alanında düşük bilgileri olduğu ancak uygun ve uygun olmayan cinsel davranış biçimleri arasında bilgi düzeyleri konusunda oldukça iyi sonuçlar ortaya çıkmıştır. Araştırmada çıkan bir başka bulgu da hem zihin yetersizliği bulunan bireylerin hem de ebeveynlerin cinsellik konusunda eğitim desteklerinin verilmesi gerektiği ve ayrıca küçük bir grupla çalışılmış olmasına rağmen bu konuda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zavirsek, (2002), Slovenya'da cinsel istismara uğramış özel gereksinimli bireylerin anılarına ilişkin olarak bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya Fransız yapımı bir filmin ortopedik yetersizlikten etkilenmiş bireylerin bakım evlerinde cinsel ihtiyaçlarını karşılamak için verdiği uğraşı anlatmaktadır. Bu film kısaca yetersizlikten etkilenmiş

erkeklerinde bir cinsel hayatı olduğunu ve bu haklarının ellerinden alınmaması gerektiğini savunmaktadır. Ama hiçbir şekilde yetersizlikten etkilenmiş kadınlardan ve cinsel haklarından bahsedilmemektedir. Bu problemle yola çıkarak araştırmasını bakım evlerinde kalan özel gereksinimli 25 Slovak bayan ile yapmıştır. Çalışma da bayanların devlet kurumlarında veya bakım evlerinde cinsel istismara uğradığını ve bu cinsel istismarların bakım evlerindeki profesyonel yardımcıları ya da bakıcıları tarafından önemsizleştirmeye çalışıldığını belirtmiştir. Bu yardımcılarından birisi, yetersizlikten etkilenmiş oğlunu zincirlemeye çalışan bir babanın yaptığının aslında çok da ürkütücü olmadığını söylemektedir. Bu şiddeti normalleştirmeye çalışmaktadır. Çünkü baba çok zor durumdadır ve oğlunu çok sevmektedir. Evden kaçmasın diye yaptıkları doğaldır. Bu örnekte de görüldüğü gibi bu istismarlar yetersizlikten etkilenmiş bireyin çok zor olmasına ve bakan ilgilenen kişilere bir yetersizlik olmasına bağlanarak normal karşılanmaktadır. Ailelerin yaşadıkları stres ve bağımlılık onları cinsel istismara sürüklemektedir tezi onların kolay affedilmesini sağlamaktadır. Araştırma da bakım evlerinde ki tacizleri aşağıdaki gibi sıralamıştır;

- Bakım evleri özel alanı olmayan yerler olduğu için genelde jimnastik salonu, yemekhane, sigara köşeleri gibi ortak alanda tacizler olmaktadır. Sanki birden bire gelişti, aniden, yanlışlıkla oldu algısı yaratılıp normal karşılanmaktadır.
- Genelde bu bakım evlerinde taciz herkes tarafından bilinen ama üstü örtülen bir davranış olarak gizlenmektedir. Bakım evinin itibarı düşünülmemektedir.
- Bazen de çocuklar, ebeveynlerinden uzakta oldukları için tek şefkat gördükleri kişileri kaybetmemek adına tacizlere ses çıkaramamaktadır.
- Bu evler bazen iki yetersizlikten etkilenmiş birey arasında böyle bir olay yaşandığında genelde bayan olanı uzaklaştırmak, değişik ilaçlarla gebeliği önlemek gibi akıl almaz yöntemlere başvurulmaktadır.
- Eğer taciz erkek öğretmenler tarafından yapılıyor ve ortaya çıkmak üzere ise hemen öğretmenden kurum değiştirmesi istenmektedir.

Araştırmanın sonucu olarak, çoğu zaman yetersizlikten etkilenmiş bireye yapılan cinsel istismar bireye mal edilmektedir ve üstü kapatılmak istenmektedir. Cinsel temas gizlenmekte ve ikili ilişki olarak adlandırılmaktadır.

2.8. Yurt İçinde Yapılan Cinsellik Eğitimi Uygulamaları ve Araştırmaları

Türkiye’de okul temelli cinsellik eğitimi müfredatı incelendiğinde gelişmiş ülkelerin müfredatından oldukça geri olduğunu söyleyebiliriz. Gelişmiş ülkelerde cinsellik eğitimine verilen önem anaokulu dönemine kadar indirgenmiştir. Ülkemiz de cinsellik eğitimine yönelik tartışmalar son yıllarda tartışma konusudur. Bu yönde MEB’nın, Hayatı Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde 0-18 yaş aile eğitim programları oluşturulmakta ve bu programları sunmaları için farklı illerde hizmet içi eğitim kapsamında eğitici öğretmenler (formatörler) yetiştirmektedir. Bu programların içerisine ergenlik dönemi ve yaşanan sorunlar başta olmak üzere cinsellik ve cinsellik eğitimine ilişkin konular yer almaktadır. Her ne kadar cinsellik eğitimine ilişkin olarak hizmet içi eğitim programları düzenlense de konuyla ilgili yapılan çalışma ve araştırmalarda yetersiz kalındığı daha net ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde 1985 yılından bu yana HIV/AIDS enfeksiyonu görülmektedir. 1985 yılında toplam 3 olan vaka sayısı, 31 Aralık 2015 itibari ile toplam 11.998’dir. 2015 Yılına ilişkin HIV/AIDS Vakalarının Yaş Grupları içerisinde cinsiyete göre dağılımında; 10-19 yaş aralığında bireylerin 43’ü erkek, 8’i kadın toplam 51’dir (Sağlık Bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, 2017). Verilere bakıldığında ergenlik döneminde ki bireylerin yaşamlarında cinsel yolla bulaşan hastalıkları konusunda bir artış olduğu gözlenmektedir.

Nüfus Bilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonunun, (2007) ‘de yapmış oldukları araştırmanın sonuçları şu yöndedir. Gençler ergenlik değişimleri hakkında yorum yaparken yaşadıkları cinsel gelişim deneyimlerinden önemli bulduklarını vurgulamışlardır. Gençlerin, hem kadın hem de erkek üreme organları ve fizyolojisi hakkında bilgilerinin yetersiz olduğu gözlenmektedir. Gençlerin cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların varlığından haberdar oldukları; ancak CYBE bulguları, tedavi edilmediği zaman ortaya çıkacak sağlık sorunları ve korunma konularındaki bilgilerinin yeterli olmadığı saptanmıştır. Gençlerin, HIV/AIDS enfeksiyonunu duymakla beraber

derinlemesine olarak yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve HIV ile yaşayanlara karşı önyargılı bir yaklaşım içinde oldukları anlaşılmaktadır.

Özel eğitim de davranışçı yaklaşım esastır. Alternatif yöntemlere önem verir ancak buna rağmen cinsellik eğitimi bu şekilde yer almıştır. Özel eğitimde ayırıştırmadan ziyade kaynaştırma/bütünleştirmeye önem verilir. Bu son derece doğal bir olay olmasına rağmen cinsellik eğitimi, hem çocukta cinsel eğitim hem de ergenlikte cinsel eğitim olarak ayırıştırılmıştır.

Börf, (2017) 'de Down sendromlu öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmen ve aile görüşlerinin belirlenmesine yönelik olarak yaptığı araştırmada, 73 veli ve 180 öğretmenin görüşlerini 18 madden oluşan bir anket yoluyla toplamıştır. Oluşturulan ankette ilk cinsel bilgi edinme dönemi, fırsat olsaydı çocukluk çağında cinsel bilgi almak isteme durumu, cinsel bilgilerin çocuklara kimin tarafından öğretilmesi ve cinsel bilgiler eğitiminde yer alması gereken konulara ilişkin olarak maddelere yer verilmiştir. Araştırma sonucunda velilerin cinsel eğitimde yetersiz oldukları ve çocuklarına ne, nasıl, neler öğreteceklerini bilmediklerini ayrıca öğretmenlerin cinsel eğitimi verme yönünden yetersiz olduklarını ama bu eğitimin öğrenilip ve aktarılmasının gerekliliği belirtmişlerdir.

Konuk-Er, Büyükbayraktar ve Kesici, (2016). Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik cinsel eğitim programının geliştirilmesine yönelik yapmış oldukları çalışma, Konya ilinde çalışmış olan 38 zihin yetersizliği bulunan bireylerin öğretmenleriyle yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, bir cinsel eğitim programı geliştirilmesi durumunda cinsel tatmin, özel bölge temizliği, ergenlik dönemi değişiklikleri gibi kazanımların olabileceği, programın içeriğinde ise, cinsiyet farkları, cinsel istismar, vücudunu tanıma, cinsel tatmin gibi konular yer alınabileceği belirtilmiştir. Programın konularının öğretim tekniğinde ise, videodan öğretim, model olma, drama gibi yöntemlerle öğretilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Çifçi-Tekinaslan ve Eratay 'ın (2013), yapmış oldukları zihin yetersizliği olan bireylerin ergenlik dönemine uyum sürecinde ebeveyn davranışlarının incelenmesi araştırmasında, eğitim uygulama okulu ve iş okuluna devam eden ergenliğe girmiş çocuğu olan gönüllü 21 ebeveyn ile çalışma yapılmıştır. Nitel bir araştırma olarak desenlenmiştir ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Ebeveynlere daha önceden hazırlanmış görüşme soruları sorulmuştur. Bulgularda, zihin yetersizliği olan çocukların ergenlik dönemine geçişle birlikte vücutlarında belirgin farklılaşmalar yaşadıkları, bu değişimlerle birlikte agresif davranışların daha çok ortaya çıktığı görülmüştür. Ayrıca zihin yetersizliği olan erkek ergenlerin daha çok mastürbasyon davranışları gösterdikleri, karşı cinse yönelmenin arttığı belirtilmiştir. Ebeveynlerin kız çocuklarına adet dönemi ve ped kullanımına yönelik bilgi verdikleri, erkek çocuklarına da gece boşalması sonrası temizlik, kıllanma ve buna yönelik öz bakım konusunda bilgi verdikleri belirlenmiştir. Bazı ebeveynlerin ise hiç bir konuda bilgi vermedikleri görülmüştür.

Gümüş ve Altınsoy, (2015)'da Hatay okullarında yetersizlikten etkilenmiş bireylerin cinsel eğitim'ine yönelik durum değerlendirmesi şeklindeki araştırmalarında, Antakya merkez ilçesinde bulunan ve yetersizliği bulunan öğrencilere hizmet veren 13 ilköğretim okulunda görev yapan rehber öğretmenlerle gerçekleştirilmiş bir durum çalışması yapılmıştır. Bu okullarda herhangi bir cinsel eğitim yapıp yapılmadığı, yapılıyorsa içeriğinin ne olduğu araştırılmış, katılımcı rehber öğretmenlerin böyle bir hizmetin özel gereksinimli çocuklara sağlanması gerekliliği ve bu sorumluluğun kime ait olduğu konusundaki düşünceleri ve öğretmenlerin demografik özelliklerinin bu duruma olası yansımaları araştırılmıştır. Araştırma, okullarda standart ve kapsamlı bir cinsel eğitim uygulamasının gerçekleştirilmediğini, öğretmenlerin % 50'sine yakınının konuyla ilgili her hangi bir eğitiminin olmadığını, bu katılımcıların % 62'sinin her hangi bir cinsel eğitim sağlamadığını ortaya koymuştur. Sağlanan cinsel eğitimlerin genellikle sunum şeklinde kısıtlı zamanlarda ve sınırlı bir içerikle (genellikle ergenlik ve cinsel gelişim hakkında bilgilendirme şeklinde) sağlandığı belirlenmiştir.

Bilgiç, (2015), zihin yetersizliği bulunan ergenlerin cinsel eğitimlerinde annelerin görüşlerine ilişkin olarak yapmış olduğu araştırma da yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Annelerin çocuklarına cinsel eğitim verirken, çocuklarında cinsiyet ayrımının önemli olup olmadığı, annenin bazı demografik özelliklerine göre değişip değişmediği incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında annelerin çocuğun biyolojik yaşı geldiğinde cinsel eğitim verdiği yine annelerin cinsel eğitimin aktarılması konusunda uzman ve öğretmenlerden destek aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca bazı annelerin bu konu hakkında konuşmak istemedikleri ve ergenlere bilgi vermedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Akın-Bülbül, (2012)'ün zihin yetersizliğinden etkilenmiş erkek ergenlere ebeveynleri aracılığıyla uygun mastürbasyon yapma becerisinin kazandırılmasında eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiğini belirlemeye yönelik yapmış olduğu çalışma iki aşamada yürütülmüştür. Birinci aşama, ebeveynlerin, kendilerine öğretilen eş zamanlı ipucu ile öğretim yöntemini genelleyeabilmeleri için çocuklarıyla toz içecek hazırlama becerisi üzerinde çalışmışlardır. İkinci aşamada ise ebeveynlerin uygun mastürbasyon yapma becerisini eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemiyle beceri basamaklarına uygun olarak sunmalarının hedef ergenlerin beceriyi kazanmalarında etkili olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmanın denekleri zihin yetersizliğinden etkilenmiş 4 ergen, 1 anne ve 3 babadır. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda; dört ebeveyninde eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemini güvenilir olarak kullanmayı kazandıkları, ebeveynlerin eşzamanlı ipucu ile öğretimi öğretim bittikten 1., 2., ve 3. hafta sonra güvenilir şekilde kullanmayı sürdürdükleri, ebeveynlerin eşzamanlı ipucu ile öğretimi, öğretimde kullanılan beceriden farklı bir beceriye genelleyebildikleri, ebeveynler tarafından sunulan uygun mastürbasyon yapma becerisinin kazandırılmasında eşzamanlı ipucuyla öğretim etkili olduğu, deneklerin kazandığı uygun mastürbasyon yapma becerisini öğretiminden 1.,2.,3., ve 4. hafta sonra sürdürdüğü, eşzamanlı ipucuyla öğretimin deneklerin kazandığı mastürbasyon yapma becerisini kendi vücutlar üzerine genellemelerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Kök, (2010), zihin yetersizliği çocuğa sahip anne ve babaların; ergenlik dönemindeki çocuklarının cinsel gelişimlerine yönelik eğitim ihtiyaçlarını belirlemek ve

bu doğrultuda verilecek eğitim'in etkinliğini değerlendirmek amacıyla araştırmayı yapmıştır. Araştırmanın uygulaması iki aşamalı bir şekilde yurütulmüştür. İlk aşama, zihin yetersizliği çocuğa sahip ebeveynlerin çocukların cinsel gelişimlerine yönelik eğitim gereksinimlerini saptamak; ikinci aşama ise sağlık eğitimlerini uygulamak amacıyla gerçekteşirilmüştir. Toplam 38 anne ile 24 babayla eğitim gereksinimleri saptanmış; 42 anne ve 42 babayla da sağlık eğitimleri gerçekteşirilmüştir. Araştırmanın sonucunda, uygulanan eğitim sonrası ebeveynlerin ergenlik dönemdeki zihin yetersizliği bulunan çocuklarının cinsel gelişimlerine yönelik öz yeterlilik ve bilgi düzeylerinde artış olmuş, ayrıca eğitim'in kapsamı, süreci ve eğiticiye yönelik memnuniyetlerinin yüksek olduğu değerlendirilmüştir. Son olarak, ebeveynler çocuklarının cinsel gelişimlerine yönelik yaşanabilecek fiziksel, duygusal ve sosyal değişimlere yönelik öz yeterliliklerini ve bilgilerini güçlendirici aile eğitim programlarının uygulanması gerektiği ve bu konuların sağlık personeli tarafından verilmesine yönelik tavsiyeler önerilmüştir.

Zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel gelişimleri ve cinsel eğitimleriyle ilgili yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, hem ebeveynlerin hem de zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel konularda bilgiye gereksinim duyduklarını ve uygulanan cinsellik programlarının genellikle etkili olduğu görölmektedir.

III. BÖLÜM

3.Yöntem

Ergenlik döneminde zihin yetersizliği çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının, cinsel gelişimlerine yönelik özelliklerini; bedensel, duygusal, sosyal ve cinsel değişimlerini, ebeveynlerin ve zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin bazı demografik değişkenlerine göre belirlemeyi amaçlayan araştırmanın bu bölümünde sırasıyla araştırma modeli, araştırma grubu, veri toplama aracı, uygulama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, betimsel türde tarama modeline göre yapılandırılmıştır. Yapılan çalışma daha fazla bireyden veri toplanmasını sağlamaktır. Tarama, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, onu uygun bir biçimde 'gözleyip' belirleyebilmektir (Karasar, 2010). Araştırma sürecinin esnek olmaması, veri toplama araçlarının daha önceden oluşturulmuş olması, evreni temsil edebilecek nitelikte gruplar üzerinde çalışılması ve verilerin istatistiksel yolla sunuluyor olması bu modeli yapılacak çalışmanın gerekçesini oluşturmaktadır.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, Ankara ili, Keçiören ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda orta ve ağır zihin yetersizliği olan öğrencilerin eğitim gördüğü Özel Eğitim ve İş Eğitim Uygulama okulun da (II. ve III. Kademe) ve ortaokul (5.6.7.8) ve

lise (9.10.11.12) sınıfların kaynaştırma/bütünleştirme ve özel eğitim sınıflarında eğitim gören öğrencilerin ebeveynleri (anne ya da baba) oluşturmaktadır. Araştırma gönüllülük esasına dayalı olarak yapılmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi için 310, doğrulayıcı faktör analizi için 550 ebeveyn ile birlikte toplamda 860 ebeveyn ile araştırma grubu oluşturulmuştur.

3.2.1. Açıklayıcı faktör analizi için çalışılan grup

Açıklayıcı faktör analizi için çalışılan grup, 2017-2018 eğitim öğretim yılı döneminde, Ankara ili, Keçiören ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda eğitim gören 310 öğrencinin ebeveyn ile açıklayıcı faktör analizi için grup oluşturulmuştur. Ebeveynlerin; cinsiyet, eğitim düzeyleri, birlikte yaşama durumları ve çocuklarının cinsiyeti, yaşı ve yetersizlik dereceleri araştırma grubunun içeriğini oluşturmaktadır.

Tablo 3.1 Ebeveynlerin demografik değişkenleri (Açıklayıcı Faktör Analizi).

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	105	%34
Kadın	205	%66
Toplam	310	%100

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
İlkokul	171	%55,2
Ortaokul	39	%12,5
Lise	73	%23,6
Lisans	27	%8,7
Toplam	310	%100

Birlikte Yaşama Durumu	Sayı	Yüzde
Evli	298	%96,1
Ayrı	12	%3,9
Toplam	310	%100

Tablo 3.2. Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin demografik değişkenleri (Açıklayıcı Faktör Analizi).

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	217	%70
Kadın	93	%30
Toplam	310	%100

Yaş	Sayı	Yüzde
10-13	78	%25,2
14-17	127	%41
18-21	58	%19
22 +	47	%14,8
Toplam	310	%100

Yetersizlik Derecesi	Sayı	Yüzde
Ağır	43	%13,9
Orta	116	%37,4
Hafif	151	%48,7
Toplam	310	%100

Araştırma grubunda yer alan ailelerin veri toplama aracındaki yanıt eksikleri nedeniyle bazı katılımcıların verileri analize dâhil edilmemiştir.

3.2.2. Doğrulayıcı faktör analizi ve araştırmanın bulguları için çalışılan grup

Doğrulayıcı faktör analizi ve araştırmanın bulgularına ulaşabilmek için, 2017-2018 eğitim öğretim yılı döneminde, Ankara ili, Keçiören ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda eğitim gören 550 öğrencinin ebeveyn ile araştırma grubu oluşturulmuştur. Ebeveynlerin; cinsiyet, eğitim düzeyleri, birlikte yaşama durumları ve çocuklarının cinsiyeti, yaşı ve yetersizlik dereceleri araştırma grubunun içeriğini oluşturmaktadır.

Tablo 3.3 Ebeveynlerin demografik değişkenleri (Doğrulayıcı Faktör Analizi).

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	121	%22
Kadın	429	%78
Toplam	550	%100

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
İlkokul	227	%41,3
Ortaokul	89	%16,2
Lise	165	%30
Lisans	69	%12,5
Toplam	550	%100

Birlikte Yaşama Durumu	Sayı	Yüzde
Evli	497	%90,4
Ayrı	53	%9,6
Toplam	550	%100

Tablo 3.4. Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin demografik değişkenleri (Doğrulayıcı Faktör Analizi).

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	305	%55,5
Kadın	245	%44,5
Toplam	550	%100

Yaş	Sayı	Yüzde
10-13	176	%32
14-17	236	%42,9
18-21	78	%14,2
22 +	60	%10,9
Toplam	550	%100

Yetersizlik Derecesi	Sayı	Yüzde
Ağır	96	%17,8
Orta	215	%39,1
Hafif	237	%43,1
Toplam	550	%100

Araştırma grubunda yer alan ailelerin veri toplama aracındaki yanıt eksikleri nedeniyle bazı katılımcıların verileri analize dâhil edilmemiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmacı tarafından yapılan alanyazın taramasında ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin ebeveynleri için çocuklarının cinsel gelişim özelliklerini belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı bulunamamıştır. Bunun üzerine araştırmacı, araştırmanın amaçlarına yönelik bir ölçme aracı geliştirmeye karar vermiştir. Ölçme aracının geliştirilmesinde alanyazının ölçek geliştirme için önerdiği yol izlenmiştir (Crocker ve Algina, 1986; Cohen ve Swerdlik, 2013; DeVellis, 2014; Seçer, 2015; Şeker ve Gençdoğan, 2014).

3.3.1. Madde oluşturma aşaması

İlk olarak ölçeğin ortaya koymak istediği özellik (ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri) tanımlanmıştır. Bu konu üzerine çalışan uzmanların alanyazında verdiği ürünler (kitap, makale, bildiri vb.) incelenmiştir. Yapılan alanyazın taramasından çıkarılan özellikler ölçek maddeleri haline getirilmiştir. Ölçek ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin ebeveynlerine yönelik bir ölçek olarak geliştirilmiştir. Yazılan maddeler özel eğitim alan uzmanı öğretim üyeleri tarafından incelenmiştir. İnceleme sonucunda kullanılması uygun olmayan sorular çıkartılmış, kullanılması uygun görülen ortak sorular birleştirilerek, 42 maddelik ön ölçek formu oluşturulmuştur. Ölçek maddeleri hazırlanırken, sade ve anlaşılır olmasına, birden fazla yargı ya da düşünce içermemesine dikkat edilerek, olumlu maddeler için “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum” ifadeleri, olumsuz maddeler içinse

“katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” ifadeleri kullanılmıştır. Olumlu ve olumsuz bir fikir içermeyen maddeler için ise “kararsızım” ifadesi kullanılmıştır.

3.3.2. Uzman görüşüne başvurma aşaması

Bir ölçme aracının geçerli ve güvenilir olması bireylerin davranışlarını tahmin etmedeki başarısı ile doğru orantılıdır (Büyüköztürk, 2013). Ölçeğin geçerliliğini oluşturmak için kapsam (içerik) yeterliliği incelenmiştir. Bu çerçevede ölçekte yer alan maddelerin ölçülmek istenilen özelliği ne derece karşıladığını, ölçülmek istenen alanı temsil edip etmediğini belirlemek için uzman görüşüne başvurulmuştur. Ölçeğin kapsam geçerliliği için özel eğitim bölümünden 1 Profesör ve yine özel eğitim bölümünden 2 Doktor Öğretim Üyesinden oluşan 3 uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlar arası kapsam geçerliliğinde; 1. Uzman %98, 2. Uzman %95, 3. Uzman %98 oranında ölçeği uygun bulmuşlardır. 3. Uzman ölçeğe 13 madde eklenilmesini önermiştir. Kalan %'lik dilimlerde 3 uzmanın görüşleri üzerine gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Birbiri ile örtüşen ve anlaşılmasında güçlük olan önermeler çıkarılmıştır. Ölçek yanıtlamaya kolaylık sağlayacak şekilde düzenlendikten sonra 55 madde oluşturulmuştur ve ebeveynlere uygulanmaya başlanmıştır.

3.3.3. Ön deneme aşaması

Ölçekteki maddeler, beşli likert tipinde oluşturulmuş ve kişilerin maddelere katılma dereceleri; 1 “Tamamen Katılıyorum”, 2 “Katılıyorum”, 3 “Kararsızım”, 4 “Katılmıyorum” ve 5 “Hiç Katılmıyorum”, biçiminde sınıflandırılmıştır. Taslak olarak geliştirilen ölçeğin ön deneme uygulaması Mart 2017’ de Ankara Keçiören ilçesindeki ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin ebeveynleriyle yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi için 310 ebeveyne uygulama yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi için ise 550 ebeveynle uygulama yapılmıştır.

3.3.4. Yapı geçerliği

Ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmesi için 550 ebeveyne uygulanan 55 maddeden formun sonuçları yapı geçerliği adına faktör analizine alınmıştır. Faktör analizinin uygulanabilmesi için veri dosyasının analize uygun yapıda olması gerekmektedir. Bu uygunluk Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test, Bartlett Sphericity aracılığıyla belirlenmiştir. Analizde KMO değeri 0,838 olarak belirlenmiştir. Bu değer en az 0,50'nin üzerinde olması veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Bartlett testi sonucu $X^2=9112,865$; $sd=630$ ($p<0.01$) olarak bulunmuştur. Bartlett testi sonucunda elde edilen anlamlılık değerinin anlamlı çıkması, faktör analizinin yapılabileceğini göstermektedir ve veri seti çok değişkenli normal dağılım göstermektedir (Büyüköztürk, 2013; Özdamar, 2013).

Faktör analizi öncesi maddelerin ölçeğe sunduğu katkıyı belirleyebilmek için madde toplam korelasyonları incelenmiştir. Ayrıca faktör analizindeki giriş yük değerleri de önemli bir belirleyicidir. Bu nedenle giriş yük değerleri de incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucu madde 3, 9, 10, 14, 15, 16, 22, 23, 24, 38, 41, 43, 45, 46, 47, 51 ve 52 numaralı maddelerin ölçeğe düşük korelasyon değerleri ile (0,300'ün altında) düşük katkı sağladığı belirlenmiştir. Bu nedenle bu maddelerin ölçekten çıkarılması uygun görülmüştür (Büyüköztürk, 2013; Özdamar, 2013). Madde 26 ve 27'nin ise iki madde halinde tek alt boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Alanyazında iki maddenin bir boyut oluşturamayacağı, bir boyutun en az üç maddeden oluşacağı bilgisine rastlanmıştır (Özdamar, 2013). Bu nedenle bu iki madde de ölçekten çıkarılmıştır.

Kalan 36 madde ile faktör analizine devam edilmiştir. Faktör analizinde temel bileşenler analizi yöntemi temel alınmıştır. Faktörleşmenin belirlenebilmesi için faktör analizi sırasında varimax eksen döndürmesi (rotation) uygulanmıştır. Döndürme yöntemleri ile faktörlerin daha net bir hal alması sağlanmaktadır (Büyüköztürk, 2013; Özdamar, 2013). Varimax eksen döndürmesi sonucunda ölçeğin dokuz alt boyutu olduğu ve dokuz alt boyut ile ilgilenilen özellikteki (ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri) varyansın (değişkenlik) %66'sını açıkladığı belirlenmiştir. Analiz sonuçları tablo 3.5.'de özetlenmiştir.

Tablo 3.5. Varimax eksen döndürmesi sonucunda oluşan faktörler ve açıklanan varyans değerleri

Maddeler	Faktörler								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
M 31. Çocuğum başkalarını öpmekten hoşlanır.	0,831								
M 30. Çocuğum kendisinin öpülmesinden hoşlanır.	0,803								
M 33. Çocuğum başkalarına dokunmaktan hoşlanır.	0,767								
M 32. Çocuğum (anne, baba, hala, amca, dayı, dede, arkadaş, herkes) dokunmasına izin verir.	0,708								
M 29. Çocuğum başkasının kendisine fiziksel temasından hoşlanır.	0,692								
M 28. Çocuğum kendi kendisine fiziksel temastan hoşlanır.	0,587								
M 7. Çocuğumun, ergenlikle birlikte yaşadığı değişimlerle ilgili bilgiye ihtiyaç duyuyorum.		0,803							
M 2. Çocuğumun ergenlik dönemine geçişini fark etmek için bilgiye gereksinim duydum.		0,776							
M 4. Ergenlikte vücudunda oluşan değişimleri çocuğuma açıklamak için bilgiye gereksinim duydum.		0,771							
M 6. Çocuğuma bilgi vermek için cinsel eğitim programına ihtiyaç duyuyorum.		0,767							
M 5. Çocuğuma vücudunda oluşan değişimler hakkında bilgi vermek için ne diyeceğimi biliyorum nasıl anlatacağımı bilemiyorum.		0,668							
M 1. Ergenlik dönemindeki, vücuttaki değişimler hakkında bilgi edinmemin çocuğum için yararlı olacağını düşünüyorum.		0,584							
M 35. Çocuğum istemediği durumlarla karşı karşıya kaldığında 'hayır' diyerek durumu reddeder.			0,793						
M 36. Çocuğum izin almadan kendisine dokunanları bize bildirir.			0,763						
M 37. Çocuğum güveneceği kişileri bilir.			0,761						
M 34. Çocuğum boşaltım ve banyo yaparken mutlaka kapıyı kapatır.			0,654						
M 12. Çocuğumu ergenlik dönemi ile ilgili olarak suratta, sırtta vb. yerlerde sivilcelerin oluşmasına yönelik onu bilgilendiriyorum.				0,812					
M 8. Çocuğum ergenlik dönemine girmeden önce onu, ergenlik dönemi (bedensel olarak) hakkında bilgilendirdim.				0,774					
M 11. Çocuğumun vücut temizliği (tüylenme, adet dönemi ve ped kullanıma yönelik) eğitimini veriyorum.				0,729					
M 13. Çocuğum bedensel gelişimine paralel olarak kılık-kıyafet seçimi yapıyor.				0,520					

M 49. Çocuğum hemcinsteki bir arkadaşına, rahatsızlık verecek şekilde dokunma, sarılma, öpme davranışlarını sıklıkla yapar.	0,849									
M 48. Çocuğum karşı cinsteki bir arkadaşına, rahatsızlık verecek şekilde dokunma, sarılma, öpme davranışlarını sıklıkla yapar.	0,814									
M 50. Çocuğum ailesindeki diğer bireylere, rahatsızlık verecek şekilde dokunma, sarılma, öpme davranışlarını sıklıkla yapar.	0,774									
M 42. Çocuğum uygun ortamda mastürbasyon yapar.	0,739									
M 39. Çocuğum ellerini kullanarak cinsel organıyla oynar.	0,729									
M 40. Çocuğum cinsel organını bir yerlere (yatağa, masa ayağına vb. yerlere) sürüyor.	0,703									
M 44. Çocuğumun uygun ortamda mastürbasyon yapmasını öğretebilirim.	0,666									
M 54. Çocuğum cinsel konuları, anne ya da babasıyla sıklıkla paylaşır.	0,879									
M 55. Çocuğum cinsel konuları, ailesindeki diğer bireylere sıklıkla paylaşır.	0,860									
M 53. Çocuğum cinsel eylemlerle ilgili sözcükleri sesli biçimde söyler.	0,736									
M 21. Çocuğumun duygularında artış (bağırma, heyecan, coşku) oluştu.	0,854									
M 20. Çocuğum, ergenlik dönemiyle birlikte alınganlık, saldırganlık, hırçınlık davranışları sergilemeye başladı.	0,836									
M 25. Çocuğumun sıklıkla oluşan duygu değişimlerine dayalı davranışlarını kontrol ve yönlendirmede sorun yaşıyorum.	0,732									
M 17. Çocuğum kendi temizliğini yaparken (ped değişiminde, gece ıslanması, koltuk altı, genital bölge vb. kıl ve tüylerin temizliğinde) sıkıntı yaşıyor.	0,770									
M 19. Çocuğum kendi temizliğini yapmasına (ped değişiminde, gece ıslanması, koltuk altı, genital bölge vb. kıl ve tüylerin temizliğini) ben yapıyorum	0,695									
M 18. Çocuğum kendi temizliğini yaparken (ped değişiminde, gece ıslanması, koltuk altı, genital bölge vb. kıl ve tüylerin temizliğinde) sinirleniyor.	0,653									
Faktörün Açıkladığı Varyans	10,437	9,922	7,077	6,968	6,716	6,688	6,635	6,348	4,867	
Açıklanan Toplam Varyans	65,659									

Tablo 3.5.'de görüldüğü üzere ölçek ilgilenilen özelliği (ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri) dokuz faktör altında ve %66 varyans ile açıklamaktadır. Alanyazında ölçeklerin ilgilenilen özellikteki varyansın en az %40'ını (Büyüköztürk, 2013), en az %60'ını (Özdamar, 2013) açıklaması gerektiğine ilişkin görüşler bulunmaktadır. Ölçek bu haliyle alanyazında kabul edilen düzeyde açıklama yapmaktadır.

Tablo 3.5.'deki boyutlar incelendiğinde;

- Madde 28, 29, 30, 31, 32 ve 33'ün bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin cinsel uyarılmasıyla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 30, en düşük puan ise 6'dır.
- Madde 1, 2, 4, 5, 6 ve 7'nin bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin ebeveynin çocuğuna cinsel gelişimiyle ilgili bilgi vermek için bilgi gereksinimi olduğuyla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 30, en düşük puan ise 6'dır.
- Madde 34, 35, 36 ve 37'nin bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin mahremiyet ve sosyal güvenle ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 20, en düşük puan ise 4'tür.
- Madde 8, 11, 12 ve 13'ün bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin bedensel gelişimine yönelik bilgi vermeyle ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 20, en düşük puan ise 4'tür.
- Madde 48, 49 ve 50'nin bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin cinsel taciziyle ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 15, en düşük puan ise 3'dür.
- Madde 39, 40, 42 ve 44'ün bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin cinsel doyum elde etme dürtüsüyle ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 20, en düşük puan ise 4'tür.
- Madde 53, 54 ve 55'in bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin cinsel konuların paylaşımıyla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 15, en düşük puan ise 3'dür.
- Madde 20, 21 ve 25'in bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin duygusal değişimiyle ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 15, en düşük puan ise 3'dür.

- Madde 17, 18 ve 19'un bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin cinsel özbakımıyla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 15, en düşük puan ise 3'dür.

3.3.5. Güvenilirlik hesaplama aşaması

Tablo 3.5'de görülen dokuz alt boyutun ve ölçeğin toplam puanlarının güvenilirlik düzeyi iç tutarlılık anlamında güvenilirlik göstergesi olan Cronbach Alpha katsayısı ile test edilmiştir: test sonuçları tablo 3.6'de özetlenmiştir.

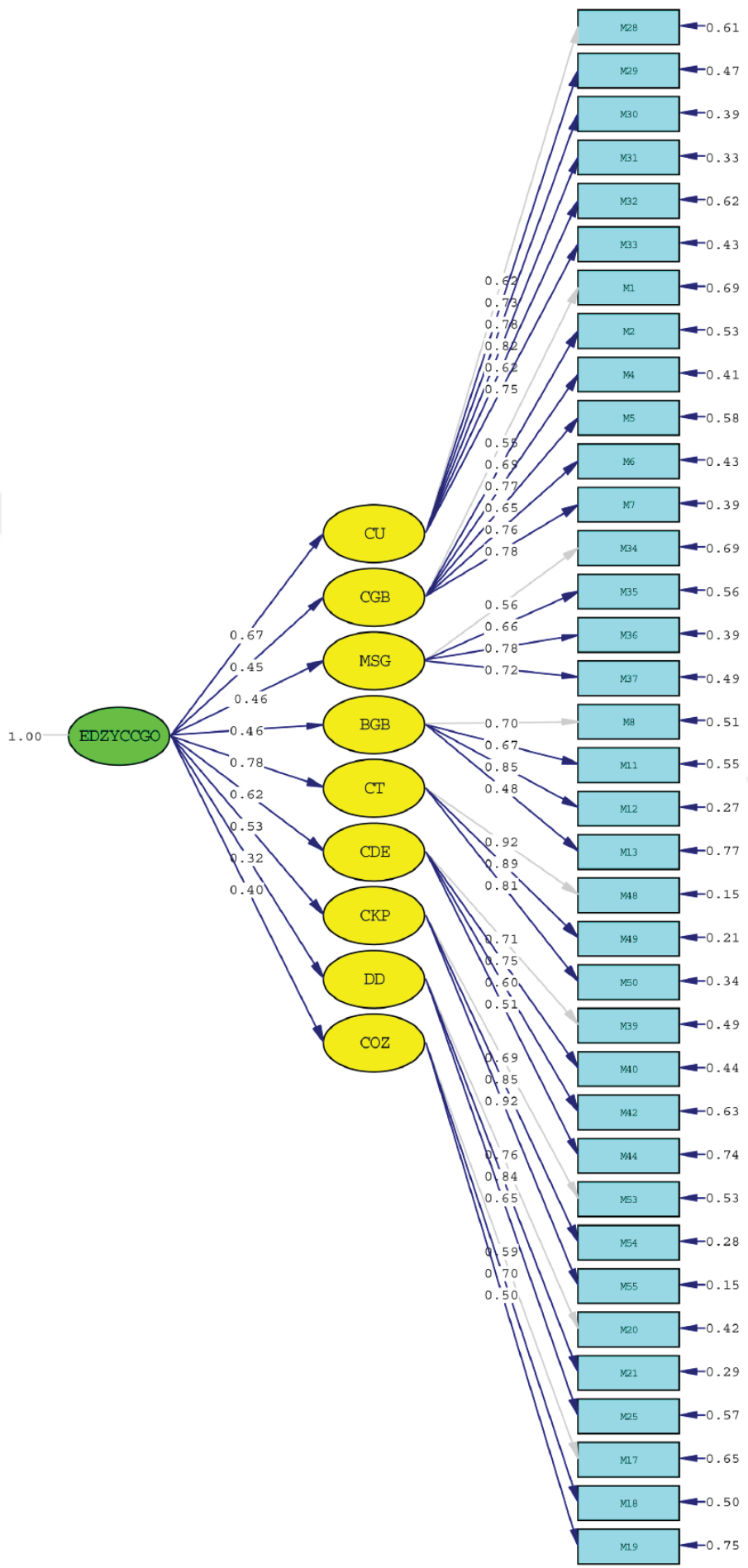
Tablo 3.6. Faktörler ve faktörler altındaki maddelerin yük değerleri

Alt Boyutlar	Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı
Cinsel uyarılma	0,865
Bilgi gereksinimi	0,850
Mahremiyet ve sosyal güven	0,777
Bedensel gelişimine yönelik bilgi	0,768
Cinsel taciz	0,905
Cinsel doyum elde etme dürtüsü	0,739
Cinsel konuların paylaşımı	0,853
Duygusal değişim	0,791
Cinsel özbakım	0,712
Cinsel Gelişim Özellikleri Ölçeği (Toplam Puan)	0,856

Tablo 3.6. incelendiğinde, dokuz alt boyutun ve ölçek toplam puanlarının Cronbach Alpha güvenilirlik katsayılarının 0,712 ile 0,905 arasında değiştiği belirlenmiştir. Ölçekler için 0,70 üstü güvenilirlik katsayısı değerleri yüksek güvenilirlik olarak kabul edilmektedir (Özdamar, 2013). Bu alt ölçekler yüksek güvenilirlik düzeyine sahiptir.

3.3.6. Doğrulayıcı faktör analizi

Açıklayıcı faktör analizinde ortaya çıkan dokuz faktörlü yapının doğrulanıp doğrulanmadığı, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile sınanmıştır. DFA, LISREL 8.8 istatistik programında yapılmıştır. DFA sonucunda elde edilen diyagram şekil 3.1'de verilmiştir.

Şekil 3.1. Ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim ölçeği doğrulayıcı faktör analizi.

Şekil 3.1 kısaltmaları: **CU:** Cinsel uyarılma, **CGB:** Cinsel Gelişim ile ilgili Bilgi gereksinimi, **MSG:** Mahremiyet ve Sosyal Güven, **BGB:** Bedensel Gelişim hakkında Bilgi, **CT:** Cinsel Taciz, **CDE:** Cinsel Doyum, **CKB:** Cinsel Konuların Paylaşımı, **DD:** Duygusal Değişim, **COZ:** Cinsel Özbakım.

Şekil 3.1 incelendiğinde, DFA sonucunda elde edilen ki-kare ve serbestlik derecesi değerlerinin $\chi^2=1366,09$, $sd=585$ olduğu ve $\chi^2/sd=2.34$ oranının elde edildiği görülmektedir. Seçilen örneklemden elde edilen bu oranın 3'ün altında çıkması mükemmel uyuma işaret etmektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1993; Sümer, 2000; Kline, 2005). Bu araştırmada DFA sonucunda elde edilen model ile veri arasındaki uyumun mükemmel uyuma karşılık geldiği söylenebilir.

DFA'da en yaygın kullanılan uyum eksikliği indekslerinden birisinin RMSEA (rootmeansquareerror of approximation) olduğu söylenebilir. DFA analizinde RMSEA indeksinin 0.05 ve daha küçük bir değer olması model-veri uyumunun bir göstergesidir; ancak bu değer 0.08'e kadar da kabul edilebileceği belirtilmektedir (Browne ve Cudeck, 1993; Hu & Bentler, 1999; Şimşek, 2007; Vieira, 2011). Bu çalışmadaki RMSEA değerinin 0.066 gibi kabul edilebilir bir değer olduğu söylenebilir.

DFA'da AGFI (Adjusted Goodness of fit index) değerinin 0.80'den yüksek, RMR (Root- mean-squareresidual) değerinin "0.10"dan (Anderson ve Gerbing, 1984; Marsh, Balla ve McDonald, 1988), ve SRMR (Standardized RMR) değerinin "0.08"den daha düşük olması (Şimşek, 2007) modelin gerçek verilerle uyumu için kabul edilebilir olduğu söylenebilir. DFA sonucunda uyum değerleri AGFI=0.81, RMR=0.036 ve SRMR= 0.044 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre modelin veri uyumunun kabul edilebilir ölçülerde olduğu söylenebilir.

DFA'da NNFI (Non-Normed Fit Index), CFI (Comparative Fit Index), NFI (Normed Fit Index) ve IFI (Incremental Fit Index) değerlerinin 0.95 ve üzerinde olması model veri

uyumunun “mükemmel uyuma” karşılık geldiğinin göstergesidir: (Bentler, 1990; Hu & Bentler, 1999; Sümer, 2000; Şimşek, 2007; Çokluk, Güçlü & Büyüköztürk, 2008). Analiz sonucunda NNFI=0.94, CFI=0.95 ve NFI=0.93 ve IFI= 0.95'tir. Bu sonuçlara göre modelin veri uyumunun mükemmel uyuma karşılık geldiği söylenebilir. DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri tablo 3.7'de özetlenmiştir.

Tablo 3.7 DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri.

χ^2	s_d	χ^2/s_d	RMSEA	AGFI	SRMR	RMR	NNFI	CFI	NFI	IFI
1588,20	625	2,54	0,061	0.81	0.044	0.036	0.94	0.95	0.93	0.95

DFA'nın temel amacı önceden tanımlanan bir modelin, elde edilen veriler ile uyum düzeyini belirlemektir (Sümbüloğlu & Akdağ, 2009). Bu bağlamda, “Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocukların Cinsel Gelişim Ölçeği”nin 9 boyutlu yapısının doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum istatistiklerine göre doğrulandığı söylenebilir.

3.4. Uygulama Süreci

Araştırma, ilk etapta uygulama yapılan ilçenin, milli eğitim müdürlüğü bünyesinde oluşturulan özel eğitim hizmetleri kurulundan ilçede ki tüm özel eğitim okulları ve açılan sınıflarda eğitim gören öğrenci sayıları elde edilmiştir. İlçe de normal okul bünyesinde açılan özel eğitim sınıfı (hafif, orta-ağır) 66 dersliktir. Özel eğitim ve iş uygulama merkezinin 1. Kademe, 2. Kademe ve 3. Kademe ait okul sayısı 1'dir. İlçe de özel eğitim ve mesleki eğitim okulu yoktur bu açık normal mesleki eğitim okulların bünyesinde açılan özel eğitim sınıfları ile kapatılmaya çalışılmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan özel eğitim okulları ve kaynaştırma/bütünleştirme sınıflarında eğitim gören zihin yetersizliği bulunan çocukların ebeveynlerine, okulun idari kadrosundan izin alınarak, rehberlik servisi ya da sınıf öğretmeninden araştırmanın içeriği anlatılarak ve gerekli araştırma izinleri gösterilerek ebeveynlerin telefon numaraları temin edilmiştir. Ebeveynler beşerli altışarlı gruplar halinde okullara belli zaman aralıklarında davet

edilmişlerdir. Çalışmanın içeriği önce sözlü olarak anlatılmıştır daha sonrasında her bir ebeveyne gönüllü katılımcı bilgilendirme formu dağıtılarak yazılı bilgilendirme yapılmıştır. Araştırma iki bay, üç bayan öğretmenle yürütülmüştür. Araştırma için uygun vakitlerinin olmadığını belirten ancak araştırma için gönüllü katılmayı talep eden ebeveynlere telefonda araştırma hakkında ön bilgilendirme yapılarak, kendilerine ölçek maddelerinin bulunduğu form ve gönüllü katılımcı formu, kapalı zarf halinde kişiye özel olarak oluşturulup gerek öğrenci ile gerekse de posta yoluyla gönderilmiştir. Veriler aynı yolla araştırmacıya ulaşmıştır. Bazı uygulamalar yetersizlikli hafta v.b etkinlikler takip edilerek ebeveynlerin etkinliklerin buldukları ortamlarda gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı ve alt problemleri gereği karşılaştırma testlerinin yapılması gerekmektedir. Alanyazında karşılaştırma testleri parametrik (*ilişkisiz örneklem için t-testi*) ve "*ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizinin [ANOVA]*" ya da bu analizlerin nonparametrik karşılıkları (*Mann Whitney U Test ve Kruskal Wallis Test*) olarak iki gruba ayrılmıştır. Bu araştırmanın analizlerinde parametrik ya da nonparametrik tekniklerin hangilerinden yararlanılacağı belirlenmesi gerekmektedir. Bu belirleme varsayımların test edilmesiyle kararlaştırılmaktadır (Baykul, 1999; Büyüköztürk, 2003; Green, Salkind, ve Akey, 1997; Kalaycı, 2005). Bu varsayımlar:

- *İlgilenilen değişkene ait ölçümler en az eşit aralık düzeyindeki bir ölçekten elde edilmelidir.* Davranış bilimlerindeki ölçekler bu niteliktedir. Bu çalışmada araştırmacı tarafında geliştirilmiş olan "Cinsel Gelişim Özellikleri Ölçeği (CGÖ)" eşit aralık düzeyinde ölçüm yapmaktadır. Dolayısıyla ölçek varsayımında sözü edilen niteliktedir.
- *Üzerinden toplam puan ve ortalama alınan (bu çalışmada cinsel gelişim özellikleri) değişkene ait puanların dağılımı normal olmalıdır.* Normallik varsayımı.
- *Farklılık yaratıp yaratmadığı düşünülen değişkenler (cinsiyet, ebeveyn eğitim durumu gibi) iki ve ikiden çok bağımsız grup yaratmalıdır.*
- *Grupların ortalamaları aynı değişkene (cinsel gelişim özellikleri gibi) ait olmalıdır.*
- *Ortalama puanları karşılaştırılacak örneklem ilişkisiz olmalıdır.*
- *Gruplarda yer alan birey sayısı 30'un altına düşmemelidir.* Parametrik testler için büyük örneklem varsayımı.

Bu varsayımlar doğrultusunda, Cinsel Gelişim Özellikleri Ölçeği ve bu ölçeğin alt boyutlarından alınan puanların normal dağılıp dağılmadığı test edilmiştir. Bunu test edebilmek için *Kolmogorov–Smirnov tek örnekleme testi*'nden yararlanılmıştır. Bu testte dağılımın normalden farklı olduğu yargısı, H_1 denencesini temsil etmektedir (Kalaycı, 2005). Bu nedenle SPSS'de yapılan analiz sonucunda bulunan istatistiksel anlamlılık değerinin 0,050'den büyük olması normalliği kanıtlamaktadır. Kolmogorov–Smirnov tek örnekleme testi, bir iyi uyum testidir. Bu test, bir küme örnekleme değeriyle (gözlenen puanlarla) belirli bir teorik dağılımdaki uyum derecesini inceler. Kuramsal dağılıma göre ortaya çıkabilecek birikimli (cumulative) frekans dağılımını belirleyip bunu, gözlenen birikimli frekans dağılımıyla karşılaştırır (Siegel, 1977). Yapılan analiz sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.8. Ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeği ve alt boyut puanlarına ait Kolmogorov–Smirnov (KS) normal dağılım testi sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	N	sd	p
Cinsel Uyarılma	550	550	0,000
Bilgi Gereksinimi	550	550	0,000
Mahremiyet ve Sosyal Güven	550	550	0,000
Bedensel Gelişime Yönelik Bilgi	550	550	0,000
Cinsel Taciz	550	550	0,000
Cinsel Doyum	550	550	0,000
Cinsel Konuların Paylaşımı	550	550	0,000
Duygusal Değişim	550	550	0,000
Cinsel Özbakım	550	550	0,000
Cinsel Gelişim Toplam	550	550	0,024

Tablo 3.8.'de yer alan Kolmogorov–Smirnov (KS) testi sonucu incelendiğinde;

- Cinsel uyarılma alt boyutundan elde edilen değer anlamlı olduğu ($p < .05$) görülmektedir. Bu sonuç, cinsel uyarılma alt boyutundaki puanların normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır.
- Bilgi gereksinimi alt boyutundan elde edilen değer anlamlı olduğu ($p < .05$) görülmektedir. Bu sonuç, bilgi gereksinimi alt boyutundaki puanların normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır.

- Mahremiyet ve sosyal güven alt boyutundan elde edilen değerin anlamlı olduğu ($p<.05$) görölmektedir. Bu sonuç, mahremiyet ve sosyal güven alt boyutundaki puanların normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır.
- Bedensel gelişime yönelik bilgi alt boyutundan elde edilen değerin anlamlı olduğu ($p<.05$) görölmektedir. Bu sonuç, bedensel gelişime yönelik bilgi alt boyutundaki puanların normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır.
- Cinsel taciz alt boyutundan elde edilen değerin anlamlı olduğu ($p<.05$) görölmektedir. Bu sonuç, cinsel taciz alt boyutundaki puanların normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır.
- Cinsel doyum alt boyutundan elde edilen değerin anlamlı olduğu ($p<.05$) görölmektedir. Bu sonuç, cinsel doyum alt boyutundaki puanların normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır.
- Cinsel konuların paylaşımı alt boyutundan elde edilen değerin anlamlı olduğu ($p<.05$) görölmektedir. Bu sonuç, cinsel konuların paylaşımı alt boyutundaki puanların normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır.
- Duygusal gelişim paylaşımı alt boyutundan elde edilen değerin anlamlı olduğu ($p<.05$) görölmektedir. Bu sonuç, duygusal gelişim paylaşımı alt boyutundaki puanların normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır.
- Cinsel özbakım paylaşımı alt boyutundan elde edilen değerin anlamlı olduğu ($p<.05$) görölmektedir. Bu sonuç, cinsel özbakım paylaşımı alt boyutundaki puanların normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır.
- Ergenlerde cinsel gelişim özellikleri toplam puan paylaşımı alt boyutundan elde edilen değerin anlamlı olduğu ($p<.05$) görölmektedir. Bu sonuç, ergenlerde cinsel gelişim özellikleri toplam puan paylaşımı alt boyutundaki puanların normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır.

Özetlenecek olursa, ergenlerde cinsel gelişim özellikleri ölçeği ve alt boyutlarından elde edilen puanlarına dair karşılaştırmalar yapılırken, normal dağılım varsayımı sağlanamadığından “*t-testi, ANOVA*” gibi parametrik testlerin yerine bunların nonparametrik karşılıkları olan “*Mann Whitney U Test ve Kruskal Wallis Test*” yapılması uygun bulunmuştur (Baykul, 1999; Büyüköztürk, 2003; Green, Salkind, ve Akey, 1997; Kalaycı, 2005)

IV. BÖLÜM

4.Bulgular ve Yorumları

Bu bölümde, araştırmanın amacı ve bu amaç doğrultusunda belirlenen alt problemler çerçevesinde uygulanan çözümler ve bunlara ait bulgular ile yorumları özetlenmiştir.

4.1. Ergenlik dönemi zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeği geçerlik ve güvenilirlik bulguları

Araştırma kapsamında Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği olan Çocukların Cinsel Gelişim Özellikleri ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin dokuz alt boyutu bulunmaktadır. Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği olan Çocukların Cinsel Gelişim Özellikleri ölçeği, 550 Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği olan Çocuklara sahip ebeveyne uygulanmıştır. Bu 550 ebeveyne uygulanan ölçek ve alt boyutlardan elde edilen betimsel istatistikler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 4.1. Ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özelliklerine ait betimsel istatistikler.

Ölçek–Alt Boyutlar	N	Ortalama ($\bar{X}$)	Standart Sapma (S)	Betimsel İstatistikler			
				Mod	Medyan	Minimum Puan	Maksimum Puan
Cinsel Uyarılma	550	16,51	5,84	12	16	6	30
Bilgi Gereksinimi	550	23,29	5,26	24	24	6	30
Mahremiyet ve Sosyal Güven	550	14,55	3,77	16	14	4	20
Bedensel Gelişime Yönelik Bilgi	550	14,12	3,90	16	15	4	20
Cinsel Taciz	550	5,99	2,95	3	6	3	15
Cinsel Doyum	550	9,84	3,75	8	9	4	20
Cinsel Konuların Paylaşımı	550	5,86	2,81	3	6	3	15
Duygusal Değişim	550	10,97	2,99	12	12	3	15
Cinsel Özbakım	550	9,76	3,06	12	10	3	15
Cinsel Gelişim Toplam	550	110,90	17,71	107	111	36	170

Tablo 4.1. incelendiğinde;

- Cinsel uyarılma alt boyutunda 6 maddeden en yüksek 30 puan alınabilmektedir. Ortalama 16,51 olarak gerçekleşirken en çok tekrar eden puan 12 olmuştur. Bu durumda ebeveynlerin ergen çocuklarının cinsel uyarım elde etme dürtülerinin orta düzeyde olduğu yönünde söylenebilir.
- Bilgi gereksinimi alt boyutunda 6 maddeden en yüksek 30 puan alınabilmektedir. Ortalama 23,29 olarak gerçekleşirken en çok tekrar eden puan 24 olmuştur. Bu durumda ebeveynlerin ergen çocuklarının cinselliklerine ilişkin bilgi gereksiniminin oldukça yüksek olduğu söylenebilir.
- Mahremiyet ve sosyal güven alt boyutunda 4 maddeden en yüksek 20 puan alınabilmektedir. Ortalama 14,55 olarak gerçekleşirken en çok tekrar eden puan 16 olmuştur. Bu durumda ebeveynlerin ergen çocuklarının cinselliklerine ilişkin Mahremiyet ve sosyal güvene yönelik olarak kendi kişisel sınırlarını sağladıklarını ve toplumsal kurallara uymada herhangi bir problem yaşamadıkları söylenebilir.
- Bedensel gelişime yönelik alt boyutunda 4 maddeden en yüksek 20 puan alınabilmektedir. Ortalama 14,12 olarak gerçekleşirken en çok tekrar eden puan 16 olmuştur. Bu durumda ebeveynlerin ergen çocuklarının cinsel gelişimlerine ilişkin bedensel gelişime yönelik olarak bilgi edinme ve eğitim boyutunda oldukça yüksek düzeyde ihtiyaç duydukları söylenebilir.
- Cinsel Tacize yönelik alt boyutunda 3 maddeden en yüksek 15 puan alınabilmektedir. Ortalama 5,99 olarak gerçekleşirken en çok tekrar eden puan 3 olmuştur. Bu durumda ebeveynlerin ergen çocuklarının cinsel gelişimlerine ilişkin cinsel tacize yönelik olarak çocuklarının cinsel taciz davranışlarını göstermedikleri söylenebilir.
- Cinsel Doyuma yönelik alt boyutunda 4 maddeden en yüksek 20 puan alınabilmektedir. Ortalama 9,84 olarak gerçekleşirken en çok tekrar eden puan 8 olmuştur. Bu durumda ebeveynlerin ergen çocuklarının cinsel gelişimlerine ilişkin cinsel doyuma yönelik olarak orta düzeyde çocuklarının cinsel doyuma davranışlarını göstermedikleri söylenebilir.
- Cinsel konuların paylaşımına yönelik alt boyutunda 3 maddeden en yüksek 15 puan alınabilmektedir. Ortalama 5,86 olarak gerçekleşirken en çok tekrar eden puan 3 olmuştur. Bu durumda ebeveynlerin ergen çocuklarının cinsel gelişimlerine ilişkin cinsel konuların paylaşımına yönelik olarak düşük düzeyde paylaşımında bulduklarını düşünüyorlar.

- Duygusal değişime yönelik alt boyutunda 3 maddeden en yüksek 15 puan alınabilmektedir. Ortalama 10,97 olarak gerçekleşirken en çok tekrar eden puan 12 olmuştur. Bu durumda ebeveynlerin ergen çocuklarının cinsel gelişimlerine ilişkin duygusal değişimlerine yönelik olarak oldukça yüksek düzeyde duygusal değişim yaşadıklarını düşünüyorlar.
- Cinsel Özbakıma yönelik alt boyutunda 3 maddeden en yüksek 15 puan alınabilmektedir. Ortalama 9,76 olarak gerçekleşirken en çok tekrar eden puan 10 olmuştur. Bu durumda ebeveynlerin ergen çocuklarının cinsel gelişimlerine ilişkin cinsel özbakıma yönelik olarak ortanın biraz üstünde çocuğun kendisinin gerçekleştirdiğini düşünüyorlar.

Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel gelişim özellikleri ölçeğinin yapılan analizler sonucunda Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları ölçeğin alt boyutlarına göre; Cinsel uyarılma alt boyutu için 0,865; Bilgi gereksinimi alt boyutu için 0,850; Mahremiyet ve sosyal güven alt boyutu için 0,777; Bedensel gelişimine yönelik bilgi alt boyutu için 0,768; Cinsel taciz alt boyutu için 0,905; Cinsel doyum elde etme dürtüsü alt boyutu için 0,739; Cinsel konuların paylaşımı alt boyutu için 0,853; Duygusal değişim alt boyutu için 0,791; Cinsel özbakım alt boyutu için 0,712 olup; Cinsel Gelişim Özellikleri Ölçeğine ilişkin Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları 0,856 olarak tespit edilmiştir. Ölçekler için 0,70 üstü güvenirlik katsayısı değerleri yüksek güvenirlik olarak kabul edilmektedir (Özdamar, 2013). Bu alt ölçekler ve ölçeğin tamamının yüksek güvenirlik düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel gelişim özellikleri ölçeğinin yapılan geçerliğini tespit etmek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen ki-kare ve serbestlik derecesi değerlerinin $\chi^2=1366,09$, $sd=585$ olduğu ve $\chi^2/sd=2.34$ oranının elde edildiği görülmektedir. Seçilen örneklemden elde edilen bu oranın 3'ün altında çıkması mükemmel uyuma karşılık geldiği söylenebilir.

4.2.Ebeveyn Cinsiyetine Göre Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri

Araştırma soruları gereği ebeveynin cinsiyetine göre Ergenlik döneminde zihin yetersizliği bulunan çocuğunun cinsel gelişim özellikleri hakkındaki düşüncelerinde farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Bu inceleme ebeveynin cinsiyeti iki grup oluşturduğundan (kadın ve erkek) Mann Whitney U Test ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 4.2. Ebeveyn cinsiyetine göre ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Cinsiyeti	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Uyarılma	Erkek	121	315,87	38220,00	21070,000	0,002
	Kadın	429	264,11	113305,00		
Bilgi gereksinimi	Erkek	121	278,82	33737,50	25552,500	0,794
	Kadın	429	274,56	117787,50		
Mahremiyet ve Sosyal Güven	Erkek	121	277,40	33565,00	25725,000	0,881
	Kadın	429	274,97	117960,00		
Bedensel Gelişim	Erkek	121	262,72	31789,50	24408,500	0,314
	Kadın	429	279,10	119735,50		
Cinsel Taciz	Erkek	121	281,68	34083,00	25207,000	0,616
	Kadın	429	273,76	117442,00		
Cinsel Doyum	Erkek	121	314,64	38071,00	21219,000	0,002
	Kadın	429	264,46	113454,00		
Cinsel Konuların Paylaşımı	Erkek	121	291,02	35213,50	24076,500	0,209
	Kadın	429	271,12	116311,50		
Duygusal Değişim	Erkek	121	240,80	29136,50	21755,500	0,006
	Kadın	429	285,29	122388,50		
Cinsel Özbakım	Erkek	121	257,91	31207,00	23826,000	0,166
	Kadın	429	280,46	120318,00		

Tablo 4.2. incelendiğinde cinsel uyarılma, cinsel doyum ve duygusal değişim alt boyutları dışında kalan diğer alt boyutlarda ebeveynin cinsiyetinin puanlarda farklılık yaratmadığı ($p > .05$) adı geçen boyutlarda ise anlamlı farklılık yarattığı ($p < .05$) belirlenmiştir. Erkek ebeveynler kadın ebeveynlere göre ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının daha fazla cinsel uyarılma ($315,87 > 264,11$) ve cinsel doyum ($314,64 > 264,46$) yaşadığını düşünmektedir. Kadın ebeveynler ise erkek ebeveynlere göre çocuklarının daha fazla duygusal değişim ($240,80 < 285,29$) yaşadığını düşünmektedir.

4.3.Ebeveynin Eğitim Durumuna Göre, Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri

Araştırma soruları gereği ebeveynin eğitim durumuna göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özellikleri hakkındaki düşüncelerinde farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Bu inceleme ebeveynin eğitim durumu dört grup oluşturduğundan (ilkokul, ortaokul, lise ve lisans) Kruskal Wallis Test ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 4.3. Ebeveynin eğitim durumuna göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	P
Cinsel Uyarılma	İlkokul	227	262,26	2,751	3	0,432
	Ortaokul	89	287,93			
	Lise	165	282,90			
	Lisans	69	285,30			
Bilgi gereksinimi	İlkokul	227	264,73	2,507	3	0,474
	Ortaokul	89	280,27			
	Lise	165	289,66			
	Lisans	69	270,91			
Mahremiyet ve Sosyal Güven	İlkokul	227	266,72	2,137	3	0,544
	Ortaokul	89	274,96			
	Lise	165	289,91			
	Lisans	69	270,62			
Bedensel Gelişim	İlkokul	227	254,32	7,381	3	0,061
	Ortaokul	89	297,39			
	Lise	165	284,67			
	Lisans	69	295,03			
Cinsel Taciz	İlkokul	227	277,31	2,375	3	0,498
	Ortaokul	89	289,94			
	Lise	165	261,65			
	Lisans	69	284,04			
Cinsel Doyum	İlkokul	227	250,81	14,790	3	0,002
	Ortaokul	89	266,65			
	Lise	165	293,38			
	Lisans	69	325,37			

Cinsel Konuların Paylaşımı	İlkokul	227	276,07	7,615	3	0,055
	Ortaokul	89	262,98			
	Lise	165	262,67			
	Lisans	69	320,46			
Duygusal Değişim	İlkokul	227	266,69	11,558	3	0,009
	Ortaokul	89	325,78			
	Lise	165	259,32			
	Lisans	69	278,33			
Cinsel Özbakım	İlkokul	227	254,19	9,074	3	0,028
	Ortaokul	89	308,34			
	Lise	165	279,08			
	Lisans	69	294,70			

Tablo 4.3. incelendiğinde cinsel doyum, duygusal değişim ve cinsel özbakım alt boyutları dışında kalan diğer alt boyutlarda ebeveynin eğitim durumunun puanlarda farklılık yaratmadığı ($p>.05$) adı geçen boyutlarda ise anlamlı farklılık yarattığı ($p<.05$) belirlenmiştir.

İlk olarak cinsel doyum alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (ilkokul-ortaokul), (ilkokul-lise), (ilkokul-lisans), (ortaokul-lise), (ortaokul-lisans), (lise,lisans) Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.4. 4.5. 4.6. 4.7. 4.8. ve 4.9. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.4. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-ortaokul), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Doyum	İlkokul	227	156,14	35444,00	9566,000	0,460
	Ortaokul	89	164,52	14642,00		

Tablo 4.4. İncelendiğinde araştırmaya katılan ilkokul mezunu ebeveynler ile ortaokul mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyumuna yönelik fark gözlenmemiştir. 0,460, $p>.05$

Tablo 4.5. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Doyum	İlkokul	227	183,49	41653,00	15775,000	0,007
	Lise	165	214,39	35375,00		

Tablo 4.5. İncelendiğinde araştırmaya katılan ilkokul mezunu ebeveynler ile lise mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyumuna yönelik fark gözlenmiştir. **0,007**, $p < .05$ bu durumda lise mezunu ebeveynlerin ilkokul mezunu ebeveynlere göre (183,49 < 214,39) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel doyum yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.6. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Doyum	İlkokul	227	139,18	31593,00	5715,000	0,001
	Lisans	69	179,17	12363,00		

Tablo 4.6. İncelendiğinde araştırmaya katılan ilkokul mezunu ebeveynler ile lisans mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyumuna yönelik fark gözlenmiştir. **0,001**, $p < .05$ bu durumda lisans mezunu ebeveynlerin ilkokul mezunu ebeveynlere göre (139,18 < 179,17) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel doyum yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.7. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Doyum	Ortaokul	89	119,64	10648,00	6643,000	0,209
	Lise	165	131,74	21737,00		

Tablo 4.7. İncelendiğinde araştırmaya katılan ortaokul mezunu ebeveynler ile lise mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyumuna yönelik fark gözlenmemiştir. 0,209, $p > .05$

Tablo 4.8. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim	N	Sıra	Sıra	U	p
	Durumu		Ortalaması	Toplamı		
Cinsel Doyum	Ortaokul	89	6452,00	72,49	2447,000	0,028
	Lisans	69	6109,00	88,54		

Tablo 4.8. İncelendiğinde araştırmaya katılan ortaokul mezunu ebeveynler ile lisans mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyumuna yönelik fark gözlenmiştir. **0,028**, $p < .05$ bu durumda ortaokul mezunu ebeveynlerin lisans mezunu ebeveynlere göre($6452,00 > 6109,00$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel doyum yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.9. Ebeveynin eğitim durumuna (lise-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim	N	Sıra	Sıra	U	p
	Durumu		Ortalaması	Toplamı		
Cinsel Doyum	Lise	165	113,25	18686,50	4991,500	0,136
	Lisans	69	127,66	8808,50		

Tablo 4.9. İncelendiğinde araştırmaya katılan lise mezunu ebeveynler ile lisans mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyumuna yönelik fark gözlenmemiştir. $0,136$, $p > .05$

Yapılan istatistiksel analiz sonucunda, duygusal değişim alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (ilkokul-ortaokul), (ilkokul-lise), (ilkokul-lisans), (ortaokul-lise), (ortaokul-lisans), (lise,lisans) Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.10. 4.11. 4.12. 4.13. 4.14. ve 4.15. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.10. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-ortaokul), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal	İlkokul	227	149,20	33867,50	7989,500	0,004
Değişim	Ortaokul	89	182,23	16218,50		

Tablo 4.10. İncelendiğinde araştırmaya katılan ilkokul mezunu ebeveynler ile ortaokul mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyumuna yönelik fark gözlenmiştir. **0,004**, $p < .05$ bu durumda ortaokul mezunu ebeveynlerin ilkokul mezunu ebeveynlere göre ($149,20 < 182,23$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının duygusal değişim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.11. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal	İlkokul	227	198,46	45051,50	18281,500	0,684
Değişim	Lise	165	193,80	31976,50		

Tablo 4.11. İncelendiğinde araştırmaya katılan İlkokul mezunu ebeveynler ile lise mezunu ebeveynler arasında çocuklarının duygusal değişimine yönelik fark gözlenmemiştir. $0,684$, $p > .05$

Tablo 4.12. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal	İlkokul	227	147,03	33375,00	7497,000	0,588
Değişim	Lisans	69	153,35	10581,00		

Tablo 4.12. İncelendiğinde araştırmaya katılan İlkokul mezunu ebeveynler ile lisans mezunu ebeveynler arasında çocuklarının duygusal değişimine yönelik fark gözlenmemiştir. 0,588, $p > .05$

Tablo 4.13. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal	Ortaokul	89	147,67	13142,50	5547,500	0,001
Değişim	Lise	165	116,62	19242,50		

Tablo 4.13. İncelendiğinde araştırmaya katılan Ortaokul mezunu ebeveynler ile lise mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyumuna yönelik fark gözlenmiştir. **0,001**, $p < .05$ bu durumda ortaokul mezunu ebeveynlerin lise mezunu ebeveynlere göre (147,67 > 116,62) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının duygusal değişim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.14. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal	Ortaokul	89	85,88	7643,00	2503,000	0,044
Değişim	Lisans	69	71,28	4918,00		

Tablo 4.14. İncelendiğinde araştırmaya katılan Ortaokul mezunu ebeveynler ile lisans mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyumuna yönelik fark gözlenmiştir. **0,044**, $p < .05$ bu durumda ortaokul mezunu ebeveynlerin lisans mezunu ebeveynlere göre (85,88 > 71,28) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının duygusal değişim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.15. Ebeveynin eğitim durumuna (lise-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde duygusal değişiminin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal	Lise	165	114,91	18959,50	5264,500	0,358
Değişim	Lisans	69	123,70	8535,50		

Tablo 4.15. İncelendiğinde araştırmaya katılan lise mezunu ebeveynler ile lisans mezunu ebeveynler arasında çocuklarının duygusal değişimine yönelik fark gözlenmemiştir. 0,358, $p > .05$

İstatistiksel analizin Cinsel Özbakım alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (ilkokul-ortaokul), (ilkokul-lise), (ilkokul-lisans), (ortaokul-lise), (ortaokul-lisans), (lise,lisans) Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.16. 4.17. 4.18. 4.19. 4.20. ve 4.21. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.16. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-ortaokul), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Özbakım	İlkokul	227	150,04	34060,00	8182,000	0,008
	Ortaokul	89	180,07	16026,00		

Tablo 4.16. İncelendiğinde araştırmaya katılan ilkokul mezunu ebeveynler ile ortaokul mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel özbakımına yönelik fark gözlenmiştir. **0,008**, $p < .05$ bu durumda ortaokul mezunu ebeveynlerin ilkokul mezunu ebeveynlere göre (150,04<180,07) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel özbakımına yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.17. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel	İlkokul	227	188,82	42861,50	16983,500	0,113
Özbakım	Lise	165	207,07	34166,50		

Tablo 4.17. İncelendiğinde araştırmaya katılan İlkokul mezunu ebeveynler ile lise mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel özbakımına yönelik fark gözlenmemiştir. 0,113, $p > .05$

Tablo 4.18. Ebeveynin eğitim durumuna (ilkokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel	İlkokul	227	143,32	32534,50	6656,500	0,058
Özbakım	Lisans	69	165,53	11421,50		

Tablo 4.18. İncelendiğinde araştırmaya katılan İlkokul mezunu ebeveynler ile lisans mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel özbakımına yönelik fark gözlenmemiştir. 0,058, $p > .05$

Tablo 4.19. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lise), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel	Ortaokul	89	136,83	12177,50	6512,500	0,135
Özbakım	Lise	165	122,47	20207,50		

Tablo 4.19. İncelendiğinde araştırmaya katılan ortaokul mezunu ebeveynler ile lise mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel özbakımına yönelik fark gözlenmemiştir. 0,135, $p>.05$

Tablo 4.20. Ebeveynin eğitim durumuna (ortaokul-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel	Ortaokul	89	81,44	7248,50	2897,500	0,542
Özbakım	Lisans	69	76,99	5312,50		

Tablo 4.20. İncelendiğinde araştırmaya katılan ortaokul mezunu ebeveynler ile lisans mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel özbakımına yönelik fark gözlenmemiştir. 0,542, $p>.05$

Tablo 4.21. Ebeveynin eğitim durumuna (lise-lisans), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımının karşılaştırılması.

Alt Boyut	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Özbakım	Lise	165	115,54	19064,50	5369,500	0,492
	Lisans	69	122,18	8430,50		

Tablo 4.21. İncelendiğinde araştırmaya katılan lise mezunu ebeveynler ile lisans mezunu ebeveynler arasında çocuklarının cinsel özbakımına yönelik fark gözlenmemiştir. 0,492, $p>.05$

4.4.Ebeveynin Eşiyile Birlikte Yaşama Durumuna Göre Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri

Araştırma soruları gereği ebeveynin eşiyle birlikte yaşama durumuna göre ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özellikleri hakkındaki düşüncelerinde farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Bu inceleme ebeveynin eşiyle birlikte yaşaması iki grup oluşturduğundan (birlikte ve ayrı) Mann Whitney U Test ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 4.22. Ebeveynin eşiyle birlikte yaşama durumuna göre ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özellikleri karşılaştırılması.

Alt Boyut	Eşiyle birlikte yaşama durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Uyarılma	Birlikte	497	276,83	137583,50	12510,500	0,548
	Ayrı	53	263,05	13941,50		
Bilgi gereksinimi	Birlikte	497	275,71	137026,00	13068,000	0,925
	Ayrı	53	273,57	14499,00		
Mahremiyet ve Sosyal Güven	Birlikte	497	278,53	138431,50	11662,500	0,168
	Ayrı	53	247,05	13093,50		
Bedensel Gelişim	Birlikte	497	276,39	137366,00	12728,000	0,686
	Ayrı	53	267,15	14159,00		
Cinsel Taciz	Birlikte	497	276,21	137274,00	12820,000	0,742
	Ayrı	53	268,89	14251,00		
Cinsel Doyum	Birlikte	497	269,42	133901,00	10148,000	0,006
	Ayrı	53	332,53	17624,00		
Cinsel Konuların Paylaşımı	Birlikte	497	276,01	137177,50	12916,500	0,812
	Ayrı	53	270,71	14347,50		
Duygusal Değişim	Birlikte	497	276,30	137320,50	12773,500	0,715
	Ayrı	53	268,01	14204,50		
Cinsel Özbakım	Birlikte	497	276,80	137572,00	12522,000	0,553
	Ayrı	53	263,26	13953,00		

Tablo 4.22. incelendiğinde cinsel doyum alt boyutları dışında kalan diğer alt boyutlarda ebeveynin eşiyle birlikte yaşama durumlarının puanlarda farklılık yaratmadığı ($p>.05$) adı geçen boyutta ise anlamlı farklılık yarattığı ($p<.05$) belirlenmiştir. Eşiyle ayrı yaşayan ebeveynler, eşiyle birlikte yaşayanlara göre ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının daha fazla cinsel doyum ($269,42 < 332,53$) yaşadığını düşünmektedir.

4.5. Ebeveynin Çocuğunun Cinsiyetine Göre, Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri

Araştırma soruları gereği ebeveynin çocuğunun cinsiyetine göre ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özellikleri hakkındaki düşüncelerinde farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Bu inceleme ebeveynin eşiyle birlikte yaşaması iki grup oluşturduğundan (kadın ve erkek) Mann Whitney U Test ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 4.23. Ebeveynin çocuğunun cinsiyetine göre ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özellikleri karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Cinsiyeti	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Uyarılma	Erkek	305	293,41	89490,00	31900,000	0,003
	Kadın	245	253,20	62035,00		
Bilgi gereksinimi	Erkek	305	269,49	82193,50	35528,500	0,321
	Kadın	245	282,99	69331,50		
Mahremiyet ve Sosyal Güven	Erkek	305	267,49	81585,50	34920,500	0,185
	Kadın	245	285,47	69939,50		
Bedensel Gelişim	Erkek	305	247,77	75568,50	28903,500	0,000
	Kadın	245	310,03	75956,50		
Cinsel Taciz	Erkek	305	283,44	86450,50	34939,500	0,176
	Kadın	245	265,61	65074,50		
Cinsel Doyum	Erkek	305	317,64	96880,00	24510,000	0,000
	Kadın	245	223,04	54645,00		
Cinsel Konuların Paylaşımı	Erkek	305	280,07	85421,50	35968,500	0,437
	Kadın	245	269,81	66103,50		
Duygusal Değişim	Erkek	305	272,32	83056,50	36391,500	0,597
	Kadın	245	279,46	68468,50		
Cinsel Özbakım	Erkek	305	269,54	82211,00	35546,000	0,324
	Kadın	245	282,91	69314,00		

Tablo 4.23. incelendiğinde cinsel uyarılma, bedensel gelişim ve cinsel doyum alt boyutları dışında kalan diğer alt boyutlarda ergen zihin yetersizliği bulunan bireyin cinsiyetinin puanlarda farklılık yaratmadığı ($p>.05$) adı geçen boyutta ise anlamlı farklılık

yarattığı ($p<.05$) belirlenmiştir. Ebeveynlerin Erkek zihin yetersizliği bulunan çocuklarının, kadın zihin yetersizliği bulunan çocuklara göre ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının daha fazla cinsel uyarılma ($293,41>253,20$) ve cinsel doyum ($317,64> 223,04$) yaşadığını düşünmektedir. Ayrıca kadın zihin yetersizliği bulunan çocukların, erkek zihin yetersizliği bulunan çocuklara göre çocuklarının daha fazla bedensel gelişim ($247,77 < 310,03$) yaşadığını düşünmektedir.

4.6. Ebeveynin Çocuğunun Yaşına Göre, Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri

Araştırma soruları gereği Ebeveynin çocuğunun yaşına göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özellikleri hakkındaki düşüncelerinde farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Bu inceleme Ebeveynin çocuğunun yaş durumu dört grup oluşturduğundan (10-13, 14-17, 18-21 ve 22+) Kruskall Wallis Test ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 4.24. Ebeveynin çocuğunun yaşına göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yaşı	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	P
Cinsel Uyarılma	10-13	176	282,32	1,609	3	0,657
	14-17	236	277,51			
	18-21	78	255,53			
	22+	60	273,57			
Bilgi gereksinimi	10-13	176	270,31	2,601	3	0,457
	14-17	236	286,24			
	18-21	78	272,65			
	22+	60	252,18			
Mahremiyet ve Sosyal Güven	10-13	176	262,25	5,993	3	0,112
	14-17	236	280,66			
	18-21	78	307,61			
	22+	60	252,33			
Bedensel Gelişim	10-13	176	251,57	6,036	3	0,110
	14-17	236	288,01			
	18-21	78	287,84			
	22+	60	280,45			

Cinsel Taciz	10-13	176	294,80	5,032	3	0,169
	14-17	236	266,73			
	18-21	78	254,76			
	22+	60	280,34			
Cinsel Doyum	10-13	176	245,07	13,782	3	0,003
	14-17	236	300,57			
	18-21	78	284,55			
	22+	60	254,36			
Cinsel Konuların Paylaşımı	10-13	176	284,18	4,574	3	0,206
	14-17	236	281,12			
	18-21	78	242,15			
	22+	60	271,29			
Duygusal Değişim	10-13	176	266,86	1,345	3	0,718
	14-17	236	281,09			
	18-21	78	285,31			
	22+	60	266,12			
Cinsel Özbakım	10-13	176	274,61	1,347	3	0,718
	14-17	236	282,18			
	18-21	78	258,38			
	22+	60	274,08			

Tablo 4.24. İncelendiğinde cinsel doyum, alt boyutu dışında kalan diğer alt boyutlarda çocuğun yaşının puanlarda farklılık yaratmadığı ($p>.05$) adı geçen boyutta ise anlamlı farklılık yarattığı ($p<.05$) belirlenmiştir.

Yapılan istatistiksel analiz sonucunda cinsel doyum alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (10-13), (14-17), (18-21) ve (22 +) Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.25. 4.26. 4.27. 4.28. 4.29. ve 4.30. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.25. Ebeveynin çocuğunun yaşına (10-13), (14-17) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yaşı	N	Sıra	Sıra	U	p
			Ortalaması	Toplamı		
Cinsel Doyum	10-13	176	182,55	32128,50	16552,500	0,000
	14-17	236	224,36	52949,50		

Tablo 4.25. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının 10-13 yaş aralığına sahip olanlar ile 14-17 yaş aralığındaki çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyumuna yönelik fark gözlenmiştir. **0,000**, $p < .05$ bu durumda 14-17 yaş aralığındaki çocuğa sahip ebeveynler, 10-13 yaş aralığında çocuğa sahip ebeveynlere göre ($182,55 < 224,36$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel doyuma yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.26. Ebeveynin çocuğunun yaşına (10-13), (18-21) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yaşı	N	Sıra	Sıra	U	p
			Ortalaması	Toplamı		
Cinsel Doyum	10-13	176	121,80	21436,50	5860,500	0,061
	18-21	78	140,37	10948,50		

Tablo 4.26. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının 10-13 yaş aralığına sahip olanlar ile 18-21 yaş aralığındaki çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyuma yönelik fark gözlenmemiştir. $0,061$, $p > .05$

Tablo 4.27. Ebeveynin çocuğunun yaşına (10-13), (22 +) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yaşı	N	Sıra	Sıra	U	p
			Ortalaması	Toplamı		
Cinsel Doyum	10-13	176	117,73	20720,00	5144,000	0,764
	22 +	60	120,77	7246,00		

Tablo 4.27. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının 10-13 yaş aralığına sahip olanlar ile 22 + yaş aralığındaki çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyuma yönelik fark gözlenmemiştir. $0,764$, $p > .05$

Tablo 4.28. Ebeveynin çocuğunun yaşına (14-17), (18-21) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yaşı	N	Sıra	Sıra	U	p
-----------	--------------	---	------	------	---	---

			Ortalaması	Toplamı		
Cinsel Doyum	14-17	236	159,84	37723,00	8651,000	0,424
	18-21	78	150,41	11732,00		

Tablo 4.28. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının 14-17 yaş aralığına sahip olanlar ile 18-21 yaş aralığındaki çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyuma yönelik fark gözlenmemiştir. 0,424, $p>.05$

Tablo 4.29. Ebeveynin çocuğunun yaşına (14-17), (22 +) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yaşı	N	Sıra	Sıra	U	p
			Ortalaması	Toplamı		
Cinsel Doyum	14-17	236	153,37	36195,00	5931,000	0,051
	22 +	60	129,35	7761,00		

Tablo 4.29. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının 14-17 yaş aralığına sahip olanlar ile 22 + yaş aralığındaki çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyuma yönelik fark gözlenmemiştir. 0,051, $p>.05$

Tablo 4.30. Ebeveynin çocuğunun yaşına (18-21), (22 +) göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumunun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yaşı	N	Sıra	Sıra	U	p
			Ortalaması	Toplamı		
Cinsel Doyum	18-21	78	72,78	5676,50	2084,500	0,270
	22 +	60	65,24	3914,50		

Tablo 4.30. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının 18-21 yaş aralığına sahip olanlar ile 22 + yaş aralığındaki çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyuma yönelik fark gözlenmemiştir. 0,270, $p>.05$

4.7. Ebeveynin Çocuğunun Yetersizlik Derecesine Göre, Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarının Cinsel Gelişim Özellikleri

Araştırma soruları gereği ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özellikleri hakkındaki düşüncelerinde farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Bu inceleme ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine üç grup oluşturduğundan (ağır, orta ve hafif) Kruskall Wallis Test ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 4.31. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	P
Cinsel Uyarılma	Ağır	98	293,53	20,424	2	0,000
	Orta	215	305,63			
	Hafif	237	240,72			
Bilgi gereksinimi	Ağır	98	233,92	9,671	2	0,008
	Orta	215	293,94			
	Hafif	237	275,96			
Mahremiyet ve Sosyal Güven	Ağır	98	166,00	77,884	2	0,000
	Orta	215	263,72			
	Hafif	237	331,47			
Bedensel Gelişim	Ağır	98	196,66	35,698	2	0,000
	Orta	215	273,34			
	Hafif	237	310,05			
Cinsel Taciz	Ağır	98	258,22	10,333	2	0,006
	Orta	215	301,77			
	Hafif	237	258,81			
Cinsel Doyum	Ağır	98	287,36	8,522	2	0,014
	Orta	215	294,81			
	Hafif	237	253,08			
Cinsel Konuların Paylaşımı	Ağır	98	212,36	21,769	2	0,000
	Orta	215	279,20			
	Hafif	237	298,26			
Duygusal Değişim	Ağır	98	298,35	2,902	2	0,234
	Orta	215	275,39			
	Hafif	237	266,15			
	Ağır	98	317,89	22,920		0,000

Cinsel Özbakım	Orta	215	295,87	2
	Hafif	237	239,50	

Tablo 4.31. İncelendiğinde cinsel uyarılma, bilgi gereksinimi, mahremiyet ve sosyal güven, bedensel gelişim, cinsel taciz, cinsel doyum, cinsel konuların paylaşımı, cinsel özbakım alt boyutları dışında kalan diğer alt boyutta Çocuğun yetersizlik derecesinin puanlarda farklılık yaratmadığı ($p>.05$) adı geçen boyutlarda ise anlamlı farklılık yarattığı ($p<.05$) belirlenmiştir.

Yapılan istatistiksel analiz sonucunda cinsel uyarılma alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (ağır-orta), (ağır-hafif), (orta-hafif), Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.32. 4.33.ve 4.34. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.32. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel uyarılmanın karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Uyarılma	Ağır	98	152,40	14935,00	10084,000	0,543
	Orta	215	159,10	34206,00		

Tablo 4.32. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel uyarılmaya yönelik fark gözlenmemiştir. 0,543, $p>.05$

Tablo 4.33. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel uyarılmanın karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel	Ağır	98	190,63	18682,00	9395,000	0,006

Uyarılma	Hafif	237	158,64	37598,00
----------	-------	-----	--------	----------

Tablo 4.33. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel uyarılmaya yönelik fark gözlenmiştir. **0,006**, $p < .05$ bu durumda yetersizlik derecesi ağır olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($190,63 > 158,64$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel uyarılmaya yönelik davranışlar sergilediğini düşünmektedir.

Tablo 4.34. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel uyarılmanın karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel	Orta	215	254,53	54723,50	19451,500	,000
Uyarılma	Hafif	237	201,07	47654,50		

Tablo 4.34. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi orta olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel uyarılmaya yönelik fark gözlenmiştir. **0,006**, $p < .05$ bu durumda yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($254,53 > 201,07$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel uyarılmaya yönelik davranışlar sergilediğini düşünmektedir.

İstatistiksel analiz sonucunda bilgi gereksinimi alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (ağır-orta), (ağır-hafif), (orta-hafif), Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.35. 4.36.ve 4.37. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.35. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bilgi gereksiniminin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Bilgi gereksinimi	Ağır	98	133,75	13107,50	8256,500	0,002
	Orta	215	167,60	36033,50		

Tablo 4.35. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının bilgi gereksinimine yönelik fark gözlenmiştir. **0,002**, $p < .05$ bu durumda yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi ağır olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($133,75 < 167,60$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarına yönelik bilgiye gereksinim duyduklarını düşünmektedir.

Tablo 4.36. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bilgi gereksiniminin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Bilgi gereksinimi	Ağır	98	149,67	14667,50	9816,500	0,025
	Hafif	237	175,58	41612,50		

Tablo 4.36. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının bilgi gereksinimine yönelik fark gözlenmiştir. **0,025**, $p < .05$ bu durumda yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi ağır olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($149,67 < 175,58$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarına yönelik bilgiye gereksinim duyduklarını düşünmektedir.

Tablo 4.37. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bilgi gereksiniminin karşılaştırılması.

Çocuğun	N	Sıra	Sıra	U	p
---------	---	------	------	---	---

Alt Boyut	Yetersizlik Derecesi	Ortalama	Toplamı			
Bilgi gereksinimi	Orta	215	234,34	50384,00	23791,000	0,222
	Hafif	237	219,38	51994,00		

Tablo 4.37. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi orta olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarına yönelik bilgiye gereksiniminde fark gözlenmemiştir. 0,222, $p>.05$

İstatistiksel analiz sonucunda Mahremiyet ve Sosyal Güven alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (ağır-orta), (ağır-hafif), (orta-hafif), Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.38. 4.39.ve 4.40. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.38. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde mahremiyet ve sosyal güvenin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Mahremiyet ve Sosyal Güven	Ağır	98	116,51	11418,00	6567,000	0,000
	Orta	215	175,46	37723,00		

Tablo 4.38. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının mahremiyet ve sosyal güvene yönelik fark gözlenmiştir. **0,000**, $p<.05$ bu durumda yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi ağır olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($116,51<175,46$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının mahremiyet ve sosyal güvene yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.39. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde mahremiyet ve sosyal güvenin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Mahremiyet ve Sosyal Güven	Ağır	98	98,99	9701,00	4850,000	0,000
	Hafif	237	196,54	46579,00		

Tablo 4.39. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının mahremiyet ve sosyal güvene yönelik fark gözlenmiştir. **0,000**, $p<.05$ bu durumda yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi ağır olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($98,99<196,54$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının mahremiyet ve sosyal güvene yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.40. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde mahremiyet ve sosyal güvenin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Mahremiyet ve Sosyal Güven	Orta	215	196,26	42196,00	18976,000	0,000
	Hafif	237	253,93	60182,00		

Tablo 4.40. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi orta olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının bilgi gereksinimine yönelik fark gözlenmiştir. **0,000**, $p<.05$ bu durumda yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($196,26<253,93$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının mahremiyet ve sosyal güvene yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

İstatistiksel analiz sonucunda Bedensel Gelişim alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (ağır-orta), (ağır-hafif), (orta-hafif), Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.41. 4.42.ve 4.43. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.41. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bedensel gelişiminin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Bedensel Gelişim	Ağır	98	125,83	12331,50	7480,500	0,000
	Orta	215	171,21	36809,50		

Tablo 4.41. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının Bedensel gelişimine yönelik fark gözlenmiştir. **0,000**, $p<.05$ bu durumda yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi ağır olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($125,83<171,21$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının bedensel gelişimine yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.42. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bedensel gelişiminin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Bedensel Gelişim	Ağır	98	120,33	11792,50	6941,500	0,000
	Hafif	237	187,71	44487,50		

Tablo 4.42. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının Bedensel gelişimine yönelik fark gözlenmiştir. **0,000**, $p<.05$ bu durumda yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi ağır olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($120,33<187,71$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının Bedensel gelişimine yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.43. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde bedensel gelişimin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Bedensel Gelişim	Orta	215	210,14	45179,50	21959,500	0,011
	Hafif	237	241,34	57198,50		

Tablo 4.43. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi orta olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının Bedensel gelişimine fark gözlenmiştir. **0,011**, $p < .05$ bu durumda yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($210,14 < 241,34$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının bedensel gelişimine yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

İstatistiksel analiz sonucunda cinsel taciz alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (ağır-orta), (ağır-hafif), (orta-hafif), Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.44. 4.45.ve 4.46. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.44. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel tacizin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Taciz	Ağır	98	140,75	13793,50	8942,500	0,027
	Orta	215	164,41	35347,50		

Tablo 4.44. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel tacizine yönelik fark gözlenmiştir. **0,027**, $p < .05$ bu durumda yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi ağır olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($140,75 < 164,41$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren

çocuklarının cinsel taciz davranışlarının farkındalıklarının oluşturulmasına yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.45. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel tacizin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Taciz	Ağır	98	166,97	16363,00	11512,000	0,896
	Hafif	237	168,43	39917,00		

Tablo 4.45. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel tacize fark gözlenmemiştir. 0,896, $p>.05$

Tablo 4.46. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel tacizin karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Taciz	Orta	215	245,37	52754,00	21421,000	0,003
	Hafif	237	209,38	49624,00		

Tablo 4.46. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi orta olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel tacize yönelik fark gözlenmiştir. **0,003**, $p<.05$ bu durumda yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynlere göre (245,37>209,38) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel taciz davranışlarının farkındalıklarının oluşturulmasına yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

İstatistiksel analiz sonucunda cinsel doyum alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (ağır-orta), (ağır-hafif), (orta-hafif), Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.47. 4.48.ve 4.49. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.47. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Doyum	Ağır	98	154,64	15155,00	10304,000	0,755
	Orta	215	158,07	33986,00		

Tablo 4.47. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyum yönünden fark gözlenmemiştir. 0,755, $p > .05$.

Tablo 4.48. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Doyum	Ağır	98	182,21	17857,00	10220,000	0,082
	Hafif	237	162,12	38423,00		

Tablo 4.48. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyum yönünden fark gözlenmemiştir. 0,082, $p > .05$

Tablo 4.49. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel doyumun karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Doyum	Orta	215	244,73	52617,50	21557,500	0,004
	Hafif	237	209,96	49760,50		

Tablo 4.49. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi orta olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel doyuma yönelik fark gözlenmiştir. **0,004**, $p<.05$ bu durumda yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($244,73>209,96$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel doyuma yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

İstatistiksel analiz sonucunda cinsel konuların paylaşımı alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (ağır-orta), (ağır-hafif), (orta-hafif), Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.50. .4.51.ve 4.52. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.50. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel konuların paylaşımının karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Konuların Paylaşımı	Ağır	98	130,55	12793,50	7942,500	0,000
	Orta	215	169,06	36347,50		

Tablo 4.50. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel konuların paylaşımına yönelik fark gözlenmiştir. **0,000** $p<.05$ bu durumda yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi ağır olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($130,55<169,06$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel konuların paylaşımına yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.51. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel konuların paylaşımının karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Konuların Paylaşımı	Ağır	98	131,31	12868,50	8017,500	0,000
	Hafif	237	183,17	43411,50		

Tablo 4.51. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel konuların paylaşımına yönelik fark gözlenmiştir. **0,000** $p<.05$ bu durumda yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi ağır olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($131,31<183,17$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel konuların paylaşımına yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.52. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel konuların paylaşımının karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Konuların Paylaşımı	Orta	215	218,14	46900,00	23680,000	0,183
	Hafif	237	234,08	55478,00		

Tablo 4.52. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi orta olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel konuların paylaşımına yönünden fark gözlenmemiştir. $0,183, p>.05$

Son olarak yapılan istatistiksel analiz sonucunda cinsel özbakım alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için gruplara (ağır-orta), (ağır-hafif), (orta-hafif), Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki 4.53. 4.54.ve 4.55. tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4.53. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-orta), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımın karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel	Ağır	98	165,88	16256,00	9665,000	0,239
Özbakım	Orta	215	152,95	32885,00		

Tablo 4.53. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel özbakımına yönünden fark gözlenmemiştir. 0,239, $p>.05$

Tablo 4.54. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (ağır-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımın karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel	Ağır	98	201,52	19748,50	8328,500	0,000
Özbakım	Hafif	237	154,14	36531,50		

Tablo 4.54. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel özbakımına yönelik fark gözlenmiştir. **0,000**, $p<.05$ bu durumda yetersizlik derecesi ağır olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynlere göre (201,52>154,14) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel özbakımına yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 4.55. Ebeveynin çocuğunun yetersizlik derecesine (orta-hafif), göre, ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklarının cinsel gelişim özelliklerinde cinsel özbakımın karşılaştırılması.

Alt Boyut	Çocuğun Yetersizlik Derecesi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel	Orta	215	250,91	53946,00	20229,000	0,000
Öz bakım	Hafif	237	204,35	48432,00		

Tablo 4.55. İncelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik derecesi orta olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynler arasında çocuklarının cinsel öz bakımına yönelik fark gözlenmiştir. **0,000**, $p<.05$ bu durumda yetersizlik derecesi orta olan çocuğa sahip ebeveynler, yetersizlik derecesi hafif olan çocuğa sahip ebeveynlere göre ($250,91>204,35$) ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel öz bakımına yönelik gereksinim yaşadığını düşünmektedir.

Araştırma sonunda elde edilen bulgulara göre Cinsel Gelişim Özellikleri Ölçeğinin toplamına ilişkin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları 0,856, doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen ki-kare ve serbestlik derecesi değerlerinin $\chi^2=1366,09$, $sd=585$ olduğu ve $\chi^2/sd=2.34$ bulgulanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan çocukların cinsel gelişim özellikleri ile ebeveynin cinsiyeti, eğitim durumu, eşyle birlikte yaşama durumuna göre ve çocuğunun cinsiyeti, yaşı ve yetersizlik derecesi değişkenlerine göre anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir.

V. BÖLÜM

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla tartışma bölümünde, geliştirilen ölçeğin ve araştırmanın bulgularının ilgili alan yazın çalışmalarıyla karşılaştırılması ile birlikte sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma

Bu araştırmada, ergenlik döneminde zihin yetersizliği çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişimlerine yönelik görüşlerinin incelenmesi için; ebeveynin cinsiyeti, eğitim durumu ile eşiyle birlikte yaşama durumu ve sahip oldukları zihin yetersizliği bulunan çocuklarının cinsiyeti, yaşı ve yetersizlik derecesine göre farklılık oluşturup oluşturmadığına yönelik ölçek oluşturulmuştur. Ölçek ergenlik döneminde zihin yetersizliği çocuğu olan toplam 860 ebeveyne uygulanmıştır. Ölçek geliştirilirken öncelikle uzman görüşüne başvurma ve ön deneme çalışması yapılmıştır. Ölçeğinin yapı geçerliğini araştırmak amacıyla öncelikle açıklayıcı faktör analizi daha sonra doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. İlk olarak toplanan verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla örneklem büyüklüğü incelenmiştir. Comrey ve Lee (1992) faktör analizinde örneklemin 500 kişiden oluşması durumunda çok iyi, 300 kişiden oluşması durumunda iyi, 200 kişiden oluşması durumunda orta, 100 kişiden oluşması durumunda zayıf ve 50 kişiden oluşması durumunda çok zayıf olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, 150 kişilik bir örneklem grubunun yüksek yük değerleri elde etmek için yeterli olacağı da ifade edilmektedir (akt. Tabachnick ve Fidell, (2007). Faktör analizi için gerekli olan örneklem büyüklüğünü ortaya koymak için kullanılan bir başka ölçüt ise Kaiser- Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliği testidir. KMO değeri 90 üzeri ise 'mükemmel', .80-.90 arası 'iyi' , .70-.80 arası 'orta', .60- .70 arası 'zayıf' ve 50-.60 arası 'kötü' şeklinde yorumlanır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014; Şencan, 2005). Bu araştırma kapsamında yapılan incelemede Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliği testi değeri yeterli bulunmuştur (KMO=0.838).

Bununla birlikte veri setinin faktör çıkarmaya uygun bir veri seti olup olmadığının belirlenmesi amacı ile Bartlett küresellik testi kullanılmıştır. Bu araştırmada kullanılan veri

setinin Bartlett testi sonucuna göre veri seti faktör analizi yapmaya uygun bulunmuştur. ($p < .001$).

Tüm bu sonuçlardan anlaşılacağı üzere faktör analizi için örneklem büyüklüğü yeterlidir ve veri seti faktör çıkarmaya uygundur. Faktörleri isimlendirmede kolaylık sağlayan varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır.

Analiz sırasında öncelikle binişik maddeler ve hiçbir faktör altında yük almayan maddeler veri setinden çıkarılmıştır. Gerçekleştirilen faktör analizi sonuçları alanyazına uyumlu hale getirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda Toplam 36 madde ve 9 alt boyut oluşturulmuştur. Ölçeğinin güvenilirliğinin belirlenmesi için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçekteki alt maddeler yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olarak bulunmuştur. Cronbach α katsayıları, 0,712 ile 0,905 değişmektedir.

Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren bireylerin cinsel gelişimlerine ilişkin özelliklerinin belirlenmesi kuşkusuz bu döneme ilişkin sorunların tespit edilmesiyle mümkündür. Öyle ise bu dönem içerisindeki gelişimleri, temelde çocuklarıyla bir bütün olan ebeveynler daha iyi yansıtabilir. Nitekim ebeveynlere uygulanan bu ölçek ile ortaya konulan görüşler ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren bireylerin cinsel gelişimlerine yönelik önemli bulguları ortaya çıkarmıştır.

Ebeveynlerin demografik değişkenlerine göre ergenlik dönemindeki zihin yetersizliğine sahip çocuklarının cinsel gelişim özellikleri hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular şu şekilde belirlenmiştir.

- Ebeveynlerin cinsiyetleri, eğitim durumları ve eşiyile birlikte yaşama durumları ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan çocuklarının cinsel gelişimlerine yönelik farklar oluşturduğunu söyleyebiliriz.
- Bu farklar cinsel uyarılma, cinsel doyum, duygusal değişim ve cinsel özbakım şeklinde ortaya çıkmıştır.
- Erkek ebeveynler kadın ebeveynlere göre çocuklarının kendisine ve başkalarına 'öpme, dokunma ve fiziksel temastan hoşlanma' gibi davranışları daha fazla yaşadıklarını düşünebiliyorlar.

- Erkek ebeveynler kadın ebeveynlere göre ve ortaokul, lise, lisans mezunu ebeveynler ilkokul ve lisans mezunu ebeveynlere göre ayrıca eşinden ayrı yaşayanlar ile eşiyile birlikte yaşayanlara göre çocuklarının ‘mastürbasyon yapma, cinsel organıyla oynama ve cinsel organını bir yerlere sürme’ gibi davranışları daha fazla yaşadıklarını düşünüyorlar. Nitekim Kök, (2010)’ün zihin yetersizliğini bulunan çocuğun cinsel sağlığına yönelik ebeveynlere verilen sağlık eğitiminin etkinliğinin incelenmesine yönelik araştırmasında ise ebeveynler, ergenlik dönemine ilişkin olarak cinsel gelişim döneminde kız çocuklarının ‘karşı cinse ilgilerinin artması, erkek çocuklarında ise mastürbasyon yapma, bir yerlere sürtünerek mastürbasyon yapma eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca ebeveynler çocuklarının mastürbasyon yaptıklarını fark ettiklerinde onlara nasıl davranacaklarını bilemediklerini ve bu konuda eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Tuğrul ve Artan (2001)’de yaptıkları çalışmada annelerin büyük bir kısmının cinsel eğitim hakkında bilgilerinin olmadığını ifade ederken bunu ikinci sırada cinsel eğitimi "cinsel ilişki" olarak tanımlayan annelerin izlediklerini belirtmişlerdir.
- Kadın ebeveynler erkek ebeveynlere göre ve ortaokul mezunu ebeveynler ile ilkokul, lise, lisans mezunu ebeveynlere göre çocuklarının ergenlik dönemiyle birlikte duygusal değişimler, ‘bağırma, heyecan, coşku, saldırganlık, hırçınlık’ gibi davranışları daha fazla yaşadıklarını ve kontrol etmekte güçlük çektiklerini düşünmektedirler. Benzer bulgular Kök (2010)’ün çalışmasında ebeveynler, çocuklarının ergenlik dönemiyle birlikte daha öncesinde olmadığı kadar öfke nöbetleri, sinirlilik ve inatçılık gibi durumların meydana geldiğini ve bazen ne yapacaklarını bilemediklerini belirtmişlerdir.
- Ebeveynlerin eğitim durumları dikkate alındığında ortaokul mezunu ebeveynler ile ilkokul mezunu ebeveynlere göre çocuklarının cinsel özbakımına ilişkin olarak ‘ ped değişimi, genital bölge kıl ve tüy temizliklerini yapmada sıkıntı yaşadıklarını ya da kendilerinin yaptıklarını düşünmektedirler. Çifçi Tekinaslan ve Eratay, (2013)’te yapmış oldukları çalışma da araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğunluğu ZY olan çocuklarını ergenlik döneminde meydana gelen değişmelere yönelik verdikleri bilgilerin içeriğinde adet dönemin ve bu dönemde ped kullanımının öğretimi, erkek çocuklarda gece boşalması sonrası temizlik, kıllanma ve buna yönelik özbakım konusunda bilgi verdikleri görülmüş, araştırmaya katılan ebeveynlerin bir kısmı da hiç bir konuda bilgi vermedikleri belirlenmiştir. Ancak, Çerçi (2013)’te yaptığı araştırmasında zihin yetersizliğine sahip ebeveynlerinin çocuklarının cinsel gelişime ve eğitime yönelik bilgi düzeylerinin eğitim durumlarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini, eğitim durumu yüksek olan

ebeveynlerin zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel gelişime ve eğitime yönelik bilgi düzeylerinin daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Ebeveynin çocuğunun demografik değişkenlerine göre, ergenlik dönemindeki zihin yetersizliğine sahip çocuklarının cinsel gelişim özellikleri hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular şu şekilde belirlenmiştir.

- Ebeveynlere göre çocuklarının cinsiyetleri, yaşları ve yetersizlik dereceleri ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan çocukların cinsel gelişimlerine yönelik farklar oluşturduğunu söyleyebiliriz.
- Ebeveynlere göre çocuklarının cinsel gelişim özelliklerindeki bu farklar; cinsel uyarılma, bilgi gereksinimi, mahremiyet ve sosyal güven, bedensel gelişim, cinsel taciz, cinsel doyum, cinsel konuların paylaşımı ve cinsel özbakım olarak belirtilmektedir.
- Ebeveynlere göre, erkek zihin yetersizliğine sahip çocuklar, kadın zihin yetersizliğine sahip çocuklara göre ve yetersizlik derecesi ağır olanlar ile yetersizlik derecesi hafif olanlara göre çocuklarının kendisine ve başkalarına ‘öpme, dokunma ve fiziksel temastan hoşlanma’ gibi davranışları daha fazla yaşadıklarını düşünebiliyorlar. Benzer bulgular Bilgiç (2015)’de ebeveynlerle yapmış olduğu çalışmada, annelerin kendi çocuklarının cinsel eğitimle ilgili görüşlerinde çocuklarının kendi cinsel organıyla oynama ve diğer çocukların cinsel organına dokunmak istemeleri, erkek çocukların bayan gördüklerinde sarılmak istemeleri olduklarını ifade etmişlerdir.
- Ebeveynlere göre, kadın zihin yetersizliğine sahip çocuklar, erkek zihin yetersizliğine sahip çocuklara göre ve ağır ve orta düzeyde zihin yetersizliğe sahip çocuklar ile orta ve hafif düzeyde zihin yetersizliğine sahip çocuklara göre bedensel gelişimlerinde farklar oluştuğunu, bedensel gelişimleri ‘adet dönemi, ped kullanma, tüylenme, sivilcelenmeler’ hakkında bilgilendirdiklerini ayrıca çocuklarının gelişen bedenlerine uygun olarak da kılık kıyafet seçimi yapmış olduklarını görüşlerinde belirtmişlerdir. Bilgiç (2015)’te araştırmasında annelerin büyük bir çoğunluğunun, cinsellikle ilgili kadın ve erkek vücudunun farklılıkları v.b. hakkında çocuklarını bilgilendirdiklerini ayrıca çocuğun vücut temizliği, banyo yapması, pet kullanımı, vücut kıllarının temizlenmesi, sakal tıraşı, saç taraması v.b öğrettiklerini, sık sık kontrol ettiklerini ve çocuk yapamadığında annelerin yaptığını tespitine yer vermiştir.
- Ebeveynlere göre, erkek zihin yetersizliğine sahip çocuklar, kadın zihin yetersizliğine sahip çocuklara göre ve 14-17 yaşındaki çocukları ile 10-13 yaşındaki çocuklarına göre ve

yetersizlik derecesi orta olanlar ile yetersizlik derecesi ağır, hafif olanlara göre cinsel doyum ‘ mastürbasyon yapma, cinsel organıyla oynama vb’ davranışlar sergilediklerini ayrıca bu davranışların öğretimini kendilerinin yapabileceğini görüşlerinde yer veriyorlar. Akın Bülbül (2012)’ün yaptığı araştırmada, ailelerin ve eğitimcilerin cinsel eğitim alanında en çok çaresizlik hissettikleri konunun mastürbasyon yapma davranışının öğretimi olduğu, mastürbasyon yapma davranışının gizli ve örtülü bir beceri olmasından dolayı öğretmen yönlendirmesiyle ve ebeveyn temelli bir çalışma yapılması gerektiğini belirtmiştir.

- Ebeveynlere göre yetersizlik dereceleri (ağır, orta, hafif) farklı olan çocuklarının, cinsel gelişimlerinde bu döneme ilişkin bilgiye gereksinim duyduklarını hatta yetersizlik derecesi hafif olan çocukları için bilgi edinmenin yararlı olacağını düşünmektedirler. Yine mahremiyet ve sosyal güven boyutunda cinsel taciz, cinsel konuların paylaşımı, cinsel özbakımda farklılıklar meydana gelmektedir. Çocukların ‘güveneceği kişileri bilmesi, istemediği bir durumda hayır diyerek durumu reddetmesi, rahatsızlık verecek şekilde öpme dokunma vb, kendi temizliğini yapma’ gibi durumlara karşı da çocukların yetersizlik derecelerinde farklılaşmalar meydana gelmektedir. Murphy ve Elias (2006)’ e göre bağımsızlığın teşvik edilmesi ve sosyal olarak uygun davranışların edinilmesi yetersizlik gösteren çocuklar için becerilerin öğretilmesi ve güçlendirilmesi ile ilgilidir. Çocuklar tıpkı temel akademik becerileri öğrenirken daha karmaşık adımlara ilerledikçe gelişimsel açıdan uygun, aşamalı bir şekilde sosyal bağımsızlıklarını geliştirirler. Sosyal ve cinsel olgunluğun kritik bir bileşeni temel özbakım görevlerinde bağımsızlık kazanmaktır. Normal gelişim gösteren çocuklar kendi kendine özbakım görevlerini 8 yaşına kadar bağımsız olarak tamamlarken, yetersizlik gösteren çocukların başarılarını elde etmek ve devam ettirmek için bu faaliyetlerde ergenlik ve yetişkinlikte sıkça ipuçları, gözetim, formüle edilmiş öğretim, uyarlanabilir teknoloji ve takviye etmeleri gerekebilir.

5.2. Sonuç ve Öneriler

5.2.1. Sonuç

Toplumsal bir varlıktır insan, her yönüyle değerlendirilirken cinsel gelişim yönüyle de değerlendirilmesi onu sağlıklı kılacaktır. Bu yönüyle bakıldığında zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel gelişimlerinin, normal gelişim gösteren bireylerin cinsel

gelişimlerinden çok da farklı değildir. Fakat bireysel farklar cinselliği yaşamada ve bu dönemde yaşanan değişimleri de farklı kılmaktadır. Ancak, cinsel gelişimle yaşanan bu değişimler beraberinde sorumluluklar da getirmektedir. Bu da hem ebeveynin hem de ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren bireylerin bilinçli ve sorumlu eğitiminden geçer. Öncelikle cinsel gelişim dönemleri bilinmeli, yaşanan sorunlar tespit edilmeli ve daha sonrasında uygun eğitimin verilmesi gerekmektedir. Yazgan İnanç , Bilgin ve Atıcı (2007)'e göre cinsel eğitimin verileceği en uygun yerin aile olduğunu, cinsel eğitimin en önemli amaçlarından biri de, çocuğa yardım ederken beden ve beden faaliyetleriyle ilgili sağlıklı bir tutum geliştirmelerini sağlamak olduğunu belirtmişlerdir.

Bu araştırma sonucunda, ebeveynlerin ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren çocuklarının cinsel gelişimlerine yönelik görüşlerinin hem kendi demografik değişkenlere göre hem de çocuklarının demografik değişkenlerine göre oldukça anlamlı farkları oluşturmuştur.

Ebeveynlerin çoğu çocuklarının cinsel gelişim dönemlerinde yaşamış oldukları değişimler ve gelişimler hakkında bilgiye gereksinim duymaktadırlar. Ancak bazı ebeveynler cinselliğin bedensel, duygusal, sosyal gelişimleri hakkında görüş bildirirken, cinsel gelişimleri hakkındaki görüşlerde çalışmayı ya sonlandırmayı tercih etmişlerdir ya da ölçekte ki maddelere cevap vermeme yolunu seçmişlerdir. Bu durumda şöyle bir çıkarımda bulunabiliriz;

- Ebeveynler çocuklarının cinsel gelişimlerini ve değişimlerini hala tabu olarak görmekte ya da yaşanan değişimleri ve uygun olmayan cinsel davranışları paylaşmaktan kaçınmaktadırlar.

Araştırmaya kadın ebeveynlerin daha fazla katılması çocuklarının cinsel gelişimlerine yönelik önemli farkları oluşturmaları cinselliğe yönelik tutumlarında olumlu yönde olduğunu söyleyebiliriz.

Ebeveynlerin eğitim düzeyi düştükçe çocuklarının cinsel gelişimlerine yönelik değişimlerde de önemli farkları ortaya çıkarmıştır. Bu durum da zihin yetersizliği olan çocukların cinsellik gelişimine yönelik bilgi daha da ihtiyaç haline gelmiştir.

Eşlerin birlikte yaşama durumları, çocuklarının cinsel gelişiminde farkları meydana getiren diğer bir durumdur. Eşlerinden ayrı olan ebeveynler çocuklarının mastürbasyon yapma ya da uygun olmayan cinsel davranışlar konusunda bilgiye gereksinim duymuşlardır.

Ergenlik dönemindeki erkek zihin yetersizliği olan bireylerin sosyal olarak karşı cinse daha fazla ilgi duyduğu ve aynı zamanda cinsel gelişim olarak da cinsel doyum yaşadıklarını söyleyebiliriz. 14-17 yaş aralığındaki zihin yetersizliği olan çocuklar cinsel doyumunu daha fazla yaşamaktadırlar

Kadın zihin yetersizliği olan bireylerin ise bedensel değişimleri, kendilerinde bazı sorunların oluşturduğunu ve ebeveynlerin bu konuda kendilerinin ve çocuklarının bilgiye gereksinim duydukları sonucuna ulaşılmıştır.

Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin yetersizlik dereceleri de cinsel gelişimlerinde önemli farkları oluşturmaktadır. Yetersizlik derecesi ağır ve orta olan bireyler sosyal değişime ve cinsel özbakıma yönelik bilgiye gereksinim duyarken hafif yetersizlik derecesi olan bireyler genel cinsel gelişime ilişkin bilgiyle birlikte bedensel ve duygusal gelişime ilişkin olarak bilgi gereksinimleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bulgular ışığında, ebeveynler ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan çocuklarının, cinsel gelişim özellikleri hakkında yeterli bilgiye sahip değiller ancak çocuklarının cinsel gelişimlerini desteklemek istediklerini söyleyebiliriz. Çalışma esnasında kadın ebeveynler çalışmaya katılmak istemelerine rağmen eşlerinden izin almadan verilen ölçeğin maddelerini yanıtlamayacaklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, toplum tarafından ‘zihin yetersizliği gösteren bireylerin asexual olduğu, cinselliğe ihtiyaçlarının olmadığı ya da aşırı cinselliğe düşkün oldukları’ yargılarının yanlış olduğu sonucunu oluşturmaktadır.

5.2.2. Öneriler

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda;

Ergenlik döneminde zihin yetersizliği çocuğa sahip ebeveynlerin cinsel gelişim dönemlerinde yaşanan bedensel, duygusal, sosyal ve cinsel değişimlerine yönelik cinsellik temalı aile eğitim programları oluşturulmalıdır.

Cinselliğin zihin yetersizliği bulunan bireylerin yaşamlarında da önemli bir yere sahip olduğu unutulmamalıdır o nedenle sürekliliği olan ve onların bedensel, duygusal, sosyal ve cinsel gelişimlerine yönelik kapsayıcı, yenilikçi eğitim programları oluşturmalı ve bireyselleştirilmiş eğitim programları içeriğinde yer verilmelidir.

Cinsellik eğitimi programları hazırlanırken ülkelerin kültürel, dini ve yasal etmenlerini dikkate alarak değerlendirilmeli, alt yapılar oluşturulmalı ve buna göre hazırlanmalıdır. Zihin yetersizliği bulunan bireylerin yetersizlik dereceleri, yaş grubu gibi özellikler dikkate alınarak program içeriği oluşturulmalıdır.

Cinselliğin tabu olarak görüldüğü ülkemizde eğitimde fırsat eşitliği ilkesiyle hareket edilerek, bilinçli, sistematik, eşit koşullarda ve toplumun da beklentilerini karşılayacak, ülkenin gerçeklerinden de uzaklaşmadan toplantılar, seminerler, konferanslar ve medya aracılığıyla da olsa cinsellikle ilgili bilinçlendirmeler sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AAIDD (2010). American Association on Intellectual and Developmental Disabilities. 31 Ocak 2017 tarihinde <https://Aaidd.Org/İntellectual-Disability/Definition#.Wlct-9klrdg> sitesinden alınmıştır.
- AAIDD (2010). American Association on Intellectual and Developmental Disabilities. 31 Ocak 2017 tarihinde AAIDD <https://aaid.org/intellectual-disability/definition/faqs-on-intellectual-disability#.WJDJOdKLRdh> sitesinden alınmıştır.
- Adalet Bakanlığı (2015). Yetersizlikli Bireyler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı. Basın Birimi.
- Aderemi, T.J., Pillay, B. J. ve Esterhuizen, T. M. (2013). *Differences in HIV knowledge and sexual practices of learners with intellectual disabilities and non-disabled learners in Nigeria*. Journal of the International AIDS Society 16:17331. <http://www.jiasociety.org/index.php/jias/article/view/17331> sitesinden alınmıştır.
- Ahioğlu-Lindberg, E. N. (2011). Piaget Ve Ergenlikte Bilişsel Gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 1-10.
- Akalın, A. (2006). Cinsel Kimlik Gelişimi. *Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Cinsel Sağlık Eğitimi*. Ceren Yayıncılık İstanbul 4. Baskı sayfa 56-65
- Akbaba, S. (2004). Çocuk Eğitimcileri ve Sağlıklı Psikolojik Gelişim. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (2).
- Akın, A. (2007). Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayırıcılığı ve Sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni* • Cilt 26, Sayı 2, Mayıs-Ağustos 2007
- Akın-Bülbül, I. (2012). *Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Erkek Ergenlere Ebeveynleri Aracılığıyla Uygun Mastürbasyon Yapma Becerisinin Kazandırılmasında Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu
- Akyıldız, H. (2006). Freud'çu, Liberal ve Marksist Kişilik Kuramlarının Türevi Olarak Toplum, İktisat ve Siyaset Teorileri. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(11).
- Alisinanoğlu, F. (2002). Gençlik Dönemi Özellikleri ve Genç Anne-Baba İletişimi. *Eğitim Ve Bilim*, 27(123). <http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5175> sitesinden alınmıştır.

- American Psychological Association (2002). *Developing Adolescents: A Reference For Professionals* 22.02.2017 tarihinde [Http://Www.Apa.Org/Pi/Families/Resources/Develop.Pdf](http://www.apa.org/pi/families/resources/develop.pdf) sitesinden alınmıştır.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El kitabı. (DSM-5). Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabından*, Çev. Köroğlu E, Hekimler Yayın Birliği 5. Baskı. Ankara 2014
- Ang, C.T. ve Lee, L.W. (2016). *Sexuality Education Curriculum Content for Malaysian Students with Learning Disabilities. Sex Disabil* 34: 255. doi:10.1007/s11195-016-9446-8
- Anderson, J. C. ve Gerbing, D. W. (1984). The Effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness of fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis *Psychometrika*, 49, 155-73
- Arı, R. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. 2. Baskı. Ankara. Nobel Yayıncılık
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Arslan, E. ve Ari, R. (2008). Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlama, Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması. *Selcuk University Social Sciences Institute Journal*, 19.
- ASPB. (2016). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı. 28 Nisan 2017 tarihinde [.http://eyh.aile.gov.tr/data/58a443126914076e085f987f/otizm_eylem_plan%C4%B1_ki_tap%20bakanl%C4%B1_onaylanan.pdf](http://eyh.aile.gov.tr/data/58a443126914076e085f987f/otizm_eylem_plan%C4%B1_ki_tap%20bakanl%C4%B1_onaylanan.pdf). sitesinden alınmıştır.
- Atak, H. ve Çok, F. (2010). İnsan Yaşamında Yeni Bir Dönem: Beliren Yetişkinlik.
- Ateş, N. Ateş, K.S. (2006). *Problem Davranışlar. Özel Eğitime Muhtaç Bireylerde Problemler Davranışlar ve Baş Etme Yolları* Kitabından Ya-Pa Yayınları Ağustos 2006.
- Austin, V.,L., Sciarra, D.,T. (2013). Riskli Davranışlar ve Duygusal Rahatsızlık. M. Özekes (Ed.), *Çocuk ve Ergenlerde Duygusal ve Davranışsal Bozukluklar*. (320-327). Nobel Akademik Yayıncılık
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları. *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt 7.Sayı 1
- Avustralya Victoria State Government, Better Health Channel, (2017). Intellectual disability and sexuality. 19 Mayıs 2017 tarihinde

<https://www.betterhealth.vic.gov.au/health/conditionsandtreatments/intellectual-disability-and-sexuality#> sitesinden alınmıştır.

- Bayhan, P. Işıtan, S. (2010). Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilere Genel Bakış. *Aile ve Toplum Cilt: 5 (20)* 33-44.
- Bayrak,G., Başgül, Ş.,S., ve Gündüz, T. (2011). Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsellik ve Eğitim. *Ailede Cinsel Eğitim*. 1.Baskı. Timaş Yayınları (157).
- Baykul, Y. (1999). İstatistik Metodlar ve Uygulamalar. Anı Yayıncılık: Ankara
- Bentler P.M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychol Bull*, (107), 2, 238-246.
- Bilen, M. ve Topçuoğlu, M, A. (2008). Ergenlik Dönemi. Yaşamın Gizemi Cinsellik. Ankara. 1. Baskı Betik Kitap Yayıncılık sayfa 73-98
- Bilgiç, E. (2015). *Zihinsel Engelli Ergenlerin Annelerinin Cinsel Eğitimle İlgili Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Bozdemir, N. ve Özcan, S. (2011). Cinsellik ve Cinsel Sağlığa Genel Bakış. *Turkish Journal Of Family Medicine And Primary Care* 5:37-46.
- Bozkurt,S.S. (2014). Zihinsel Engelli Çocukların Özellikleri. Cavkaytar, A. (Ed.). *Aile Eğitim Rehberi, Zihinsel Engelli Çocuklar*. (29-41) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara
- Börf, S. (2017). *Down Sendromlu Öğrencilerin Cinsel Eğitim Alma Sürecinde Öğretmen ve Aile Görüşlerini belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Lefkoşa
- Browne, K.d., Mcmanus, M. (2010). Adolescents with Intellectual Disability and Family Sexual Abuse : *Assessment and Treatment of Sexual Offenders with Intellectual Disabilities: A Handbook*
- Browne M. W. & Cudeck R. (1989). Single sample cross-validation indexes for covariance structures. *Multivariate Behavioral Research* , (4), 24, 445-55
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Cangöl, E., Karaca, P. ve Aslan, E. (2013). Engelli Bireylerde Cinsel Sağlık. *Androloji Bülteni*, 53, 141-146
- Cavkaytar, A. (2008). Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim: Diken, H.İ. (Ed.) *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* 1. Baskı. Ankara. Pagem Akademi Yayıncılık
- Cavkaytar, A. Melekoğlu, M ve Yıldız, G. (2014). Geçmişten Günümüze Özel Gereksinimli Olma ve Zihin Yetersizliği: Dünya’da ve Türkiye’de Kavramların Evrimi. *Anadolu*

- Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15, 111-122. Retrived from <https://www.researchgate.net/publication/289520093>
- Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği, (CETAD) (2006). Bilgilendirme Dosyası 7: Gençlik Ve Cinsellik. *Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Alanında Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk Projesi*.
- Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği,(CETAD) (2006). Cinsel Yaşam ve Sorunları. *Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Alanında Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk Projesi*. Sayfa 119
- Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği, (CİSED) (2017). Cinsel Eğitim. 23.07.2017 tarihinde <http://www.cised.org.tr/icerik/145/cinsel-egitim-giris> sitesinden alınmıştır.
- Cloutier, R. ve Onur, B. (1982). Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar. (Çev.) Bekir Onur <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5805.pdf>.
- Committee on Children with Disabilities, (1996). Sexuality Education of Children and Adolescents With Developmental Disabilities. *Pediatrics* 1996;97;275
- Conod, L. ve Servais, L. (2008). Sexual life in subjects with intellectual disability. *Salud Pública de México*, 50 (Suppl.2), s230-s238. <https://dx.doi.org/10.1590/S0036-36342008000800017>
- Cohen, R.J. ve Swerdlik, M.E. (2013). *Psikolojik test ve değerlendirme, testler ve ölçmeye giriş* (Psychological testing and assessment, an introduction of test and measurement) (Çev.Ed. Ezel Tavşancıl). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Crocker, L. ve Algina, J. (1986). *Introduction to classical and modern test theory*. CBS Collage Publishers Canpany. USA
- Couwenhoven, T. (2013). Down Sendromlu Çocuklara Bedenlerini, Sınırlarını ve Cinselliği Öğretmek. (Çev. Sezer, F.). İstanbul: Down Sendromu Derneği İktisadi İşletmesi Yayınları. Birinci baskı
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyükoztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Çakmak S. ve Çakmak, S. (2013). Ergenlik Dönemi (12-18) Cinsel Gelişim. *Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklarda Cinsel Eğitim Uygulamaları*. Ankara: Vize Yayıncılık 3. Baskı
- Çalışandemir, F., Bencik, S. ve Artan, İ. (2010). Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış. *Eğitim ve Bilim*, 33(150).
- Çetinkaya, B. (2010). Sağlıklı Bir Evlilik Sağlıklı Bir Aile. *Ruhsal Açından Sağlıklı Aile Sağlıklı Çocuk*. Ankara 3. Baskı Empati Yayıncılık

- Çerçi, G. (2013). *Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Çocuklarının Cinsel Gelişimi ve Eğitimine Yönelik Bilgi Düzeyleri ve Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Çifci Tekinarslan İ. (2008). Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler: Diken, H.İ. (Ed.) *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* (137-165). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Çifçi Tekinaslan, İ. ve Eratay, E. (2013). Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Ergenlik Dönemine Uyum Sürecinde Ebeveyn Davranışlarının İncelenmesi. *NWSA-Education Sciences*, 1C0592, 8, (3), 363-374.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik. Ankara: Pegem Akademi
- Derman, O. (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*. Sempozyum Dizisi, (63), 19-21.
- DeVellis, R.F. (2014). *Ölçek Geliştirme, Kuram ve Uygulamalar* (Çev.Ed. Tarık Totan). Ankara: Nobel Yayıncılık
- DİE, (2002). Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye Özürlüler Araştırması. *Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası* - Ankara, 2009
- Durmuş E. (2010). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. (Ed. M.E. Deniz, A. Erözkan) *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik*. 4.Baskı. Ankara Maya Yayınları
- Dünya Cinsel Sağlık Örgütü (World Association for Sexual Health, WAS (2014). Cinsel Haklar Bildirgesi.
- Düzkanar, A. (2011). Ergenlik Döneminde Cinsiyet Eğitimi. *Cinsel Gelişim ve Cinsiyet Eğitimi*. 21. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Gazimağusa Kıbrıs.
- Eastgate, G. (2008). Sexual health for people with intellectual disability. *Salud Pública de México*, 50(Suppl.2),s255-s259. <https://dx.doi.org/10.1590/S003636342008000800019>
- Eastgate, G., Scheermeyer, E., Driel L. M ve Lennox, N.,G. (2012). Intellectual disability, sexuality and sexual abuse prevention, A study of family members and support workers. *Reprinted from Australian Family Physician* Vol. 41, No. 3, 139 <http://www.racgp.org.au/download/documents/AFP/2012/March/201203eastgate.pdf>
- EHİS, (2016). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme Kapsamında; Engelli Hakları Ulusal Göstergeleri. <http://eyh.aile.gov.tr/data/583d4273369dc58c3cb981e5/TR>
- ASPB%20EH% C4% B0S% 20% 20G% C3% 96STERGE% 20K% C4% B0TAP.pdf

- Eripek, S.(1998). Zihin Engelliler. *Özel Eğitim Kitabından* (Ed. S. Eripek). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Eripek, S. (1998). Özel Eğitim. *Anadolu Üniversitesi*
- Eripek, S.(2009). Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar. *Maya Akademi Yayınları*. Ankara 1.Baskı
- Erkin, N.(2016). Olumlu Ergen Gelişiminde Aile İçi İletişimin Önemi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi Türk Tabipleri Birliği yayını*. Mayıs Haziran 2016 cilt 24 sayı 3 22.04.2016
- Eze, U.O.(2013). Prevention Of Sexual Assault In Nigeria. *Annals of Ibadan Postgraduate Medicine*, 11(2),6570.<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4111066/pdf/AI-PM-11-65.pdf>
- Freud, S. (1907). Sevgi ve Cinsellik Üzerine. *Çocukların Cinsellik Eğitimi Hakkında*. (Çev.) Kanat, A. İzmir, İlya Yayınevi. 1. Baskı. 2006
- Green, S. B. ve Salkind, N. J. (2008). *Using SPSS for Windows and Macintosh (Analyzing and Understanding Data–Fifth Edition)*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Government of Ontario, (2016). Sex Education in Ontario. 13.07.2017 tarihinde <https://www.ontario.ca/page/sex-education-ontario> sitesinden alınmıştır.
- Gönener, H. D. (2010). Zihinsel Engelli Çocuklarda İhmal-İstismar ve Hemşirelik Bakımı. *Journal of Experimental and Clinical Medicine*, 27(4).
- Guttmacher Institute, (2016). American Teens’ Sources of Sexual Health Education. 09.07.2017 tarihinde https://www.guttmacher.org/sites/default/files/factsheet/american-teens-sources-of-sexual-health-education_0.pdf sitesinden alınmıştır.
- Guttmacher Institute, (2016). State Laws and Policies Regarding Sex and HIV Education. 11.07.2017 tarihinde <https://www.guttmacher.org/state-policy/explore/sex-and-hiv-education> sitesinden alınmıştır.
- Gül, S. K. ve Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 80.
- Gülsün, M. Ak, M. Bozkurt, A. (2009). Psikiyatrik Açından Evlilik ve Cinsellik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2009; 1: 68-79
- Gümüş,S.,S. ve Altınsoy, M. (2015), Hatay Okullarında Engellileri Cinsel Eğitimi Durum Değerlendirmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 63-72 <http://dergi.adu.edu.tr/egitimbilimleri/>
- Gürsoy, E. Gençalp, N.S. (2010). Cinsel Sağlık Eğitiminin Önemi Aile ve Toplum Yılı: 11 Cilt: 6 Sayı: 23 Ekim-Kasım-Aralık 2010

- Hu L. T. ve Bentler P.M. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, (6), 1, 1-55.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: Structural Equation Modeling With the Simplis Command Language*. Hillsdale: Erlbaum Associates Publishers.
- Kaner, S. (2009). Zihin Engelli Çocukların Duygusal ve Davranışsal Problemlerinin Değerlendirilmesinde Anne-Baba ve Öğretmen Tutarlılığı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, yıl: 2009, cilt: 42, sayı: 2, 239-263.
- Karasar, N. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemi. *Nobel Yayın* 21. Basım, Ekim 2010 sayfa 77-148.
- Kalaycı, Ş. (2005). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kırcaali-İftar, G.(1998). Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim. Eripek, S. (Ed.), *Özel Eğitim*. (3) Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kocayörük, E. (2016). Ergen Gelişiminde Aile İşlevleri ve Baba Katılımı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33).<http://pdrdergisi.org/index.php/pdr/article/view/224/155> adresinden erişildi
- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (17), 231-238. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/erusosbilder/issue/23750/253040>
- Konuk Er, R., Büyükbayraktar, Ç. G. ve Kesici Ş. (2016). Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere Yönelik Cinsel Eğitim Programının Geliştirilmesi *Turkish Journal of Education Volume 5; Issue 4 224-234 DOI: 10.19128/turje.97572*
- Kök, G. (2010). *Zihinsel Engelli Çocuğun Cinsel Sağlığına Yönelik Ebeveynlere Verilen Sağlık Eğitiminin Etkinliğinin İncelenmesi*. Kadın Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Programı Doktora Tezi. T.C. Genelkurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanlığı Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. NewYork: The Guilford Press
- Landry D., J., Darroch, J., E., Singh, S. ve Higgin J. (2003). Factors Associated with the Content of Sex Education In U.S. Public Secondary Schools. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 35(6):261–269
- Leutar, Z. ve Mihokovic, M. (2007). Level of Knowledge about Sexuality of People with Mental Disabilities. *Sex Disabil* (25) 93–109. DOI 10.1007/s11195-007-9046-8

- Long, R.(2017). Sex and Relationships Education in Schools (England). *Briefing Paper* Number 06103
- Madi, B. (2016) Farklı Gelişen Çocuklar: Kulaksızoğlu, A. (Edt.) *Otistik ve Zihinsel Engellilerde Cinsel Gelişim ve Sorunları* 3. Basım Mart 2016 Ankara: Nobel akademik yayıncılık sayfa 245-249
- Madrid Consensus Paper Recommendations of an International Expert Group (2011). Science-Based Sexuality Education
- Marsh, H. W., Balla, J. R. ve McDonald, R. P. (1988). Goodness-of-fit indices in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological Bulletin*, (103),3, 391-410.
- MEB. (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: Rg. Sayı: 30471, Tarih: 07/07/2018.
- MEB. (2007). Cinsel Gelişim. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, *Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Ankara 2007*
- MEB. (2011). Özel Eğitimde Temel İlkeler. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. Sayfa 3-4
- MEB. (2013). Cinsel Gelişim. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Ankara 2013*
- MEB. (2014). Özel Eğitim. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Ankara,2014*
- MEB. (2015). Ailenin Yapısı ve Önemi. *12-18 Yaş Aile Eğitim Programı*. Sayfa 30-32
- MEB. (2015). Ergen ve Ergen Gelişimi 1. *12-18 Yaş Aile Eğitim Programı*. Sayfa 57-58
- MEB. (2015). Zihinsel Engelliler. *Çocuk Gelişimi*. Ankara, 2015
- Moss, K. ve Blaha, R. (2001). *Introduction to Sexuality Education for Individuals Who Are Deaf-Blind and Significantly Developmentally Delayed*. (HS Report. No. HO25U60001). Texas: U. S. Department of Education, Office of Special Education Programs
- Murphy, N, A., Elias, E, R. (2006). Sexuality of Children and Adolescents With Developmental Disabilities. *American Academy of Pediatrics*. www.pediatrics.org/cgi/doi/10.1542/peds.2006-1115
- National Conference of State Legislatures,(2016). State Policies on Sex Education in Schools. 11.07.2017 tarihinde <http://www.ncsl.org/research/health/state-policies-on-sex-education-in-schools.aspx> sitesinden alınmıştır.
- Nüfus Bilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, (2007). *Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması 2007*. 19.07. 2017 tarihinde <http://www.nd.org.tr/images/other/245.pdf> sitesinden alınmıştır.
- Oksal, A.(2006). Ergenlik Dönemindeki Ruhsal Değişiklikler. *Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Cinsel Sağlık Eğitimi*. Ceren yayıncılık İstanbul 4. Baskı sayfa 83- 89

- Özbey, Ç. (2008). Özel Eğitimde Değerlendirme. *İstanbul TÖED yayınları*. 1.Baskı. sayfa 15
- Özcebe H.(2002). Birinci Basamakta Adolesan Sorunlarına Yaklaşım. *STED* cilt 11 sayı 10
377
- Özdamar, K.(2013). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi (9. Baskı)*. Eskişehir: Nisan Kitabevi, 1. Cilt
- Özdemir, O., Güzel Özdemir, P., Tayyib Kadak, M., ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4). DOI:10.5455/cap.20120433
- Özen, A. (2008). Aile Eğitimi. (Ed. Diken, İ. H) *Özel Eğitime Gerekisini Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. Ankara. *Pagem Akademi Yayıncılık* 1. Baskı
- Özyürek, A. (2015). Erken Çocukluk Döneminde Gelişim. Ankara. *Vize yayıncılık*. 1. Baskı
- Özyürek, M. (2000). Bireysel Farklılığa Psikoloji Yaklaşımlarıyla Bakış. Ankara. *Karatepe Yayınları*. Genişletilmiş Baskı.
- Özyürek, M. (2006). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Temelleri ve Geliştirilmesi. Ankara *Kök Yayıncılık* 3. Baskı.
- Parchomiuk, M. (2012). Model of Intellectual Disability and the Relationship of Attitudes Towards the Sexuality of Persons with an Intellectual Disability. *Sex Disabil* 31:125–139
- Parlaz, E. A., Tekgül, N., Karademirci, E. ve Öngel, K. (2012). Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci. *Turkish Family Physician*, 3(2), 10-16.
- Policies for Sexuality Education in the European Union, (2013). Gender Equality. *Citizens' Rights And Constitutional Affairs*. 12.07.2017 tarihinde <http://www.europarl.europa.eu/studies> sitesinden alınmıştır.
- Public Health Agency Of Canada, (2013). Questions & Answers: Sexual Health Education For Youth With Physical Disabilities. http://librarypdf.catie.ca/PDF/ATI-20000s/26289_B_ENG.pdf sitesinden alınmıştır.
- Safe Project, IPPF European, (2007). Sexuality Information, Education and Communication - Good practise in sexual and reproductive health and rights for young people. 13.07.2017 tarihinde <http://www.ysafe.net/safe/page14/assets/SAFEsexualityinformationeducationcommunication.pdf> sitesinden alınmıştır.
- Sağlık Bakanlığı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü.(2009). Üreme Sağlığına Giriş. *Cinsel Sağlık / Üreme Sağlığı*. Ankara, 2009 sayfa29

- Sağlık Bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, (2017). 19.07.2017 tarihinde <https://www.thsk.gov.tr/component/k2/353-istatiksel-veriler/bulasici-hastaliklar-daire-baskanligi-istatiksel-veriler.html> sitesinden alınmıştır.
- Seçer, İ.(2015). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreç, SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şeker, H. ve Gençdoğan, B. (2014). *Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Şencan, H.(2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınevi
- Set, T., Dağdeviren, N. ve Aktürk, Z. (2006). *Ergenlerde Cinsellik*. Genel Tıp Dergisi, 16(3), 137-141.
- Sümbüloğlu K. ve Akdağ B. (2009). *İleri Biyoistatistiksel Yöntemler*. (Birinci Baskı). Ankara: Hatipoğlu.
- Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*,(3),6, 49-73.
- SIECUS, (2004). *Guidelines for Comprehensive Sexuality Education: Kindergarten-12th Grade*,Third Edition. Sexual Information and Education Council of United States
- Siegel, S.(1977). Davranış Bilimleri İçin Parametrik Olmayan İstatistikler (Çev.: Yurdal Topsever). Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih–Coğrafya Fakültesi Yayınları. No: 274. Ankara Üniversitesi Basımevi
- Silverberg, C. (2017). Debunking Myths About Sexuality and Disabilit. 23.05.2017 tarihinde http://sexuality.about.com/od/disability/p/disability_sex1.htm sitesinden alınmıştır.
- Şimşek, Ö.F.(2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. İstanbul: Ekinoks Yayınları.
- Sucuoğlu, B. (2010). Zihin Yetersizlikliler ve Eğitimleri. Ankara *Kök Yayıncılık* 3. Baskı
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. New York: Pearson Education
- Tezbaşaran, A. (1997). Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu. (Akt. Bozdoğan, Öztürk, 2008). *Coğrafya İle İlişkili Fen Konularının Öğretimine Yönelik Öz-Yeterlilik İnanç Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED) Cilt 2, Sayı 2, sayfa 66-81
- The Asian-Pacific Resource & Research Centre for Women (ARROW), (2012). Responding to the Challenges of Realising SRHR in the Islamic Context of Indonesia. vol. 18 no. 2

- Topcu, S. (2009). Engelli Çocukların Cinsel İstismarı. *Cinsel İstismar*. Ankara. Phoenix Yayınevi 1. Baskı
- Tuğrul, B.ve Artan,İ.(2001). Çocukların Cinsel Eğitimi ile ilgili Anne Görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 20*: 141 - 149 {2001}
- Türkiye İstatistik Kurumu (2017). Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2016. 10 Mayıs 2017 tarihinde www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24638 adresinden erişildi.
- UNESCO, (2012). Review of Policies and Strategies to Implement and Scale Up Sexuality Education in Asia and the Pacific. Bangkok.
- Vatandaş, C.(2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, (35), 29-56.
- Vieira A.L.(2011). Preparation of the analysis. Interactive LISREL in practice. (First Edition). London: Springer.
- Whirter, J. M., Voltan-Acar, N. (1998). Çocukla İletişim. İstanbul: *Milli Eğitim Yayınları*.
- World Health Organization (WHO. 2017). Adolescent Development.05 Mayıs 2017 tarihinde [Http://Www.Who.Int/Maternal_Child_Adolescent/Topics/Adolescence/Dev/En/](http://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/dev/en/) sitesinden alınmıştır.
- Yazgan İnanç B., Bilgin M., Atıcı M. K.(2007). Gelişim Psikolojisi. *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Pegem A Yayıncılık 2. Baskı: Ağustos
- Yıldız, M, Duy, B.(2014). Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (41), . Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/tpdrd/issue/21461/230027>
- Young, L. (2015). *Sexual Education Compared Across Canada*. 13.07.2017 tarihinde <http://globalnews.ca/news/1847912/sexual-education-compared-across-canada/> sitesinden alınmıştır.
- Zavirsek, D. (2002). *Pictures and silences: memories of sexual abuse of disabled people*. Int J Soc Welfare 11: 270–28
- 1800RESPECT-National Sexual Assault, Domestic and Family Violence Counselling Service for people living in Australia, (2017). *What is sexual assault?*. 28.06.2017 tarihinde https://www.1800respect.org.au/static/media/uploads/4._cinsel_sald%C4%B1r%C4%B1_nedir_-_what_is_sexual_assault.pdf sitesinden alınmıştır.

Ek -1 İzinler

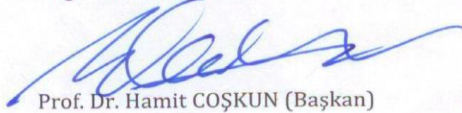

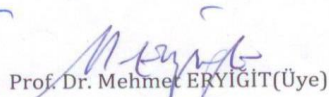
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

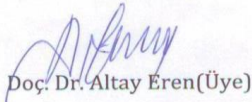
Süleyman GÜRBÜZ
 Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 Eğitim Bilimleri Enstitüsü
 Özel Eğitim ABD

Sayın Süleyman GÜRBÜZ,

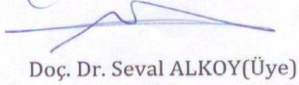
"Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Cinsel Gelişim Özellikleri" konulu araştırmanız ile ilgili olarak Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna 27.02.2017 tarihli yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2017/64) kurulumuzun 08.03.2017 tarihli ve 2017/03 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

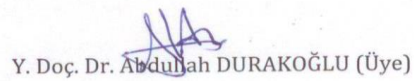

 Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

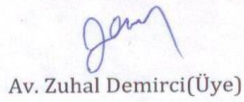

 Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

 Doç. Dr. Altay Eren (Üye)

 Doç. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

 Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

 Y. Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

 Av. Zuhale Demirci (Üye)

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.5552594
Konu : Araştırma İzni

21.04.2017

KEÇİÖREN KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nin 10/04/2017 tarih ve 4496 sayılı yazısı.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihin Engellilerin Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Süleyman GÜRBÜZ'ün "**Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Cinsel Gelişim Özellikleri**" konulu araştırma için uygulama talebi Komisyonumuzca incelenmiş olup, ilçenize bağlı tüm okullarda uygulamanın yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Uygulama formunun (3 sayfa) uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (a) genelge çerçevesinde, ilçe milli eğitim müdürlüklerinin sorumluluğunda okul ve kurum yöneticileri de uygun gördüğü takdirde gönüllülük esasına göre yazımız ekinde gönderilen mühürlü uygulama araçlarının uygulanmasına izin verilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

EK:
Uygulama Formu (3 sayfa)

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için
Tel: (0 312) 221 02 17/135-134

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 547c-08da-3ee1-9d82-4496 kodu ile teyit edilebilir.

T.C
KEÇİÖREN KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :84725282-604.01.01-E.5614043
Konu : Araştırma İzni
(Süleyman GÜRBÜZ)

24.04.2017

TÜM RESMİ/ÖZEL OKUL MÜDÜRLÜKLERİNE
KEÇİÖREN

- İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2012/13 nolu Genelgesi..
b) Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nin 10/04/2017 tarih ve 4496 sayılı yazısı.
c) İl Milli Eğitim Müdürlüğü' nün 21.04.2017 tarih ve 14588481-605.99-E.5552594 sayılı yazısı.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihin Engellilerin Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Süleyman GÜRBÜZ'ün "**Ergenlik Dönemindeki Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Cinsel Gelişim Özellikleri**" konulu araştırma kapsamında Okulunuzda uygulama yapma talebinin uygun görüldüğüne dair, İl Milli Eğitim Müdürlüğü' nün ilgi (c) yazısı ekte gönderilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Osman KOÇ
Müdür a.
Şube Müdürü

EKLER:

1-Yazı (4 sayfa)

Adres: Cumhuriyet Mahallesi Savur sok. No:1 Keçiören/ANKARA
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Taha KARTAL
Tel:(0312) 361 19 10/1269
Faks: (0312) 361 19 00

Ek -2 Demografik Değişkenler

AÇIKLAMA

Sayın Veli,

Bu ölçekte, özel eğitimde zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin cinsel gelişimi ilgili bir takım sorular yer almaktadır. Bu sorular bilimsel bir çalışmanın verilerini toplamaya yönelik hazırlanmıştır. Sorulara vereceğiniz cevaplar, zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin eğitiminin gelişmesine katkıda bulunacaktır. Cevaplarınız sadece bilimsel çalışmanın değerlendirilmesinde kullanılacaktır. Hiçbir şekilde ne sizin nede çocuğunuzun ismi yer almayacaktır, başka bir yerde ve başka bir amaçla kullanılmayacaktır.

Araştırmaya katılımınız için çok teşekkür ederiz.

İletişim:

Doç. Dr. Emine ERATAY

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Özel Eğitim Bölümü 14280 Gölköy-Bolu
Tel: 0374 254 1000-1630

Süleyman GÜRBÜZ

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Zihin Engelliler Öğretmenliği
Tel:0507 709 39 06

AİLE BİLGİ FORMU

EBEVEYNLE İLGİLİ;

Cinsiyeti:

Eğitim durumu:

Anne baba birlikte mi yaşıyor? ( ) Evet ( ) Hayır

ÇOCUKLA İLGİLİ;

Cinsiyeti:

Yaşı:

Yetersizlik derecesi: ( )Ağır ( )Orta ( )Hafif

Ek -3 Ölçek

ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ZİHİN YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN CİNSEL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ ÖLÇEĞİ

Bu ölçek ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özelliklerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir.

Değerli anne ve babalar, bu çalışma çocuklarınızın ergenlik dönemiyle birlikte ortaya çıkan cinsel değişimlerine yönelik davranışlarına ilişkin görüşlerinizi belirlemek için yapılmaktadır. Lütfen her tümceyi dikkatle okuyarak sizin için uygun olanı seçip, işaretleyiniz.

	Bilgi Gereksinimi	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Ergenlik dönemindeki, vücuttaki değişimler hakkında bilgi edinmemin çocuğum için yararlı olacağını düşünüyorum.					
2.	Çocuğumun ergenlik dönemine geçişini fark etmek için bilgiye gereksinim duydum.					
3.	Ergenlikte vücudunda oluşan değişimleri çocuğuma açıklamak için bilgiye gereksinim duydum.					
4.	Çocuğuma vücudunda oluşan değişimler hakkında bilgi vermek için ne diyeceğimi biliyorum nasıl anlatacağımı bilemiyorum.					
5.	Çocuğuma bilgi vermek için cinsel eğitim programına ihtiyaç duyuyorum.					
6.	Çocuğumun, ergenlikle birlikte yaşadığı değişimlerle ilgili bilgiye ihtiyaç duyuyorum.					
	Cinsel Uyarılma	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
7.	Çocuğum başkalarını öpmekten hoşlanır.					
8.	Çocuğum kendisinin öpülmesinden hoşlanır.					
9.	Çocuğum başkalarına dokunmaktan hoşlanır.					
10.	Çocuğum (anne, baba, hala, amca, dayı, dede, arkadaş, herkes) dokunmasına izin verir.					
11.	Çocuğum başkasının kendisine fiziksel temasından					

	hoşlanır.					
12.	Çocuğum kendi kendisine fiziksel temastan hoşlanır.					
	Mahremiyet ve Sosyal Güven	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
13.	Çocuğum istemediği durumlarla karşı karşıya kaldığında 'hayır' diyerek durumu reddeder.					
14.	Çocuğum izin almadan kendisine dokunanları bize bildirir.					
15.	Çocuğum güveneceği kişileri bilir.					
16.	Çocuğum boşaltım ve banyo yaparken mutlaka kapıyı kapatır.					
	Bedensel Gelişim	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
17.	Çocuğumu ergenlik dönemi ile ilgili olarak suratta, sırtta vb. yerlerde sivilcelerin oluşmasına yönelik onu bilgilendiriyorum.					
18.	Çocuğum ergenlik dönemine girmeden önce onu, ergenlik dönemi (bedensel olarak) hakkında bilgilendirdim.					
19.	Çocuğumun vücut temizliği (tüylenme, adet dönemi ve ped kullanıma yönelik) eğitimini veriyorum.					
20.	Çocuğum bedensel gelişimine paralel olarak kılık-kıyafet seçimi yapıyor.					
	Cinsel Taciz	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
21.	Çocuğum hemeinsteki bir arkadaşına, rahatsızlık verecek şekilde dokunma, sarılma, öpme davranışlarını sıklıkla yapar.					
22.	Çocuğum karşı einsteki bir arkadaşına, rahatsızlık verecek şekilde dokunma, sarılma, öpme davranışlarını sıklıkla yapar.					
23.	Çocuğum ailesindeki diğer bireylere, rahatsızlık verecek şekilde dokunma, sarılma, öpme davranışlarını sıklıkla yapar.					

Cinsel Doyum		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
24.	Çocuğum uygun ortamda mastürbasyon yapar.					
25.	Çocuğum ellerini kullanarak cinsel organıyla oynar.					
26.	Çocuğum cinsel organını bir yerlere (yatağa, masa ayağına vb. yerlere) sürtüyor.					
27.	Çocuğumun uygun ortamda mastürbasyon yapmasını öğretebilirim.					
Cinsel Konuların Paylaşımı		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
28.	Çocuğum cinsel konuları, anne ya da babasıyla sıklıkla paylaşır.					
29.	Çocuğum cinsel konuları, ailesindeki diğer bireylere sıklıkla paylaşır.					
30.	Çocuğum cinsel eylemlerle ilgili sözcükleri sesli biçimde söyler.					
Duygusal Değişim		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
31.	Çocuğumun duygularında artış (bağırma, heyecan, coşku) oluştu.					
32.	Çocuğum, ergenlik dönemiyle birlikte alınganlık, saldırganlık, hırçınlık davranışları sergilemeye başladı.					
33.	Çocuğumun sıklıkla oluşan duygu değişimlerine dayalı davranışlarını kontrol ve yönlendirmede sorun yaşıyorum.					

	Cinsel Özbakım	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
34.	Çocuğum kendi temizliğini yaparken (ped değişiminde, gece ıslanması, koltuk altı, genital bölge vb. kıl ve tüylerin temizliğinde) sıkıntı yaşıyor.					
35.	Çocuğum kendi temizliğini yapmasına (ped değişiminde, gece ıslanması, koltuk altı, genital bölge vb. kıl ve tüylerin temizliğini) ben yapıyorum.					
36.	Çocuğum kendi temizliğini yaparken (ped değişiminde, gece ıslanması, koltuk altı, genital bölge vb. kıl ve tüylerin temizliğinde) sinirleniyor.					

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Süleyman GÜRBÜZ

Doğum Tarihi: 17.05.1982

Doğum Yeri: ANKARA

Eğitim Durumu:

2002– 2006 Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Zihin Engelliler Öğretmenliği
Lisans Eğitimi,

1998 – 1999 Ankara Keçiören Bağlum Lisesi.

Yabancı Diller: İngilizce

Deneyimler:

2006-2009 Yılları Arasında Ankara’da Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri,

2009-2010 Ağrı Merkez, Kadir Has İlköğretim Okulu ve Şehit Hikmet Koman İlköğretim
Okulunda Özel Eğitim Öğretmenliği,

2010-2012 Denizli, Çamlık Otistik Çocuklar Eğitim Merkezinde Özel Eğitim Öğretmenliği,

2012-2013 Ankara, Kelecik Rehberlik Araştırma Merkezi ve Keçiören Otistik Çocuklar
Eğitim Merkezinde Özel Eğitim Öğretmenliği,

2013-2015 Ankara Keçiören, Şehit Halil Işıklar Ortaokulu Özel Eğitim Öğretmenliği,

2015-2016 Ankara Keçiören, Uygur Özel Eğitim ve İş Eğitim Uygulama Merkezi III.
Kademe Müdür Yardımcılığı,

2016- Ankara Keçiören, Bilal Yaşar Ortaokulunda Özel Eğitim Öğretmenliği.